

Մ. ՍԱԲԵՐ

5488

ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ

ԱՆԿԱԿՐԺԿԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԵՐԿՆ
Բ. ՏԵՐԻ

ՅԱԿՈԲ ԱՐՔԱՆԻ
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ - ՀՐԱՏԱՐԱԿԻ
Քարթլա Քարթլի
և ԵՄԼԵՍ, ԵՄԼԵՍ ԱԼԻ ԲԵՐԵՍ ԵՄ, ԵՄ

5472

491.99-8

U - 92

ՏՊԱԾՐԻԾ - ՀՐԱՏԱՐԱԿԻ
ՅԱԿՈԲ ԱՐՔԱՆԻ
ԱՆԳԱՐԱ ՀԱՏՏԵՍԻ ԲԵՐԵՍ ԵՄ, ԵՄ
Կ. ԵՄԼԵՍ

ԱՇԽԱՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

91.99-8
U-92

Մ. ՍՈՒԼԹ

1005-10

ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ
ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Բ. ՏԱՐԻ

Ուր տղան իր խօսած լեզունով
կը գրէ եւ կը կարդայ:

Տպագրիչ-Հրատարակիչ

ՅԱԿՈԲ ԱՐԱՆՅԱՆԻ

Պոլիս, Անգարա ճաշսկսի, Ռեփս էֆ. խան, քիւ 7
1933

5488

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ
ԿՐԹԱԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄԵՐ ԱԶՆԻՒ ՊԱՇՏՈՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

«Բարի Լոյս»-ի սոյն երրորդ հրատարակութիւնը կը համապատասխանէ նշիւ մեր ծրագրին Տարրական Դասընթացքի Բ. Տարին:

Հաւատարիմ մեր ընդգրկած ուղղութեան, զոր յստակօրէն պարզած ենք առաջին երկու հրատարակութեանց առթիւ, ըստ ամենայնի ջանադիր եղած ենք արտայայտութեան պարզագոյն ձեւերով եւ բնականէն առնուած բանաւոր մէթոտով մը, հարթելու, բնականօրէն վիճակի մը վերածելու ընթերցանութեան առաջին դասագիրքերու բուն կոչումին հաշատոյ եւ սակայն ցարդ՝ լոկ իբրեւ գրական հանդերձանք հրամցուած խել մը դժուարութիւններ, խրթնութիւններ թէ՛ ոճի, թէ՛ ասացումներու եւ թէ՛ բառերու մարզերուն մէջ, որոնք դժբախտաբար այնքան տաղտուկ եւ ժամավաճառութիւն կը պատճառեն թէ ուսուցչին եւ թէ աշակերտին

Մեր նպատակը գրականութիւն ընել չէ. Տղան նախ լաւ ընթերցում սորվելու է իր հասկցած լեզուովը, յետոյ կուգայ գրականութիւնը իր կարգին. Ցաւալի է որ այս երկու կէտերը շփոթուած են իրարու հետ:

Խօսուն լեզուէն դէպի գրական լեզուն անցքը ըստ կարելոյն անզգալի դարձնել, ահա մեր նշանաբանը, որ տրամաբանութեան եւ ներհուն փորձառութեան անփնտելի մէկ պահանջն է: Կը սիրենք յուսալ թէ մանկավարժական սոյն բանաւոր ուղղութեամբ՝ մատերնիս բուն վէրքին վրայ կը դնենք, ընդ առաջ երթալով բազմաթիւ նախանձախնդիր պաշտօնակիցներու ջերմ փափաքին.

Ինչպէս ցարդ, նոյնպէս եւ սոյն գործին ընթացքին մէջ, միշտ նկատի ունեցած ենք նորահաս տղու մը մտքին հասողութեան մակարդակը. Ընտրուած նիւթերը, արձակ թէ ոտանաւոր, ընդհանրապէս սերտ առնչութիւն ունին տղուն ապրած կեանքին, սովորական մտածումներուն եւ զգացումներուն հետ: Հաճելին եւ օգտակարը լծորդուած իրարու հետ, ո՛չ միայն համաձայն են մանուկին հոգեբանութեան, այլեւ հասկնալի են գրեթէ միշտ, վասնզի իր լեզուովը կը խօսին իրեն հետ: Ինչ ինչ բառերու բացատրութիւններ հարկաւոր էին իբրեւ մանրադիտական կամրջակներ՝ մանկական լեզուն մեր սովորական լեզուին վերածելու համար աստիճանաբար: «Ձայս առնել եւ զայն չթողուլ»:

18032-58

Քերականութեան նախնական ծանօթութիւնները՝ պարզագոյն բացատրութիւններով, բաժնուած են գործին բովանդակ ընթացքին մէջ, պատշաճ դասաւորութեամբ:

Հարցումները եւ վարժութեանց հրահանգները կրնան ընդլայնուիլ կամ յապաւուիլ տղոց կարողութեան չափով:

Գիրք միշտ գուզընթաց է ընթերցանութեան հետ, դասը լաւագոյն կերպով տպաւորելու համար մանուկին մտքին մէջ: Տրուած նմոշները՝ միեւնոյն ատեն, գիտի փորձեր են, որոնք շարադրութեան իբրեւ նախագիծ կը ծառայեն Աստուծոյ ալ ի հարկին՝ կրնան բարեփոխուիլ կամ ընդլայնուիլ իմաստուն դաստիարակին կողմէ, միշտ նկատի ունենալով տղոց ըմբռնելու կարողութիւնը, որովհետեւ մանկավարժական շատ ծանօթ սկզբունք մըն է թէ իր գործին գիտակից ուսուցիչը արդէն հեղինակութիւն մըն է, որ իրաւասութիւն ունի բնարութիւններ ընելու դասերուն մէջ, տրուած պարտականութիւնները պատշաճեցնելով տղոց մտաւորական վիճակին:

Եթէ մեր սոյն համեստ աշխատութիւնը, որուն շարժառիթն է լոկ՝ առանց յաւակնութեան հրամայական պահանջի մը գոհացում տալ յաջողի գէթ մասամբ դիւրացնել մեր յարգելի պաշտօնակիցներուն անձնուէր ջանքերը, որոնց ականատես ենք ամէն օր, ինչպէս նաեւ նոր լոյս մը ցոլացնել հայ մանուկին բնածին ուղիմութեան առջեւ, որքան հրապուրիչ, նոյնքան եւ դիւրահաղորդ ընծայելով ուսումը իր մայրենի պատուական լեզուին, այն ատեն, իբրեւ կրթական վաղեմի մշակ, գոհունակութիւնը պիտի ունենանք խղճի պարտք մըն ալ հատուցած ըլլալու հանդէպ մեր տոհմային ազնուական մշակոյթին, որուն նուիրական պաշտամունքին մեր բոլորանուէր ջանքերը ի սպաս դնելու պատիւը ունեցած ենք սկիզբէն մինչեւ ցայսօր:

Մ. Ս.

1. Վ Ե Ր Ա Մ Ո Ւ Տ

Սեպտեմբե՛ր, աշնան առաջին ամիսն է: Ալ արձակուրդը վերջացաւ, վերամուս է: Վարժարանին փողոցը տակնուվրայ է, աղմուկ և իրարանցում ամէն դէպք: Վարժարանին դուռը, բակը և սանդուխները ասեղ ձգես, տեղ չկայ: Մեծեր ու պզտիկներ՝ շարան, շարան կարգի կ'սպասեն: Արձանագրուիլ պէտք է, ո՞ր մէկը առաջ անցնի: Հարուստ ու աղքատ միեւնոյն փափաքը ունին, իրենց դաւակները դպրոց դնել կ'ուզեն որ մարդ ըլլան: Փոքրիկներն ալ միեւնոյն սիրով վառուած են. օր առաջ արձանագրուելու են որ իրենց տեղերը չ'որոսնցնեն և դասերէն ետ չ'մնան: Անոնք չեն նմանիր հին ատենուան տղոց, որոնք լացով, ողբով դպրոց կ'երթային և երբեմն ալ կը փախչէին: Հիմակուան տղաքը, ընդհակառակը, դպրոցը կը սիրեն իրենց տանը չափ և անկէ բաժնուիլ չեն ուզեր:

Տնօրէնութեան սենեակէն հետզհետէ խումբերը դուրս կ'ելլեն ումանք ուրախ և շէշող երեսօյթով, ուրիշները սակայն տխուր և գլխիկոր: Ինչո՞ւ այսպէս, վասնզի մէկ մասը ընդունուած է և միւս մասը մեր-

ծուած: Պատճառ.— որովհետեւ մաս մը ծնողքներ
ուսումը սիրելով մէկտեղ, զանազան հաշիւներն է կը
տարուին:

Այս երեւոյթը տեսնելով՝ երկու տեսակ զգացում-
ներ է կը տարուինք, թէ կ'ուրախանանք և թէ կը ցա-
ւինք: Կ'ուրախանանք, որովհետեւ կրթութեան պէտ-
քը լաւ հասկնալով մեր ծնողք կը փափաքին անպատ-
ճառ դպրոց դնել իրենց գաւազները: Այս լաւ, սա-
կայն միւս կողմէն կը ցաւինք տեսնելով որ անոնցմէ
ոմանք շուկայի ապրանք կը սեպեն ուսումը: Անվայել
բան, վաճառի ուսումը գին չունի, ուստի ամէն
մարդ իր կարողութեան չափով պէտք է նպաստէ
դպրոցին, որուն կը յանձնէ իր սրտին հասար: Արդէն
բոլորովին չքաւորներն ալ ձրի կ'ընդունուին: Ասկէ
զատ, ամէն թաղի մէջ, միայն աշակերտներու թոշա-
կովը չէ որ վարժարանը կը դառնայ, ազգը իր օգնու-
թեան բաժինը կը բերէ միշտ կրթութեան գործին:

Մենք սկիզբէն ի վեր ուսումնասէր ազգ մը եղած
ենք: Մեր ձեռքէն եկածը պէտք չէ խնայենք մեր
վարժարաններուն համար. որպէսզի կրթուած սերունդ
մը ունենանք օգտակար թէ մեզի և թէ հայրենիքին
համար:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — վերամուս = Արձակուրդէն վերջ
վարժարանին նորէն բացուիլ: Շարան, արան = Իրարու հետեւ
շարուած: Ընդհակառակը = Հակառակը բլալով: Ոմանք = Մէկ
քանինք: Եկեալ = Աւրախ, Գլխիկու = Գլուխ և կոր բառերէն,
գլուխը ծած: Վասնզի = Ինչու որ: Երեւոյր = Տեսնուած բան:
Հասար = Կարոր: Ուսումնասէր = Ուսում և սեր բառերէն, ուսումն-
քը սիրող:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ե՞րբ կ'ըլլայ վերամուսը. — Ի՞նչ
պէտք է դպրոց բնդունուելու համար. — Ո՞վ արձակագրել
տուաւ ձեզ. — Դուք ուրախ էիք. — Ի՞նչո՞ւ. — Դուք քուակ
կը վնարէ՞ք. — Ի՞նչո՞ւ. — Դպրոցը կը սիրէ՞ք — Դա՞ն. —
Ի՞նչո՞ւ:

2. ՍԻՐՈՒԱԾ ՏՂԱՆ

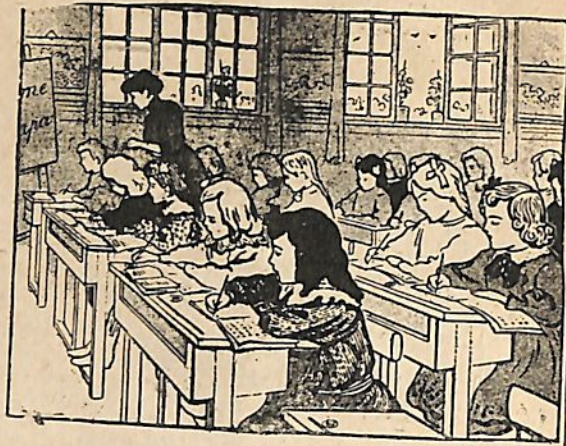
Ես մանչ մըն եմ (կամ աղջիկ մ'եմ) խելացի,
Շատ բարեկիրք եւ ազնիւ,
Ընտանիքիս եւ ինծի
Կը բերեմ միտ յարգ, պատիւ:

Դըպրոցին մէջ ամէն օր,
Ամէն ժամը մէկ անգամ,
Դասեր կ'առնեմ նորանոր,
Ուրկէ հաճոյք ես կ'ըզգամ:

Որովհետեւ կը սորվիմ
Թէ մարդ մըն եմ իմ կարգիս,
Ուսի պէտք է աշխատիմ
Որ մրեակեմ սիրս, հոգիս:

Աստուած իմ տո՛ւր կեանք, արեւ
Իմ ծնողքիս անուշիկ,
Որպէսզի օր մ'արդարեւ,
Ընեմ զանոնք երջանիկ:

ԲԱՌԵՐ. — Հանոյք զգալ = Ուզել, ախորժիկ: Արեւ տուր =
Ապրեցուր, կեանք տուր: Արդարեւ = Իրաւ որ:

3. ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՆԳԻՍՏ

Ինչու՞ այս արձակուրդը տուին ձեզի, գիտե՞ք, որովհետեւ տարի մը ամբողջ աշխատեցաք և քանի մը ամսուան հանգիստի պէտք ունէիք կազդուրուելու համար, մանաւանդ որ ամառ էր և այդ տաքին՝ կարելի չէր աշխատիլ:

Հիմա ալ տաք չէ, ամառը անցաւ և աշուն է աղուոր, զով եղանակ մը շատ յարմար աշխատելու համար: Արձակուրդին, պէտք եղածին չափ յոգնութիւն առիք, նոր ոյժ ստացաք և ձեր դէմքերը առողջութեամբ կը փայլին: Մն ուրեմն գործի սկսինք և կանոնաւոր աշխատութեան լծուինք: Ձեռնէ ամէն մէկը արդէն դասարան փոխած է և նոր դասեր, նոր պարտականութիւններ կ'սպասեն իրեն: Ժամանակացոյցները պատրաստ են արդէն: Ամէն մէկը իր բաժինը թող օրինակէ և միշտ աչքին առջեւ ունենայ թէ դպրոցը և թէ տունը: Նոր դասագիրքերն ալ եկած են արդէն, անմիջապէս պէտք է առնէք և ձեր դասերը պատրաստէք օրը օրին: Ուսուցչին տուած դասերը

լաւ մտիկ ըրէք և չգիտցածնիդ՝ մի ամչնաք, հարցուցէք, որովհետեւ չգիտնալը ամօթ չէ, չսորվիլը ամօթ է: Յետոյ, ձեր պարտականութիւնները կէս առ կէս կատարեցէք, մաքուր ու կոկիկ: Միշտ յաջորդ օրուան դասերը նախորդ իրիկուրէն պատրաստեցէք և առաւօտները ժամանակին դպրոց եկէք: Այսպէս, դասի առնն միշտ յաջող պատասխաններ պիտի տաք, լաւ թիւեր պիտի ստանաք և ուսուցիչներուն քով յարգ ու պատիւ պիտի ունենաք: Օրէնքը յարգեցէք միշտ և կարգապահ աշակերտներ եղէք:

Այս բնթացով՝ կանոնաւոր կերպով գործի սկսած պիտի ըլլաք, այսպէս պիտի վարժուիք և սովորութիւնը երկրորդ բնութիւն մը պիտի ըլլայ ձեզի համար:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Կազդուրուիլ = Ոյժ առնել, ոյժերը ժողովել: Օ՛ն ուրեմն = Ձե՛զ տեսնեմ, (հայե): Լծուինք = Բեռը տանելու սկսինք: Արժառ լուծ, երկար փայտ մը, որուն կը կապեն կենդանիները երկու կողմէն, բեռ մը տանելու համար: Կէս առ կէս = Ծայրը ծայրին, բան չփախցուցած: Կարգապահ = Կարգ և պահ բառերէն, կը նշանակէ կարգը, կանոնը պահող: Բնթացք = Երթալու կամ վարուելու ձև:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Կետեռուցեալ յամալ բառեր դրեմ)

Ես այս տարի դասարանը մտայ. Ուսուցիչս է :
Ընկերներս հաս եմ: Այսօր մեկ դասերը
սովեմ:

4. ԿԵԱՆՔԸ ՇԱՐԺՈՒՄ Է

Տղա՛ք, բնաւ չկարծէք թէ դուք էք որ միայն կ'աշխատիք: Աշխատութիւնը պարտք մըն է ամէնուն համար, աշխատիլ պէտք է ապրելու համար:

Առտուն կանուխ երբ ելլէք, դպրոց երթալու ատեն, չորս կողմերնիդ նայեցէք: Ճամբաները լեցուն, հանրակառքերը լեցուն, շոգենաւերը լեցուն, մա'րդ, մարդ: Այսքան մարդիկ, մեծ ու պզտիկ, իրենց փափուկ անկողինները ձգած՝ մութնուլտուն՝ ճամբայ ելած են արդէն և կ'աճապարեն, կը վազեն որ հասնին:

Ո՞ւր կ'երթան ասոնք ամէնը և ինչո՞ւ: Արդեօք բոլորն ալ դա՞ս ունին ձեզի պէս: Ո՛չ, ասոնք բոլորն ալ գործի կ'երթան, աշխատելու կ'երթան, որպէսզի հաց և ապրուստ ճարեն իրենց համար, իրենց ընտանիքին համար:

Կը նշանակէ թէ՛ աշխարհի մէջ ապրելու համար աշխատութիւն պէտք է, բայց այնպիսի աշխատութիւն մը որ օգտակար ըլլայ ամէնուն, որպէսզի վարձատրուի և ապրուստի միջոց մը ըլլայ աշխատողին համար:

Աշխատութիւններ կան որ թերի են, որովհետեւ պէտք եղածին պէս չեն կամ ուզուածը չեն: Աշխատութիւն մը կատարեալ ըլլալու համար, հարկ է որ աշխատողը իր գործին տէրը ըլլայ, զայն աղէկ գիտնայ և ամէն ջանք ընէ օրէ օր աղէկ ընելու:

Ասոր համար մշակուած միտք ունենալու է կամ ուսում և կրթութիւն պէտք է:

Այն բոլոր անձերը՝ որ այսօր կարեւոր գործի մը վրայ են և յարգ ու պատիւ ունին, լաւ գիտցէք որ իրենց պզտիկ տարիքին մէջ, ձեզի պէս դպրոց եկած,

աշխատած և բան սորված են:

Մտքի աշխատութիւն, ձեռքի աշխատութիւն, ամէն աշխատութիւն օգտակար է և գովելի: Ծուլութիւնը միայն ամօթ է: Որովհետեւ կեանքը շարժում է, ուրեմն ծոյլերը ապրելու իրաւունք չունին: Պատիւ աշխատասէ՛րներուն և ամօթ ծոյլերուն:

ԲԱՌԵՐ. — Բնաւ = եւ ոչ մէկ ատեն: Կ'ըսեն նաեւ երբեք: Թերի = Պակաս: Հակասակն է անբերի, կատարեալ: Կատարեալ = Լման, պակաս չեղող: Գովելի = Գովուելու արժանի: Կեանք = Ապրիւր:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ինչպէս կ'ըլլայ կեանքը. — Ապրելու համար ի՞նչ ընել պէ՛տք է. — Առտուն կանուխ ո՞ւր կ'երթայ ամէն մարդ. — Ի՞նչ. — Ի՞նչ տեսակ աշխատութիւն պէ՛տք է. — Ո՞րն է կատարեալ աշխատութիւնը. — Ո՞ր տեսակ մարդիկ լաւ գործի տէր են. — Ո՞վ ապրելու իրաւունք ունի. — Ո՞վ չունի. — Ի՞նչ ունի՞ք:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Հետեւեալ խօսքեր ամբողջացուցե՛ք)

Յակոբ դպրոց կ'երթայ, որպէսզի
 Հերմիկ պատմեցաւ, որովհետեւ
 Մենք պարսկ կ'եղինք, երբ
 Աշխատի կ'ուզեմ, բայց այսօր փչ մը . . . եւ:
 Գործածուող երկարը . . . կ'ըլլայ:
 Պէ՛տք է որ աշխատի, որպէսզի զիտնաս:
 Աշխատութիւնը . . . առեկուն համար:

5. ԻՇԻԱՆՆ ՈՒ ԲԱՆՈՒՈՐԸ

Ի՛շխան մ'իմաստուն՝
 Պըսոյի պահուն,
 Տեսաւ օր մ'արի
 Բանուոր մը բարի,
 Եւ հարցուց անոր.
 — Ի՞նչ կը շահիս ամէն օր:
 — Տէր իմ, յիսուն դահեկան:
 — Բայց այդքան
 Վարձեով օրական,
 Դուն ի՞նչպէս,
 Տուն, տեղ կը պահես.
 — Ի՞նչպէս,
 Եղի, մեղրի պէս:
 Աւելին կայ դեռ,
 Հաստացէ՛ք, տէր,
 Մաս մ'ալ վասակիս
 Կուտամ ես պարսիս,
 Պահելով դըրամ

Տոկոսի անգամ:

— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ այդ.
 Կասա՛կ կ'ընես, մարդ:
 — Կասակի, տէր իմ,
 Բընաւ սիրս չունիմ.
 Ես չեմ սընապարծ
 Ըրածս է շատ պարզ,
 Մաս մը իմ շահէս
 Կը գործածեմ ես,
 Պահելու ծերուկ
 Ծընողս անհեղուկ.
 Պարս մ'է սա արդար
 Ո՞վ է որ չի տար:
 Զաւակաց հայր եմ,
 Մաս մ'ալ կը ծախսեմ
 Կըրթութեան, ուսման
 Համար անպայման:
 Ահա այս դըրամ
 Տոկոսի կուտամ:
 Մընացած շահով
 Կ'ապրիմ ապահով՝
 Ընտանեօք բոլոր,
 Հանգիստ ամէն օր:
 Ի՛շխանը ժրպսուն,
 Զեռք թոթուեց մարդուն,
 Կըրկնելով. «Իմաստուն՝
 Ո՞ւրիկ եղար. ի՛շխան դուն»,
 Աւերակներ տես այնքան
 Ուր թողուն գոնձեր կան:

ԲԱՌԵՐ. — Արի = Բաջ: Տոկոս = Դրամին բերած շահը:
 Սնապարծ = Սին (պարսպ) և պարծ բառերէն. — պարսպը պարս
 ծենցող: Անհեղուկ = Առանց օգնականի: Անպայման = Անպատճառ:
 Թափուն = Պահու բառ: Իսկան = Հարստութիւն, դրամ: Աւերակ =
 Փլած, Փլված տեղ:

6. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

Քերականութիւն.— Քերականութիւնը այն դասն է որ մեզի շիտակ կարգալ, շիտակ խօսիլ և շիտակ գրել կը սորվեցնէ: Լեզու մը աղէկ գիտնալու համար քերականութիւն սորվիլ պէտք է:

Ա Ն Ո Ւ Ն

Ձեր գիտցած բառերուն, երբոր ուշադրութեամբ նայիք, պիտի տեսնէք որ անոնցմէ շատերը կամ մարդու անուն են, կամ կենդանիի և կամ անշունչ առարկայի (հոգի չունեցող բանի մը), ուստի ասոնք կը կոչուին անուն կամ գոյական: Ուրեմն անունները կամ գոյականները մեծ մասով կամ անձի (մարդու) կամ կենդանիի անուններ են և կամ առարկաներ են: Օրինակ. վահէ՛ մարդու անուն է. կասու՛ կենդանիի անուն և քար՛ առարկայի կամ իրի անուն է: (Առարկային կ'ըսեն նաև իր):

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ.— Հետեալ բառերուն համար ըսէք թե որո՞նք մարդու անուն են, որո՞նք կենդանիի եւ որո՞նք իրի:

Ալիս, կեռաս, հող, ջուր, շուն, հայր, Յակոբ, Հերմինէ, աղուէս, փայտ, ձուկ, մուկ, կրակ, տետրակ, աղջիկ, մանչ, զեղծ, խաղող, լուցկի, թուղթ, Անահիտ, Արմինէ, վառարան, կրակ, օդ, կոշիկ:

Գրաւոր ըսէք այս պարսկանութիւնը. այսպէս՝

Ալիս մարդու անուն է:

7. ՊԱՐՏՔ ԵՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔ

Տղա՛ք, երբ սա դիմացի խանութէն տետրակ մը կամ մատիտ մը գնէք. ամէնքդ ալ գիտէք անշուշտ թէ փոխադէնը դրամ տալ պէտք է: Այնպէս չէ՞: Եթէ տետրակ մը առնել ձեր իրաւունքն է, դրամն ալ վճարել ձեր պարտքն է: Ասոր հակառակը պնդող չկայ, կարծեմ:

Ամէն օր սակայն, երբ հայրիկին, մայրիկին վրայ կը վազէք, ձեր պակասները մէջտեղ կը դնէք, այսինչը կ'ուզէք, այնինչը կ'ուզէք և կ'առնէք գրեթէ միշտ: Խորհած ունի՞ք վայրկեան մը թէ դուք փոխառէն բան մը տուած ունի՞ք: Այս ի՞նչ տեսակ առուտուր է, մէկ կողմէն կ'առնէք և միւս կողմէն բան մը չէք տար: Ի՞նչպէս կարելի է այս:

Պիտի ըսէք անշուշտ թէ մենք զաւակներ ենք և անոնք մեր ծնողները: Ծնողք պարտաւոր են իրենց զաւակներուն հոգ տանիլ: Բայց մի մոռնաք որ աշխարհի մէջ ամէն պարտք կ'ըլլայ իրաւունքի մը համար և ամէն իրաւունք՝ պարտքի մը համար: Եթէ հայրիկը և մայրիկը պարտաւոր են ձեզի լաւ նայելու, որովհետեւ ծնողք են, փոխարէն իրաւունք ունին ձեռնէ պահանջելու որ պէտք եղածին պէս զաւակ ըլլաք, ազնիւ, բարի, պարսպանաւ և աշխատասէր: Եթէ դուք ձեր պարտքը չկատարէք, ձեր իրաւունքէն ալ կը զրկուիք: Արդարութեան օրէնքն է այս:

Դպրոցին մէջ ալ այսպէս է: Դուք կ'ուզէք որ ձեզ դասի հանեն, ձեր դասերը նային: Շատ բարի, այդ ձեր իրաւունքն է, սակայն պէտք է որ ձեր դասերը սորվիք, պարտականութիւնները լաւ կատարէք, այս ալ ձեր պարտքն է: Կ'ուզէք որ ձեզ սիրեն յարգեն, մեծարեն, լաւ, այդ ձեր իրաւունքն է, բայց ձեր

աղուոր աչքերուն համար չըլլար այս. պէտք է որ դուք ալ բարի ըլլաք, միշտ ազնիւ և քաղաքավար ամէնուն հետ: Այս ալ ձեր պարտքն է: Դուրսը, ընկերական կեանքի մէջ ալ այսպէս է: Եթէ կը փափաքիք որ ուրիշները ձեզ սիրեն, յարգեն ու պատուեն, դուք ալ ուրիշները սիրեցէք, յարգեցէք ու պատուեցէք: Եթէ դուք մարդ էք, մի մոռնաք որ ուրիշներն ալ մարդ են և իրաւունք ունին ձեռնէ պահանջելու, ինչ որ դուք կը պահանջէք իրենցմէ: Բարի և արդար եղէք ամէնուն համար:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ.— Ինչ որ ցանես, ան կը քաղես, ինչ որ ընես, ան կը գտնես: Ինչ որ կ'ուզես որ ուրիշները քեզի ընեն, գուցէ ալ անոնց այնպէս ըրէ:

ԲԱՌԵՐ.— Փոխարէն = Անոր տեղ: Պարսնանայ = Պարս և նանայի բառերէն = Պարտքը զիտցող, ճանչցող: Ընկերական = Ընկեր բառէն և ական մասնիկէն = Ընկերներու պատկանող, մարդոց պատկանող:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.— Ի՞նչպէս կ'ըլլայ առուսուրը.— Զրի բան կուսա՞ն.— Ի՞նչու համար պէ՞տք է վնարես.— Մայրիկը ու հայրիկը ի՞նչ կ'ընեն ի՞նչ.— Ի՞նչու կ'ընեն.— Պարսաւո՞ր են ընելու.— Դուն ի՞նչ պիտի ընես.— Պարսաւո՞ր ես.— Ի՞նչու.— Ի՞նչպէս պէ՞տք է վարուի՞մ մարդիկ իրարու հետ.— Ի՞նչու:

ԳՐԱԽՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Հետեւեալ հարցումներուն պատասխանեցիք)

Դպրոցին թոշակը ո՞վ վճարեց . . . : Ի՞նչու վճարեց . . . : Հայրիկը երբ անհամաձայն ըլլայ, ո՞վ կը կանչէ թիշիլը . . . : Բժիշկ կանչել՝ ի՞նչ է ֆեզի համար . . . : Ի՞նչու համար . . . : Դուն հայրիկը կը սիրե՞ս . . . : Սիրելը ի՞նչ է ֆեզի համար . . . : Ո՞վ կ'ըսէ ֆեզի որ սիրես . . . :

Տ. Ա Շ ՈՒՆ

Աշունը շատ գեղեցիկ եղանակ մըն է. ո՛չ ամառուան չափ տաք է և ո՛չ ձմեռուան պէս ցուրտ: Ծիլդ գարնան կը նմանի ան, սա տարբերութեամբ որ, երբ գարունը օդերը հեռոցհեռէ կը տաքնան, աշունը, ընդհակառակը՝ տաքէն դէպի ցուրտ կ'երթանք:

Աշունը հողի հետ աշխատողներուն յոյսերու պսակն է:

Արդարեւ այս եղանակին է որ երկրագործին ամբարանոցները և մառանները կը լեցուին տարեկան պաշարով: Զաղացքները գիշեր, ցորեկ կը բանին և ալիւր կը հայթայթեն հացի համար: Պարտիզպանն ալ շատ ուրախ է, վասնզի պտուղները կը հասնին: Խընձոր, տանձ, ծիրան, դեղձ և սերկեւիլ կողովներով կը քաղուին: Ասոնցմէ մաս մը շուկայ կը տարուի ծախուելու համար և միւս մասն ալ տունը կը մնայ, անուշեղէն պատրաստուելու համար:

Այգիներու մէջ մեծ գործունէութիւն կայ, այգեկութիւն է: Այգեպանը և իր օգնականները մկրատներով կը մօտենան որթատունկերուն՝ խաղողի պատուական ողկոյցները քաղելու համար: Խոշոր կողովներու կամ

զամբիւղներու մէջ կը գեցեղութիւն ողկոյղները՝ կանանչ տերեւներով ծածկուելով: Այդ խաղողներէն մաս մը քաղաք կը տանին ծախելու համար, մաս մըն ալ հնձան՝ ճմլելով փաղցու կամ գինի պատրաստելու համար: Մնացածովն ալ անոյշ կ'եփեն:

Բանջարանոցներու մէջ ալ ոգելորութիւն կայ: Ասդին՝ ձմերուկ, սեխ և գետնախնձոր դէզ, դէզ. անդին՝ ստեպղին, բողկ, շողգամ, սոխ և սխտոր կոյտերով կարգի կ'սպասեն շուկայ փոխադրուելու համար:

Աշուն, ինչ շէնշող եղանակ: Ամէն կողմ ուրախութիւն, ամէնուն դէմքին վրայ ժպիտ:

Տարեկան աշխատութեան պսակը, մրցանակն է աշունը, որ ազնուական մօր մը նման իր բարիքները կը բաժնէ աջ ու ձախ, բոլոր աշխատողներուն համար:

ԲԱՌԵՐ.— Յոյսերու պսակ = Յուսացածին. փափաքին հասնիլ: Ամբարանոց = Յորեն, դարի, եւն. պահելու տեղ: Մառան = Ուտելիք պահելու տեղ, (ֆիլէ): Կր հայրալքեն = Կը ճարեն: Այգեկութ = Այգի և կրել բառերէն, այգին կթելու, քաղելու տան: Գործունէութիւն = Շատ աշխատանք: Քաղցու = Խաղողի ջուր (շիւր): Ոգելորութիւն = Նոր հոգի, եռանդ:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Աւունը ի՞նչ տեսակ եղանակ է.— Որո՞ւ կը նմանի.— Աւնան երկրագործը ուրախ կ'ըլլայ.— Ինչո՞ւ.— Պարսիգայանը.— Ինչո՞ւ.— Այգեպանը.— Ինչո՞ւ.— Ի՞նչ կ'ըսեն խաղողը փաղելուն.— Բանջարավանձն ալ ուրախ կ'ըլլայ.— Ինչո՞ւ: Աւունը կը սիրէ՞:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Սա հարցումներուն գրաւոր պատասխանեցեք. ամբողջ խօսքերով)

Աշունը կը սիրէ՞ : Ինչո՞ւ : Աշունը ո՞ր եղանակին կը նմանի : Ի՞նչ տարբերութիւն ունի անկէ : Որո՞նք աւելի գոհ կ'ըլլան աշունէն :

9. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՁ ԴԱՍԵՐ

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒ ՏԵՍԱԿԸ

Անունները երկու տեսակ են, յասուկ և հասարակ: Յասուկ կ'ըսուի այն անունը, որ իր տեսակին մէջ մէկ հատ է. կամ իրեն պէս ուրիշ մը չկայ աշխարհի մէջ: Օր. Աստուած, Պոլիս, Ալիս յատուկ անուններ են:

Մարդոց, երկիրներու, քաղաքներու և իրենց տեսակին մէջ մէկ հատ եղող իրերու անունները յատուկ են:

Յատուկ անունները գլխագիրով կը գրուին:

Հասարակ են այն անունները, որոնց պէս շատ կը գտնուի. օր. ծառ, քար և տուն հասարակ են, որովհետեւ շատ ծառեր, շատ քարեր և շատ տուներ կը գտնուին:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ 1.— Հետեւեալ բառերէն զատի յատկաները եւ հասարակները եւ երկու կարգի վրայ գրել.

Արփինէ — տետրակ — գիրք — Իզմիր — Մարմարա — Չամչըճա — Բերա — Սամաթիա — ձուկ — աղ — պանիր — Յովսէփ — կատու — Երուանդ — Պրուսա — դաշտ — ծով — Սեւ Մով — նեղուց — Վասիլիի նեղուց — Եկեղեցի — Ս. Թագաւոր — մզկիթ — Այա-Սօֆիա:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ 1.— Զատի հետեւեալ բառերէն անձի, կենդանիի եւ իրի անունները:

Երուանդ, ջուր, կատու, ծաղիկ, վարունգ, մուկ, առու, գիր, հայր, մայր:

10. ՀԱՅՐԻԿԻՆ ԱՆՈՒՆԸ

Անուանդ աղուոր տօնին առթիւ
ի՞նչ նուիրեմ, քեզի, հայր,
Հոգիս լեցուն մարմունչ առթիւ,
Խորան մ'է սիրսս քեզ համար:

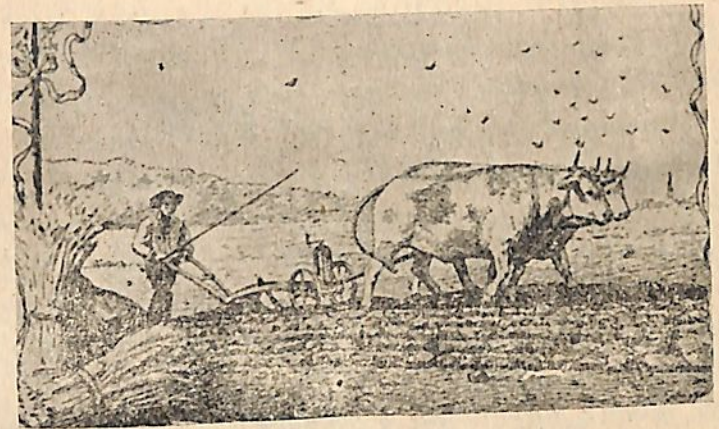
Պարկե՛տ հօր մը ազնիւ տիպար,
Ընճանիքիդ անձնուէր:
Մեզ կը սիրես անկեղծաբար,
Խորհելով մի՛տք բարին մեր:

Ուսի ալսօր երախտապարտ,
Կուգամ, հայրիկ աննըմամ,
Զաւակներուդ կողմէն հրպարս
Հանդիսանալ քեզ թաղման:

Կը մաղթեմ որ շատ ապրիս դուն,
Քեզմով շէն է ընճանիք.
Դուն մեր կեանքն ես. իրիկուն, առտուն.
Ապրէ՛, հայր, մի՛տք երջանիկ:

ԲԱՌԵՐ.— Մրմունջ = Բարակ ձայն չրթունքներուն մէջէն:
Անքիւ = Խիստ շատ, համրանք չունեցող: Խորան = Եկեղեցիին
սեղանը, զատուած բարձր մասը: Տիպար = Օրինակ. օրինակ ըլլա-
լիք: Անձնուէր = Իր անձը, ինքզինքը տուող: Անկեղծաբար =
Առանց ձեւի, իրաւէն: Նրախտապարս = Աղէկութիւն գիտցող:
Հանդիսանալ = Հանդէսի մէջ ելլել, երեւիլ, ըլլալ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ.— Ծնողք Աստուծոյ փոխանորդներն են
երկրի վրայ: Անոնք ձեզ ձեր կարծածէն աւելի կը սիրեն ձեզ
և գիշեր, ցերեկ կը գուրգուրան ձեր վրայ: Աղօթք ըրէք որ
անոնք շատ ապրին և երջանիկ տալին:

11. ԵՐԿՐԱԳՈՐԾԸ

Աշունը, երբ քիչ մը առաջանայ, սովորաբար անձ-
րեւները կ'սկսին և հողը կը կակուղնայ: Յետոյ, երբ
օդերը բացուին, ժիր երկրագործը առիթէն օգուտ քա-
ղելով, աւնանացանի կ'սկսի:

Հուժկու եզները ամառուան հիւրեղ խոտերէն վերջ,
աշնան գարին ու վարսակը կուշտ ու կուռ ճաշակելով,
առիւծներու պէս կայտառ երեւոյթ մը ունին:

Արօր կը լծուի:

Բարի հողագործը իր ուռած խոշոր գոգնոցէն հե-
տզհետէ կը հանէ բուռ, բուռ ցորենը և կը նետէ ալօս-
ներուն երկայնքը՝ աղօթք մը մրմնջելով, երբ ետեւէն
օգնականը եզները կը քշէ: Արօրին խփը լայն, լայն
ալօսներ կը բանայ, տակնուվրայ ընելով հողը: Այս-
պէս կը տեւէ ժամեր ամբողջ, մինչեւ որ ամբողջ արտը
ցանուի, հերկուի: Յետոյ արօրը կը թողուն և տալիսին
կը լծեն եզները՝ խոռոչները գոցելու և հերկուած հո-
ղերը հաւասարցնելու համար: Իրիկուան յոգնած, դադ-
րած, մարդ ու կենդանի տուն կը դառնան իրենց ար-
դար հանգիստը վայելելու համար: Արտերէն մաս մը
այսպէս կը ցանուի, կը հերկուի, որքան ատեն որ օդե-
րը թոյլատու ըլլան: Մնացած մասը գարնան կը մնայ:

Աշնանացանը օգտակար է գիւղացիին համար, վասնզի մէկ կողմէն՝ իր տարեկան աշխատութեան մէկ մասը կատարած կ'ըլլայ արդէն: Միւս կողմէն, ցանուած հատիկները հողին մէջ կը պատսպարուին ձիւնէ վերմակներու տակ և գարնան առաջին շունչին տակ, կ'սկսին ծիլեր արձակել, երբ գարնանացանը տակաւին սկսած չէ: Ցաւալի է որ մեր գիւղացիներէն շատերը հակառակ իրենց այնքան աշխատանքին, նիւթական այնքան փայլուն վիճակ մը շունին, պատճառը այն է որ տարին զրեթէ վեց ամիս կ'աշխատին և վեց ամիս պարապ կը կենան: Ուր էր թէ ձեռական աշխատութիւն մըն ալ սորված ըլլային, ձմեռները զբաղելու և շահ մըն ալ անկէ քաղելու համար:

ԲԱՌԵՐ. — Աւանագան, աւուն և ցանք բառերէն. աշնան մէջ եղած ցան: Հուծկու = Շատ ուժով: Հիւքեղ = Մէջը լեցուն նիւթ. ոյժ տուող: Արօր = Կոր գործիք մը՝ արտ վարելու համար: Բուռ = Ա.փ մը լեցուն: Խուփ = Արօրին ծայրի սուր երկաթը: Ակօս = Խուփին հողին մէջ բացած ճեղքը: Տափան = Երկար տափակ փայտ մը, հողը հտաւարցնելու համար: Խոռոչ = Փռ: Թոյլասու ըլլալ = Թոյլ տալ: Ծիլ արձակել = Ծիլ տալ. նոր բուսնի: Գարնանացան, գարուն և ցանք բառերէն. գարնան մէջ ցանք: Նիւթական փայլուն վիճակ = Հարուստ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ե՞րբ կ'սկսի աւանագանք. — Ի՞նչ պէս կը ցանէ գիւղացին. — Ի՞նչ է արօր. — Ի՞նչ է խուփ. — Ի՞նչ է ակօս. — Ո՞վ կը ֆաւէ արօր. — Ի՞նչ օգուտ ունի աւանագանք. — Բոլոր արեւը կը ցանէ՞ գիւղացին. — Մնացածը Ե՞րբ. — Մեր գիւղացիները ամէնքն ալ հարուստ են. — Ինչո՞ւ չէ:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Կէսերուն տեղ յարմար բառեր դրեմ)

Գիւղացին աշունը եւ գարունը կը փարկ իր . . . : Երբ օդերը . . . : Ան իր արեւուն մէջ կը ցանէ . . . : Երկրագործը բաց օդին մէջ . . . : առաւել . . . : Երկրագործը կ'ըլլայ . . . : որովհետեւ աշխատութիւնը մարդը . . . :

12. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՁ ԴԱՍԵՐ

ԱՆՈՒՆԻՆ ԹԻԻԸ

Թիւ, ինչպէս գիտէք համեմատ ըսել է: Քերականութեան մէջ անունները կը համբեւ երկու կերպով, մէկ հատը զատ, մէկէ աւելի եղողները զատ: Ասոր համար թիւը երկու է, եզակի և յոգնակի:

Եզակի. — Եզ՝ մէկ ըսել է, հետեւաբար անուն մը եզակի է, երբ մէկ հատ է: Օրինակ. շուն, տուն և կատու եզակի են, որովհետեւ մէկ շուն, մէկ տուն և մէկ կատու կը նշանակեն:

Յոգնակի. — Յոգն՝ շատ կը նշանակէ: Անուն մը յոգնակի է, երբ մէկէ աւելի ցոյց կուտայ, քանի հատ ալ ըլլայ: Օրինակ. շուներ, տուներ և կատուներ յոգնակի են, որովհետեւ մէկէ աւելի շուն, տուն և կատու կը նշանակեն:

Եզակիները կրնանք յոգնակի ընել և յոգնակիները եզակի ընել:

Եզակի անուն մը յոգնակի կ'ըլլայ երկու ձեւով.

Ա. Եթէ անունը միավանկ է, անոր առջեւը կ'աւելցնենք եւ. օր. շուն=շուներ, տուն=տուներ, հաց=հացեր:

Բ. Եթէ անունը բազմավանկ է, այսինքն մէկէ աւելի վանկ ունի, առջեւը կ'աւելցնենք ներ. օր. կատու=կատուներ, տետրակ=տետրակներ: Յատուկ անունները, որովհետեւ իրենց տեսակին մէջ մէկ հատ են, յոգնակի չունին:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 1. — Հետեւեալ եզակիները յոգնակի ըրեմ:

Վարդ, փուշ, նաւ, դասարան, հաւ, թռչուն, հող, տախտակ, դանակ, կրակ, ջուր, վատարան, գրատախտակ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 2. — Հետեւեալ յոգնակիները եզակի ըրեմ, աւելցած մասնիկներ (վանի մը գիրեր, որոնք մեկտեղ ձայն մը կը հանեն) վերցնելով.

Սեղաններ, վարդեր, մանչեր, աղջիկներ, տետրակներ, ծովեր, օրիորդներ, ձաղեր, նաւակներ, փայտեր:

13. ԿՐԱԿԸ, ԶՈՒՐԸ ԵՒ ՊԱՏԻԻԸ (Առակ)

Կրակը, շուրը և պատիւը օր մը իրարու հանդիպեցան, իրար շատ սիրեցին և որոշեցին միասին ապրիլ։ Բայց գործի ալ երթալ պէտք էր։ Օր մը անոնցմէ մէկը՝ բաժնուելու առնել, ըսաւ։

— Եթէ պատահի որ մէկզմէկ կորսնցնենք, ի՞նչպէս պիտի գտնենք։

Զուրը պատասխանեց։

— Զիս գտնել շատ դիւրին է։ Ուր որ թաց կամ խոնաւ է, ես միշտ այնտեղ եմ։

Կրակը ըսաւ։

— Զիս ալ գտնել դժուար չէ։ Տաքէն չեմ բաժնուիր ես, ուր որ տաք է, ես հոն եմ միշտ։

Պատիւը լուռութեամբ մէկդի կեցած էր։

— Քեզ ո՛ւր կրնանք գտնել, չըսե՛ս, կրկնեցին ընկերները։

— Զի՛ս, աւա՛ղ. աւելցուց յուզուած ան, եթէ զիս անգամ մը կորսնցնէք, ա՛լ չէք կրնար գտնել։

ԱՌԱԿ.— Առակը պատմուածք մըն է, կամ տեսակ մը հեքիաթ ուր կենդանիները կամ անշունչ առարկաները կը խօսին, կը գործեն մեզի օգտակար բան մը կամ բարոյական մը սորվեցնելու համար։

ԲԱՌԵՐ.— Միասին = իրարու հետ։ Լուռութեամբ = Առանց ձայնի։ Աւա՛ղ = Ի՛նչ գէշ բան. կը ցաւ իմ բերը։ Յուզուած = Սիրտը ելած, գէշ եղած։

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Որո՞նք իրարու հանդիպեցան.— Ո՛ւր պիտի կրնայ ի գտնել ջուրը. Կրակը.— Պատիւը։

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Կրակը մեզի օգտակար է, որովհետեւ . . . : Զուրն ալ օգտակար է, որովհետեւ . . . : Բայց պատիւը ամենեւնի աւելի օգտակար է, որովհետեւ . . . :

14. ՆԱԿԱՍՏԱԿԸ ՈՒ ԿՐԻԱՆ (Առակ)

Նապաստակ տեսած էք. չեմ կարծեր, թերեւս մորթը տեսած ըլլաք։ Ան դիւրաւաժ և աշխոյժ կենդանի մըն է, որ շատ շուտ կը վազէ։ Կրիան գիտէք անշուշտ. պարտէզներու մէջ կրնաք հանդիպիլ անոր իր պատեանին, այսինքն ոսկրէ տուրիին մէջ կծկտած։ Շատ դանդաղ է ան և իր տուն բերը դժուար կը քշէ, կը տանի։

Հիմա ըսէք, կարելի՞ է որ կրիան վազելու համար մրցումի ելլէ նապաստակին հետ։ Ոչ, պիտի ըսէք անմիջապէս։ Ո՛չ, անշուշտ, և իրաւունք ալ ունիք։ Բայց սակայն այս չըլլալիք բանը եղաւ։ Տեսէք թէ ի՞նչպէս։

Իրա՛ւ, օրին մէկը կրիան նապաստակին գնաց և վազելու մրցում ստաջարկեց։

— Խելքդ թողցուցի՞ր, ըսաւ նապաստակը ծիծաղելով։ Ինձ

նաւա՞րժ պիտի նստիս։ Ես ո՞վ եմ, դուն ո՞վ։

— Ո՛չ կատակ չեմ ըներ, շատ լուրջ է ըսածս։ Եւ եթէ յաջողիս, փառաւոր ճաշ մը կուտամ քեզի։ Դուն ալ նոյնը պիտի ընես։

— Շատ աղէկ, ըսաւ նապաստակը, մտածելով որ զուարեութիւն մըն էր վերջապէս։ Մրցումի կէտ որոշուեցաւ դիմացի բլրակը։

Կրիան անմիջապէս ճամբայ ելաւ։ Նապաստակը, ըսես, խնդալով այդ խեղճ սողունին վրայ, աջ դարձաւ, ձախ դարձաւ, ասդին ցատկեց, անդին ցատկեց,

քիչ մըն ալ պառկեցաւ, ըսելով որ իրեն համար բա՞ն
մըն էր այդ միջոցը, մէկ ուսումով կը կտրէր: Մէկ
մըն ալ, ի՞նչ տեսնէ, կրիան մրցումի կէտին կը մօտե-
նար: Յատկեց մէկէն, սակայն շատ ուշ էր, կրիան իր
տեղը հասած էր արդէն և մրցանակը շահած:

ԲԱՌԵՐ.— Դիւրաւարժ = Դիւրին շարժող, վազող: Առաջարկեց
= Խօսքը բրաւ, մէջտեղ դրաւ: Լուրջ = Առանց կատակի: Փառա-
ւոր = Շատ ազուր որ երեւցող: Զուարճութիւն = Ուրախութիւն:
Ուսում = Ցատկել:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Կրիան ի՞նչ առաջարկեց նապաս-
տակին.— Այդ մրցումը կարելի՞ էր.— Ի՞նչ ըսաւ նապաս-
տակը.— Կրիան ի՞նչ ըսաւ.— Նապաստակը ի՞նչ.— Ո՞վ
շահեցաւ մրցանակը.— Ի՞նչու:

ԲԱՐՈՅՍԱՅԱՆ.— Երբեմն վազելէն աւելի աղէկ է միշտ քալել:
Դասերու մէջ ալ այսպէս է. միշտ աշխատողն է որ կը յաջողի:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Կետրուն տեղ յարմար բառեր դրեմ)

Զղիսնալը անօր չի անօր է: Միշտ քալել, երբեմն
տեղ: Ով որ դասերը միշտ լինուքեան օրը չի :
Յարաւել աշխատութիւնը արեւն ըսելի : Եթէ սուր միտք ունիս
մի կրնայ ըլլալ որ մեկը այնքան խելացի չըլլար, անկայն միշտ
աշխատելով կրնայ :

15. ՓԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈՒՈՎՈՒՄԸ

Հոլովել կը նշանակէ դարձնել իրարու ետեւէ: Ա-
նունները հոլովել կը նշանակէ, այդ անունները իրա-
րու ետեւէ ցոյց տալ խօսքին մէջ առած իրենց զա-
նազան ձեւերով: անոնց ծայրը գիր մը կամ գիրեր
աւելցնելով: Հոլովելու կերպին կ'ըսեն հոլով:

Հոլովը վեց է. ուղղական, հայցական, սեռական,
տրական, բացառական և գործիական:

Ուղղական ուղիղ, շիտակ կը նշանակէ: Արդարեւ
ուղղականը բուն բանն է, որ ետեւէն աւելցած գիր
չունի:

Ուղղականը խօսքին մէջ բան մը ընողն է, որ կը
գտնուի ով կամ ի՞նչ հարցումով: Շնչաւորներու հա-
մար է ո՞վը և անշունչներու համար ի՞նչը: Օր. վահ-
րամ եկաւ. ո՞վ եկաւ.— վահրամ: վահրամ ուղղական
հոլով է: Անձրեւ եկաւ: ի՞նչ եկաւ.— անձրեւ, ուղ-
ղական հոլով է:

Հայցական կը նշանակէ հայցել, այսինքն ուզել:
Արդարեւ հայցականը կը գործածուի շատ անգամ,
բան մը ուզելու կամ խնդրելու խօսքերուն մէջ: Հայ-
ցականն ալ, ուղղականին կը նմանի և կը գտնուի
ո՞վ կամ ի՞նչ հարցումով, ճիշդ ուղղականին պէս, միայն
թէ ուղղականը բան մը ընողն է կամ ուզողը, երբ հայ-
ցականը կատարուած կամ ուզուած բանն է: Օր. ես
հաց կ'ուզեմ: Ես ի՞նչ կ'ուզեմ.— հաց: Հացը ուզուած
բանն է:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ.— Հետեւեալ խօսքերուն մեջ ուղղականը եւ հայ-
ցականը գտնել ո՞վ կամ ի՞նչ հարցումներով, իրենց տեղերուն համեմատ:

Ես տուն գացի: Այլիս հաց կ'ուզէ: վահէ դուրս ելաւ: Ես տեա-
րակ մը գնեցի: Սահակ զպրոց գնաց: Ծաղիկը շատ կը սիրեմ:
Թռչունը ելաւ բոյնէն: Շողկենաւ մեկնեցաւ: Աթոռը ինկաւ: Պտու-
ղը կը սիրեմ: Զուրը յատակ է: Մեղրը անոյց է:

16. ԳՈՐՏՆ ՈՒ ԿՈՎԸ

Կր՛ն, կը՛ն, կը՛ն, կը՛ն. գո՛ն, գո՛ն, գո՛ն,
Կեճափը կար մեծ ժըխոր:

— Ի՞նչ է, ի՞նչ այս վաճառուն,
Ձայն կուտայ.
Դար է դար,

Ամէն անասուն:

— Ա՛մպ կը գոռայ,

Կըսէր կըրիայ:

— Ո՛չ, երկինքը կուգայ փուլ
Կըսէր ձուկընկուլ:

Վերջապէս, կէս վախով, կէս դողով,
Եկան գետին փով:

Ի՞նչ տեսնեն, սըմսեղուկ, շուռք՝
Ափը կար մէկ գորս:

Գո՛ն, գո՛ն, գո՛ն, գո՛ն, գո՛ն,
Ու ուժովն իր բոլոր,

— Է՛հ, չէ՞ք տեսներ, կը մեծնամ, կը մեծնա՛մ,
Կը կըրկնէր գորսն անըզգամ:

— Պի՛տի մեծնամ, ա՛խտի մեծնամ տակաւին,
Մի՛նչեւ հասնի՛մ սա կովին:

— Հա՛սայ, հա՛սայ, բաւակա՞ն է, հի՛շոյ ըսէք,

— Ո՛չ, երբեք, ո՛չ երբեք:

— Է՛հ, հիմա՞, հիմա՞, դիճեցէ՞ք:

— Ո՛չ երբեք, երբեք:

— Հիմա՞, ի՞նչ կ'ըսէք:

Բերանն էր

Խօսը դեռ,

Երբ կենդանին ճէ՛ք

Մէկէն պայթեցա՛ւ...:

Ցա՛ւ, ցա՛ւ, ցա՛ւ:

Ինչո՞ւ, որովհետեւ, մաճ մը հասակով,

Խեղճը կ'ուզէր ըլլալ կով:

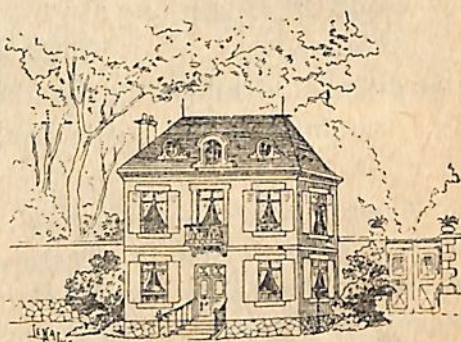
ԲԱՌԵՐ. — Ժխտը = Աղմուկ, իրարանցում: Վայնասուն = Խառնակ ձայներ: Դար = Բարձր տեղ: Փուլ գալ = Փչիլ: Ձուկընկուլ = Ձուկ կլկող ձերձակ թռչուն մը: Մմսեղուկ = Քաշուած: Անգգամ = Անպիտան, աներես: Հէք = Խեղճ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ամէն մարդու կանգունովը կտաւ չեն տար: Ձափդ դիպցիր, հասակէդ վեր գործերու մի խառնուիր: Վերջին զղջումը օգուտ չունի: Արժանիքի տէր մարդիկ համեստ կ'ըլլան և շարունակ յառաջ կ'երթան, մինչդեռ հպարտները պարապ տակառներու կը նմանին, որոնք արժէք մը չունին և միայն գլուխ կը ցաւցնեն:

17. ՏՈՒՆՆ ՈՒ ԴՊՐՈՑԸ

Տղան իր փոքր տարիքին մէջ փափուկ խմոր մըն է առանց ձեւի և գոյնի: Այդ խմորը ճիշդ ձեւը կամ դրոշմը կ'առնէ այն կաղապարին, որուն մէջ կը դրուի: Տղուն համար նախապէս այդ կաղապարը իր տունն է, յետոյ կուգայ դպրոցը:

Տղուն առաջին դաստիարակը իր մայրն է, որ իր անարատ կաթին հետ կուտայ նաեւ իր գաւկին՝ առաջին կրթութեան գործնական դասերը ասիմանաբար, անոր կարողութեան սահմանին մէջ:

Տղան իր մայրը կը սիրէ, ուստի անոր նմանիլ կ'ուզէ ամէն կերպով: Կը նշանակէ թէ մայրերը ազնուական իշխաններ են իրենց զաւակներուն՝ խօսքով և գործքով:

Երբ տունը իր պաշտօնը լաւ կատարած է, դըպրոցին գործը կը դիւրանայ: Դպրոցին պարտականութիւնն է տունը սկզբուած գործը շարունակել, և կամ ընտանիքին տուած առաջին դրոշմը խորացնել, յղկել և ազնուացնել, տղան հետզհետէ կրթելով և ուսումի բարեբար սերմերը ցանելով անոր մտքին մէջ:

Տղան ինչպէս որ կը սիրէ իր ծնողքը, կը սիրէ նաեւ իր դաստիարակը որ բարոյական ծնող մըն է և սիրտ ու հոգի կը դնէ իր աշխատանքին մէջ: Դաստիարակին և աշակերտին փոխադարձ սէրը կը դիւրացնէ

կրթութեան գործը և դեղեցիկ արդիւնքներ կուտայ: Ազնիւ դաստիարակը, որքան դասերով, նոյնքան և իր անձին օրինակով կ'ազդէ տղուն վրայ: Ուստի ճշմարիտ դաստիարակները, ինչպէս արժանաւոր մայրերը, լաւագոյն տիպարներն են իրենց աշակերտներուն համար:

Դպրոցը, կրնանք ըսել, բարոյական պարտէզ մըն է, ուր ուսանողները տուններ են և դաստիարակները պարտիզպաններ: Ինչպէս որ տունի մը կանոնաւոր կերպով աճելու համար պէտք ունի պարտիզպանին խնամքին և յօսոցին, այնպէս ալ աշակերտը կրթութեւն և զարգանալու համար կը կարօտի դաստիարակին հոգածութեան և հսկողութեան:

Ուսումը այսօր հացի չափ անհրաժեշտ է: Եթէ հացը մարմինին կարեւոր է, ուսումն ալ միտքին: Ո՛չ առանց հացի և ո՛չ առանց ուսումի կրնայ ապրիլ մարդ: Սակայն բան մը կէս մը գիտնալը՝ գիտնալ ըսել չէ. պէտք է աղէկ գիտնալ: Այսօր մրցում կայ ամէն դի: Շատերը կ'աշխատին, սակայն լաւագոյն աշխատողներն որ կը շահին: Շատերը գիտնալ կը կարծեն, սակայն լաւագոյն գիտցողներն են, որ կը շահին:

ԲԱՌԵՐ.— Դրոշմ = Պատկեր, օրինակ: Կաղապար = Օրինակելու գործիք (գալըպ): Նախապէս = Առաջին անգամ: Անարատ = Արատ չունեցող, չխաղախուած: Ասիմանաբար = Քիչ, քիչ. երթալով: Տիպար = Էն աղէկ օրինակը: Խորացնել = Խորունկցնել: Յղկել = Աւելորդը տոնել, շտկել: Բարեբար. — Բարի և արար (ընող), աղէկութիւն ընող: Փոխադարձ = Երկու կողմէն: Խնամք = Տարուած հոգ: Յօսոց = Պարտիզպանին կտրող գործիքը: Հոգածութիւն = Հոգ տանիլ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.— Ինչի՞ կը նմանի փոքր տղայ մը. — Ո՞վ ձեւ կուտայ անոր. — Ո՞վ ցանք մէջ. — Ո՞վ դպրոցի մէջ. — Ի՞նչ է դպրոցին գործը. — Մայր մը ի՞նչպէս կըրնայ լաւագոյն կերպով ազդել իր զաւկին վրայ. — Դաստիարակը ինչպէս. — Ի՞նչի կը նմանի դպրոց մը. — Ո՞վ է տունը. — Ո՞վ է պարտիզպանը. — Բան մը ի՞նչպէս գիտնալու է. — Ինչո՞ւ:

18. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎԸ

Սեռական հոլով. — Սեռ՝ տեսակ կը նշանակէ և սեռական՝ տեսակի պատկանող: Արդարեւ սեռական հոլովը բանի մը տեսակը, այսինքն որուն ըլլալը յոյց կուտայ: Սեռական հոլովը կը շինուի անունին վրայ աւելցնելով սովորաբար ի գիրը՝ եզակիի համար և կը գտնուի որո՞ւն կամ ի՞նչէն հարցումով: Օրինակ. վահանին տունը: Որո՞ւն տունը. — վահանին: վահանին սեռական հոլով է: Ծառին ճիւղը, որո՞ւն կամ ինչի՞ն ճիւղը. — ծառին: Ծառին սեռական հոլով է:

Տրական հոլով. — Տրական կը նշանակէ տրուելու պատկանող: Արդարեւ տրական հոլովը կը գործածուի շատ անգամ բան մը տալու կամ մէկուն երթալու գործողութեան մէջ: Տրականը կը կազմուի սեռականին պէս անունին վրայ աւելցնելով սովորաբար ի գիրը՝ եզակիի համար: Տրական հոլովը կը գտնենք ընելով որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի հարցումը: Օր. Շաքէին գիրք մը տուի: Որո՞ւ տուի. — Շաքէին: Շաքէին տրական հոլով է: Ծառին դպաւ: Ի՞նչ բանի կամ ի՞նչին դպաւ. — ծառին: Ծառին տրական հոլով է: Յետոյ աւելի աղէկ պիտի հասկնաք սեռականին և տրականին գործողութեան տեղերը:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 1. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնի սեռականներ որո՞ւն կամ ի՞նչին հարցումներով:

Պարտէզին դուռը բաց է: Ծառին արմատը հաստ է: Պատուհանին ապակին կտրեցաւ: Սօսին ձեռքը մաքուր է: Լիւրին գիրը աղո՞ր է: Դպրոցին ատենը եկաւ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 2. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնի տրականներ որո՞ւ կամ ի՞նչ բանի հարցումներով:

Օրիորդին գնաց: Աղքատին հաց տուի: Գառնուկին կեր տաւ: Մայրիկին պիտի երթամ: Գոնապանին ըսի: Ալիս պատին զարնուեցաւ: Հերմինէին պատմեցի:

20. ԵՐԿՈՒ ՃԱՄԲԱՅ

Շրք հասաւ ծայրը լայն պողոտային,
Տըղան շուարած՝ կանգ առաւ յանկարծ.
Իր առջեւ երկու համբաներ կային,
Ո՞ր մէկը ընտէր, ահա դժուար հարց:

Աջէ՞ն երբար քէ ձախէն, սրդուն հէ՞ք
Քիթը կը փեղէր, միտք կը չարչրկէր:
Ցուցասխալ մը կար հոն, շուտ աղէ՛կ,
Բայց անոր գիրերն ալ կարդալ պէտք էր:

Եկո՛ւր, տես սակայն որ սրդան տըգէտ
Դըպրոց չէր գացած, օ՛հ, ի՞նչպէս կարդար,
Կուզէր որ տխտխտէն այդ խօսքը իր հետ...
Ուստի կը նայէր անոր անդադար:

Այսպէս կ'ըսպասէր խեղճ մըսածկոս,
Բախտէն է՞ն հեծած մարդ մը մօտեցաւ
Եւ ըսաւ. «սրդա՛ւ, ի՞նչ կ'սպասես հոս.»
Տըղեկըն անոր հասկըցցուց իր ցաւ:

Հետեւէ իժուս, ըսաւ գիւղացին,
 Մըսէէ չանցընես թէ էշն է անբան,
 Զուրը կը տա՛նք քեզ պէս խելացին,
 Հետեւէ իժուս, ան գիտէ նամբան:

Տըղան կը քալէր գլխիկոր, տըրտում,
 Իժուկ մը ըլլար իրեն առաջնորդ,
 Անեղձ, քանի որ չէր առած ուսում,
 Պէտք էր որ իժուն ըլլար հետեւորդ:

ԲԱՌԵՐ.— Պողոսայ = Մեծ ճամբայ: Կանգ առաւ = Կեցաւ:
 Հեք = Խեղճ: Տգեհ = Բան չգիտցող, հակառակն է գիտուն: Գլխիկոր = Գլուխը ծուռ: Հետեւորդ = Ետեւէն գացող, հակառակն է առաջնորդ = առջեւէն գացող: Անբան = Զխօսող, կենդանի: Բնագդ = Բուն և ազդ բառերէն. կը նշանակէ, բնականէն ազդեցութիւն, կամ բնական խելք:

ԱՌԱՄ.— Մազը, մօրուքը բան մը չեն մարդուն.
 Եթէ չունի խելք կամ միտք իմաստուն:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ.— Մարդ իր խելքովը միայն կը գատուի կենդանիներէն: Երբ իր խելքը չի մշակեր և բան չի սորվիր, պէտք չէ պարծենայ թէ մարդ է: Կենդանիներ կան որ իրենց բնագդով կամ բնականէն եղած պզտիկ խելքով աւելի կ'արժեն քան կարգ մը անմիտ մարդիկ:

21. ԿՐԹՈՒԹԻՒՆ, ԱՄԷՆ ԲԱՆԷ ԱՌԱՋ

(Աւանդութիւն)

Ուսումն ու կրթութիւնը այսօր չէ որ միայն յարգ ունին, հին ատեններն ալ այսպէս էր, թէև չափով մը:

Կը պատմուի թէ Ժամանակաւ, Լանկ-Թիմուր աւաւաւաւ շատ մը երկիրներու տիրելէ վերջ եկաւ, հասաւ մինչև Սվազ քաղաքը, որուն ժողովուրդին շատ նեղութիւն տուաւ: Յետոյ անցաւ մօտակայ գիւղ մը, որուն գիւղապետը կանչեց: Տասնըվեց տարեկան պատանի մը ներկայացաւ և յարգանքով բարեւեց զայն:

— Տղա՛ս, ես գիւղապետը կանչեցի, ըսաւ Լանկ-Թիմուր:

— Գիւղապետը ես եմ, պատասխանեց տղան աներկիւղ:

— Դուն ի՞նչպէս կրնաս ըլլալ գիւղապետ:

— Ներողութիւն, տէր իմ, աւելցուց տղան, ինչո՞ւ չէ. հասա՞կ, եթէ կ'ուզես, ծառն ալ ունի, մօրո՞ւք, եթէ կ'ուզես, այծն ալ ունի, խե՞լք, եթէ կ'ուզես, չեմ կարծեր որ պակսի իմ քով:

Լանկ-Թիմուր քննելով, հասկցաւ որ արդարեւ այդ տղան դպրոց գացած և ուսում առած էր: Զանազան հարցումներ ըրաւ անոր և շատ յաջող պատասխաններ ընդունեց: Ասոր վրայ, այնքան գոհ մնաց որ հրամայեց այդ գիւղին խնայել, որուն համար մինչեւ այսօր գիւղը կը կոչուի Գալսը. թուրքերէն բառ մը, որ ինչպէս գիտէք, կը նշանակէ մնաց, այսինքն յարձակումէ զերծ մնաց:

ԲԱՌԵՐ.— Յարգ = Պատիւ: Աւաւաւաւաւ = Աշխարհի տիրող: Մօտակայ = Մօտը գտնուող. — մօս և կալ (կենալ) բառերէն: Աներկիւղ = Անվախ: Արդարեւ = Իրաւ որ: Յարձակում = Մէկուն վրայ քայել շեռակու համար: Զերծ = Ազատ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.— Հին ատեններն ալ ուսումը կարելու՞ էր. — Ո՞ր գնաց Լանկ-Թիմուր. — Գիտի՞նք մէջ ո՞վ կանչեց. — Տղան ի՞նչ պատասխան տուաւ. — Ի՞նչպէս էր այս պատասխանը. — Ի՞նչ կը սորվի՞ր այս պատմութենէն:

22. Մ Ա Յ Ր Ի Կ Ի Ս

Տարեղարձիդ այս պահն աղուոր
Առիթ մըն է շատ յարմար,
Ի՞նչ կ'ուզես որ մաղթեմ այսօր,
Անոյ՛ց մայրիկ, քեզ համար:

Առողջութի՞ն, աւելորդ բան.
Մայր, պէ՛տք չունիս դուն անոր.
Քեզ կը պահէ Աստուած պապան
Քաջառողջ ես ամէն օր:

Հարբասութի՞ն, ունիս արդէն,
Ալ աւելին ի՞նչ ընես,
Փա՛նֆ Աստուծոյ, ոչ մէկ ասեն,
Դուն բանի մը կարօտ չես:

Երջանկութի՞ն, գայն ունիս միշտ
Ամէնք քեզ կը սիրեն:
Եւ օր մ'օրանց տըխրութիւն, վիշտ,
Աղուոր աչքերդ քրջած չեն:

Ի՞նչ մաղթեմ քեզ, գոհա՞ր, զարդե՞ր,
Ունիս զանոնք լիօրէն,
Եւ քէ ուզես ունենալ դեռ,
Կըրնաս գրնել շուկայէն:

Բան մը կ'ուզեմ գրսնել սակայն,
Մաղթանք մը շատ ըզգայուն,
Որ հասարակ չըլլայ այնքան,
Անակընկալ մը սիրուն:

Քայց ի՞նչ ըսեմ որ յարմարի,
Նորուս մ'եմ ես դեռ քրկար,
Եւ դուն բան մը չունիս թերի
Որ ըլլամ քեզ օգտակար:

Սիրս ու հոգիս քեզի նուէր,
Կեանքս ալ նոյնիսկ վըրայ քամ,
Դարձեալ դուն ես պահանջատէր,
Ես պարտական կը մընամ:

Հետեւաբար կը մաղթեմ որ,
Խելքս ո՞ւր էր, գըտայ, քես,
Անմահ ըլլաս, մայրիկս աղուոր,
Որ միշտ սիրեմ, պաշտեմ քեզ:

ԲԱՌԵՐ. — Տարեղարձ = Տարի և դարձ բառերէն, տարին դառնալու, նորելու օր: Առիթ = Յարմար առիթ: Մաղթել = Աղէկ բան մը ուղեւ մէկուն համար: Քաջառողջ = Շատ առողջ: Տխրութիւն = Տրամաթիւն: Վիշտ = Սրտի ցաւ: Լիօրէն = Լի՛ լեցուն բառէն, առատ կերպով: Հասարակ = Սովորական: Անակընկալ = Չսպասուած բան: Նորուս = Նոր և ուս բառերէն, նոր սորվող: Թերի = Պակաս: Նոյնիսկ = Անոամ: Հետեւաբար = Անոր համար, ուստի: Դո՛ւստ = Թանկագին քար. օրինակ. աղամանդ:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ. — Մայրիկը երկինքէն ղրկուած պահապան հրեշտակ մըն է դաւկին համար: Տղայ մը ինչ որ ընէ, մայրիկին երախտիքը չի կրնար փոխարինել: Պէտք է որ մինչեւ վերջը՝ հոգիով սիրէ զայն և այդ սէրը իր գործերով ցոյց տայ, որպէսզի մայրիկը շատ ապրի և երջանիկ ըլլայ:

23. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

Բացառական հոլով. — Բաց առնել կը նշանակէ մէկ-
դի առնել և բացառական՝ բան մը մէկէ մը առնելու
կամ հանելու պատկանող կը նշանակէ: Արդարեւ բա-
ցառական հոլովը կը գործածուի սովորաբար մէկէ մը
առնելու, կամ հանելու խօսքերուն մէջ: Բացառակա-
նը կը կազմուի անունին ծայրը աւելցնելով է գիրը:
Բացառականը կը գտնենք ո՞ւրիշ կամ ի՞նչ բանէ հար-
ցումներով: Օր. Տունէն ելաւ: Ո՞ւրիշ է լաւ. — տունէն:
Տունէն՝ բացառական հոլով է: Ծովէն ձուկ կ'ելլէ. —
Ո՞ւրիշ է կ'ելլէ. — ծովէն: Ծովէն՝ բացառական հոլով է:

Գործիական հոլով. — Գործիական կը նշանակէ
գործիքի պատկանող: Արդարեւ գործիական հոլովը
կը գործածուի՝ գործիք կամ միջոց ցոյց տալու համար
խօսքին մէջ: Գործիականը կը կազմուի անունին
վրայ աւելցնելով ով և կը գտնուի ինչո՞վ կամ ի՞նչ
բանով հարցումով: Օր. աչքով կը տեսնեմ, ձեռքով
կը գրեմ: Ի՞նչով կը տեսնեմ. — աչքով. ինչո՞վ կը
գրեմ. — ձեռքով: Աչքով և ձեռքով՝ գործիական հոլով-
ներ են:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 1. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գործիական հոլով-
ները գտնել ի՞նչով կամ ի՞նչ բանով հարցումներով:

Ուրիշ կը քայլենք: Բերանով կ'ուտենք: Քիթով չունչ կ'առ-
նենք: Գրէ՞լով կը գրենք: Մատիտով կը գծենք:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 2. — Հետեւեալ խօսքերուն մէջ գտնել ուղղական,
հայցական, սեռական, սրական, բացառական եւ գործիական հո-
լովները, հարկ եղած հարցումները րենելով:

Արշակին հայրը բարի է: Ալիսին տունը մօտ է: Նուարդ Արմի-
նէին թողթ տուաւ: Այս տղան աթոռէն ինկաւ: Կաւիճով կը գրենք:
Դպրոցին տղաքը զբօսանք կ'ընեն: Շունը կատուին մօտեցաւ:

24. ՊԱՐԿԵՇՏ ԵՂԻՐ ԱՄԷՆ ԲԱՆԻ ՄԷՋ

Դուք Հրաչը կը ճանչնաք, այնպէս չէ՞ և կը սի-
րէք անշուշտ, որովհետեւ զայն ճանչնալ և չսիրել կա-
րելի չէ: Տեսէք, տեսէք, գեղեցիկ գլուխ մը, պայ-
ծառ, խելացի ճակատ և Արեւելքցիի փայլուն, վառ-
վառ աչքեր. անմիջապէս ուշադրութիւնդ կը գրաւէ:
Բարութիւն կը վազէ իր դէմքէն և եղ ու մեղը՝ իր
շրթներէն:

Հրաչ շատ պարկեշտ տղայ մըն է, այսինքն՝ չ'ըներ
այն բանը որ չի վայելեր կամ պատիւի դէմ է, ու-
րեմն Հրաչ պատուաւոր տղայ մըն է:

Հրաչ բնաւ սուտ չի խօսիր, որովհետեւ սուտը
անպատշաճ մարդիկ կը խօսին: Պարկեշտ մարդուն
այոն, այո կ'ըլլայ, ոչն ալ ոչ, ինչպէս կ'ըսէ Ս. Գիրքը:
Այսինքն՝ այո ըսելու տեղը՝ այո կ'ըսէ, ոչ ըսելու
տեղն ալ ոչ: Մէկ խօսքով, պարկեշտ մարդը միշտ շի-
տակը կամ ճշմարիտը կը խօսի:

Հրաչ երբեք մարդ չի խաբեր, քանի որ սուտ չի
խօսիր: Խաբեքայութիւնը ստորին մարդոց գործն է:
Հրաչ անոնցմէ շատ վեր է: Խաբեքան վերջը վերջը
խայտառակ կ'ըլլայ: Արդէն ժողովրդական առածը կ'ը-
սէ. «Ստախօսին ճրագը ժամանակ մը կը վառի»:

Հրաչ շատախօս չէ: Ան շատ մտիկ կ'ընէ, քիչ կը
խօսի և հաշիւով կը խօսի, վախնալով որ աւելորդ
բան մը կ'ըսէ կամ մէկը կը վիրաւորէ: Շատախօսը
պարապ տակառի մը կը նմանի, որուն աղմուկը գլուխ
կը ցաւցնէ:

Հրաչ անիրաւ ալ չէ: Կը յարգէ իր ընկերներուն
իրաւունքը և իր պարտականութիւնները լիովին կը
կատարէ: Չ'ըներ բնաւ ուրիշին՝ այն բանը, որ չ'ուզեր
որ ուրիշները ընեն իրեն:

Հրաչ ոչ կեղծաւոր է, ոչ ալ շողմուրթ: Ան քաղաքավար է միայն ամէնուն հետ: Քաղաքավար ըլլալ ինքզինքը ստորնացնել չի նշանակեր, ոչ ալ կապիկի ձեւեր առնել: Պարկեշտ մարդը ոչ կը հպարտանայ, ոչ ալ կ'ստորնանայ:

Յաւալի է որ ձեր շուրջը կը գտնուին անպարկեշտ մարդիկ ալ, որոնք ո'չ խիղճ ունին, ո'չ ամօթ: Անոնք ամէն բան կ'ընեն իրենց շահուն համար: Զգոյշ ըլլալու է այսպիսիներէ, որոնք ընկերութեան աղտերն են կամ արատներ մարդկութեան համար:

ԲԱՌԵՐ. — Անպաշտ = Պատիւ չունեցող: Երբեք = Եւ ոչ մէկ ատեն: Ստրին = Վարնոց: Խաբեբայ = Խաբող մարդ: Անի-բաւ = Իրաւունք չունեցող: Լիովին = Ամբողջ: Կեղծաւոր = Սուտ տեղը ձեւեր ընող: Շողմուրթ = Ուրիշին քծնող: Ստորնացնել = Վար զարնել: Յաւալի = Յաւելու արժանի, ցաւելիք: Խիղճ = Մեր ներքին եկած ձայն մը բարիք ընելու համար: Ընկերութիւն = Մարդիկ, որոնց հետ ընկեր ենք:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Կը ճանչնա՞ք Հրաչը. — Ի՞նչպէս տեսայ է. — Պարկե՞ց է. — Ի՞նչ ըսել է պարկեց ըլլալ. — Սուտ կի խօսի՞. — Ինչո՞ւ չէ. — Մարդ կը խաբէ՞. — Ինչո՞ւ չէ. — Անիբա՞ւ է — Շատախօս է. — Կե՞ղծաւոր է. — Ինչո՞ւ չէ. — Ռ՞ր տեսակ անձերէ զգուցանալու է:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
(Կետրուն տեղ յարմար բառեր դրեմ)

Աշխ պարկեշտ . . . : Ան սուտ . . . : (Ինչո՞ւ) . . . :
Ան մարդ չի խաբեր, (ինչո՞ւ) . . . : Ան շատախօս չէ, (ինչո՞ւ) . . . :
. . . : Ան կեղծաւոր չէ, հապա . . . : ամենուն հետ: Զգոյշ ըլ-
լանք . . . : Ազնիւ եւ պարկեշտ ըլլալ պարտք մըն է . . . : հաւատ:

25. ԱԳՌԱԻՆ ՈՒ ԱՂՈՒԷՍԸ (Առակ)

— Է՛հ, բարի՛ լոյս, պարոն ագուս,
Շատ սիրունիկ ես դուն, իբրա,
Ա՛հ, սա ձայնիդ ախորժելի՛:
Մէկը չըկալ որ չգժայի՛:

Արեւո՛ւղ մեռնիմ,
Քիչ մ'երգէ, նայիմ:

Այսպէս ըսաւ վարպետդի
Աղուէսն օր մը, շատ անօրի.
Երբ տեսաւ որ ծառք քրտա՛,
Շէտ մը պանիր բերանն ագուս:

Աղուէսն առաւ հոտ,
Պանիրն էր իւղոտ:
— Օ՛հ, ձայնիդ մեռնիմ,
Քիչ մ'երգէ, նայիմ:

Գովեստէն ո՞վ հանոյք չ'ըզգար,
Մեր ագուսն ալ խելով տկար
Բացաւ բերանն, ի՛նչ գրիտու ցաւ,

Տրգեղ *Կռփնչ* մը լըսուեցաւ.
Բայց նոյն պահուն, չա՛ր սաճանայ,
Պանիրն է որ, տես, վար կ'իյնայ:
Աղուէսն իսկոյն մաճակեց գայն,
Յետոյ ըսաւ. «Ագոստիկ ջան,
Չայնդ է իրաւ խըռպոտ, ապուռ,
Բայց պանիրդ է, համեղ անուր».

Ես կ'երթամ հիմակ,
Դուն երգէ միմակ:

Աւսարհի մէջ ան շուրջն ու մօտ
Կեղծաւորներ կան անասօր:
Անոնց խօսքին մի հաւատամ,
Թոյն կայ անոնց հաղոր լեզուին տակ.
Ագոստին փորձն աս
Թո՛ղ ըլլայ եղ զաս:

ԲԱՌԵՐ. — Ախորժելի = Համ ւսնեցող, հասնելիք: Զմայլիլ =
Շատ հաւնիլ: Գովես = Գովելու խօսք: Պոխնչ = Ագոստին ձայնը:
Խոսքս = Հաստ, ազեղ ձայն: Համեղ = Համով, համը ազուռը:

ԱՌԱՄ. — Անոյշ լեզուին տակ երբեմն թոյն կայ պահուած:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ. — Միշտ զգոյշ եղիր ընկերներէդ:
Անոնք ամէնը ճշմարիտ բարեկամներ չեն: Շատ անգամ
փորձէ մէկը և յետոյ բարեկամ ըլլէ զայն: Զգոյշ եղիր
այնպիսիներէն, որոնք բարեկամ անունին տակ կը մօտենան
քեզի և շահ մը կ'սպասեն: Անոնք աղէկ օրերու բարեկամ-
ներ են միայն: Յետոյ երբ շահ չունենան, երեսդ անգամ
չեն նայիր:

26. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈՒՈՎԸ

Առջի դասերուն մէջ տեսանք որ ամէն բառ իր
պարզ վիճակին մէջ եզակի ուղղական կամ հայցական
է: Սեռականը և տրականը կը կազմուին սովորաբար
անունին ծայրը աւելցնելով ի՛ գիրը: Բացառականին
համար անունին ծայրը կ'աւելցնենք է և գործիականին
համար ով: Ուրեմն անուն մը եզակի այսպէս կը հո-
լովուի ընդհանուր կերպով:

Առնենք օրինակ ծառ բառը՝

ՀՈՒՈՎՈՒՄ (Ընդհանուր ան)

Ե Զ Ա Կ Ի

Ուղղական. —	Ծառ
Հայցական. —	Ծառի
Սեռական. —	Ծառի
Տրական. —	Ծառի
Բացառական. —	Ծառէ
Գործիական. —	Ծառով

Յ Ո Գ Ն Ա Կ Ի

Անուններուն յոգնակին կազմելու համար, ինչ-
պէս գիտէք, միավանկներուն ծայրը կ'աւելցնենք
սովորաբար եր և բազմավանկներուն ծայրը՝ ներ:
Ուրեմն յոգնակի ուղղական և հայցական իրենց վեր-
ջը ունին եր կան ներ: Յոգնակի սեռականը և տրա-
կանը կը կազմուին ուղղականին ծայրը աւելցնելով
ու, բացառականին համար է և գործիականին համար
ով. ճիշդ եզակիի պէս: Հոլովները գտնելու համար
պէտք եղած հարցումները ճիշդ եզակիի պէս են:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ (ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ)

Յ Ո Ք Ն Ա Կ Ի

Ո.	Ծառեր	Գրիչներ
Լ.	Ծառեր	Գրիչներ
Ս.	Ծառերու	Գրիչներու
Տ.	Ծառերու	Գրիչներու
Բ.	Ծառերէ	Գրիչներէ
Գ.	Ծառերով	Գրիչներով

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 1 — Հոյովել հետեւեալ բառերը եզակի եւ յոգնակի:

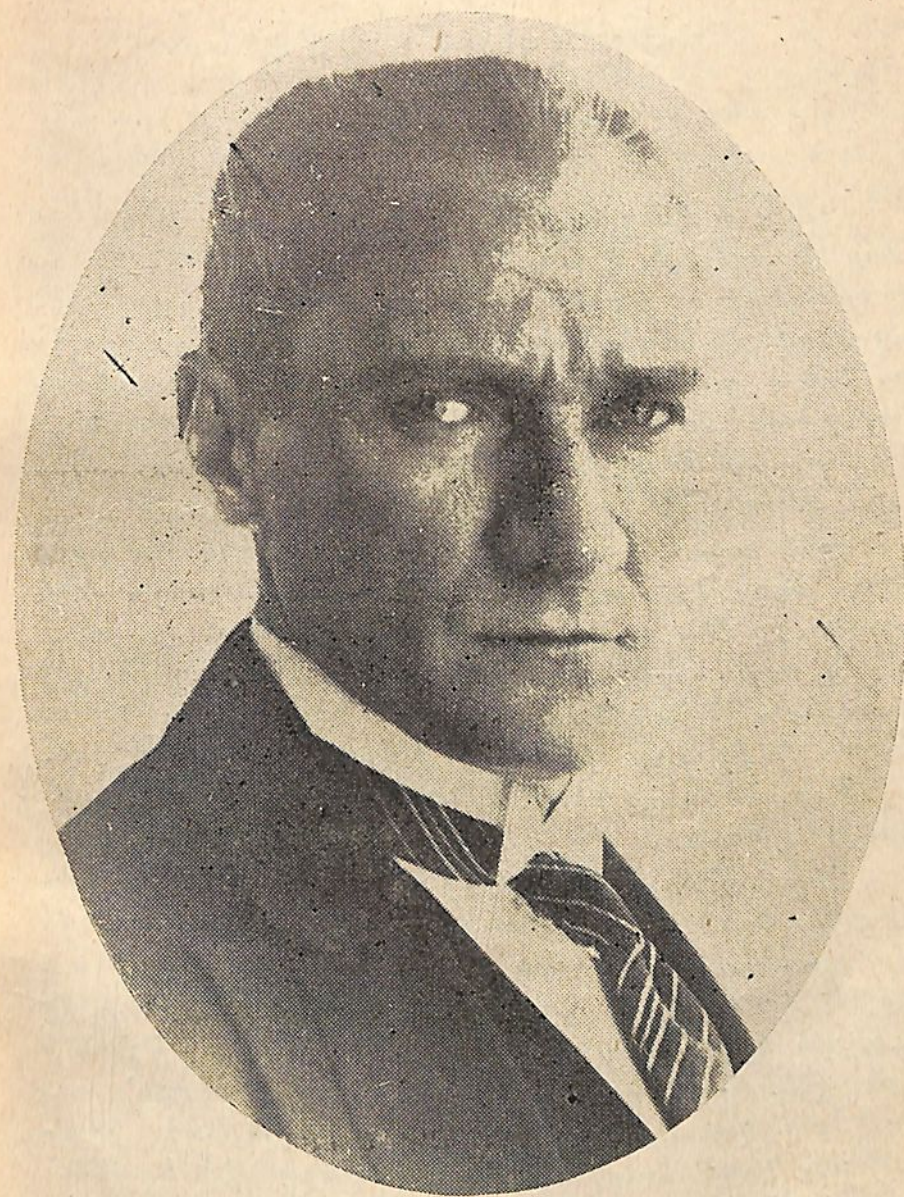
Քար, տախտակ, հաց, դպրոց, կոշիկ, վայա:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 2 — Գտնել ստորագծուած բառերուն հոյովները եզակի կամ յոգնակի, պէտք եղած հարցումներով:

Ծառին տերեր ինկաւ: Աշակերտները դուրս ելան դպրոցէն: Թռչունը կը բռնի թռչելով: Կառքը դուրս ելաւ ճամբայէն: Ծրթունքէն արիւն եկաւ: Եւ ծաղիկները կը քիւտն: Ուսուցիչը աշակերտներուն դաս տուաւ: Թռչունները ելան իրենց վանդակներէն: Աթոռին ոտքը կոտրուեց: Կառքին գոյնը ներմակ է: Փուռը հացերով լեցուն է: Պարտէզներուն զիրքը շատ աղուտ է:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 3 — Հետեւեալ բառերուն մեջ՝ եզակիները յոգնակի եւ յոգնակիները եզակի ընել:

Դպրոցին աշակերտները: Ծովուն ալիքը: Ծառերուն տերերն են: Տախտակին վրայ: Կախճով կը գրեն գրատախտակին վրայ: Գրիչով կը գրեն թուղթին վրայ:

Թուրք Հանրապետութեան Մեծ Նախագահ

ԿԱԶԻ ՄՈՒՍՅԱՆ ԲԷՄԱԼ ՓԱՇԱ

27. ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Դուք ամէնքդ ալ ձեր տունը կը սիրէք: Ձեզի համար էն աղուորն է ան, վասնզի ձեր տունն է և հոն է որ հանգիստ կ'ընէք, այնպէս չէ: Ձեր հայրենիքն ալ, այսինքն ձեր բնակած երկիրը ճիշդ ձեր տանը պէս է: Հոն է որ ծնած էք և հոն կը մեծնաք: Անոր ցաւը ձեր ցաւն է և անոր երջանկութիւնը ձեր երջանկութիւնը, ուրեմն պէտք է սիրէք ձեր հայրենիքը, այնպէս՝ ինչպէս որ կը սիրէք ձեր տունը:

Եթէ պատահի որ բաժնուիք օրին մէկը ձեր տունէն, անոր կարօտը կը քաշէք բնականաբար: Եթէ բաժնուիք ձեր հայրենիքէն, անոր կարօտն ալ պիտի քաշէք շատ, շատ: Պանդուխտներ կան որ հայրենիքին կարօտովը կը հալին, կը մաշին և նոյնիսկ հիւանդութեան մը կը բռնուին, որ կը կոչուի հայրենաբաղձութիւն, այսինքն հայրենիքի կարօտ: Ասո՞ք կը բժշկուին միայն այն ատեն, երբ հայրենիք վերադառնան,

Ձեր հայրենիքը թուրքիան է. շատ գեղեցիկ երկիր մը, հարուստ իր փառքով և աւանդութիւններով: Այս պատուական երկիրը վերջերս սուլթան կոչուած ունէր և նոյնիսկ մեծ պատերազմէն ետք՝ թշնամի բանակներ հայրենի հողը մտան, բայց թուրքը՝ հետքստար, Կազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշա մէջտեղ ելաւ: Իր շուրջը հաւաքեց բոլոր հայրենասէրները և տարիները ամբողջ, առիւծի պէս պատերազմելով՝ թշնամիները վտարեց երկրէն, Ազգային ժողով գումարեց և Հանրապետութիւն հռչակեց, որուն նախագահը եղաւ ինք մեծ Կազին, կարգ, կանոն և օրէնք գնելով մեր սիրելի հայրենիքին մէջ և նոր յառաջդիմութեան ճամբաներ բանալով:

Տղաք, երջանիկ համարեցէի ինքզինքնիդ որ մեծ Կազին օրով ապրելու բախտն ունիք: Ան աչքին լոյսին պէս կը սիրէ ձեզ և կը փափաքի որ մեր դպրոցները շատ կանոնաւոր ըլլան, մեր տղաքը լաւ ուսում առնեն, ապագային օգտակար ըլլալու համար թէ իրենց սիրելի հայրենիքին և թէ ամբողջ մարդկութեան:

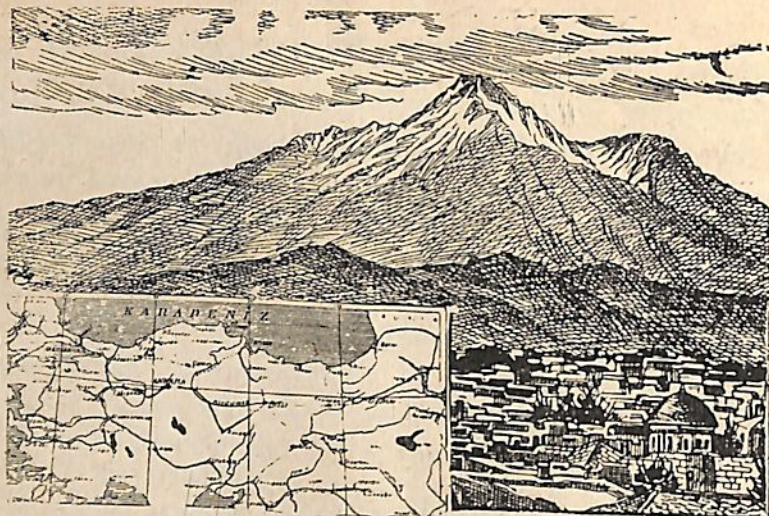
ԲԱՌԵՐ.— Պանդուխտ = Հայրենիքէն բաժնուած մէկը: Աւանդութիւն = Հայրենիքն լսուած պատմութիւններ: Վարիչ = Կառավարող: Ազատար = Ազատ և արտ բառերէն, ազատութիւն ընող, բերող: Վտարեց = Դուրս քշեց: Հանրապետութիւն = Կառավարութիւն մ., որ ժողովներէ առաջ կուգայ: Նախագահ = Գլուխ, ամէնէն մեծը: Համարեցէի = Սկսեցէք: Ազգայ = Ետքը գալիք ժամանակ:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.— Ձեր տունը կը սիրէ՞ք այնպէս չէ. ի՞նչպէս կ'ուզէի որ ըլլայ. — Ի՞նչ է հայրենիքը. — Մերն է ձեր հայրենիքը. — Կը սիրէ՞ք զայն. — Ինչո՞ւ. — Ի՞նչպէս երկրին վիճակը պատերազմէն վերջ. — Ո՞վ ազատեց ձեր երկիրն վիճակը պատերազմէն վերջ. — Ինչո՞ւ. — Դուք կը սիրէ՞ք Կազին. — Ի՞նչ քրաւ մեծ Կազին. — Ինչո՞ւ. — Դուք կը սիրէ՞ք Կազին. — Ի՞նչպէս ցոյց պիտի տաք ձեր սէրը:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Կեանքին տեղ յարմար բառեր դրեմ)

Իմ հայրենիքս . . . եւ ես կը սիրեմ զայն եւ չեմ ուզեր անկի . . . : Մեծ Կազին ցոյց կուտայ մեզի մեր . . . : Ես պիտի աշխատեմ որ . . . տրվիմ եւ օր մը . . . ըլլամ թե . . . եւ թե . . . : Մարդ պիտի չեմ սարքի միայն . . . : Բանար, այլ ցանալու եւ նստելու . . . : Ընտր . . . : Բանար, Հայրենասէր կը կոչուի այն մարդը, որ . . . կը սիրէ: Ես կը փափայիմ միշտ . . . ըլլալ:

Անտարիա եւ Էրեբաս լեռը

28. ՈՎ Է ԲՈՒՆ ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐԸ

Թուրքիոյ փառաւոր պատմութիւնը հայրենասիրութեան գեղեցիկ օրինակներով լեցուն է: Դուք հետզհետէ պիտի տեսնէք զանոնք ձեր պատմութեան դասերուն մէջ: Այսօր միայն ձեր աչքերը մեծ կազիին դարձուցէք: Ան իր հանգիստը չխորհեցաւ, աշխատեցաւ, յոյնեցաւ շատ մը նեղութիւններէ աշեց, մինչև որ իր նպատակին հասաւ, ազգին արցունքը սրբեց և լուսաւոր ապագայ մը պատրաստեց անոր:

Ամէն մարդ այդքան մեծ գործեր չի կրնար կատարել, պիտի խորհիք դուք: Իրաւունք ունիք, սակայն անտարբեր կենալը մեղք է, ամէն մարդ աշխատելու է իր պարտականութիւնը կատարելու և օգտակար ըլլալու թէ իրեն և թէ հայրենիքին: Հայրենասէր է ան, որ իր պարտքը կը կատարէ միշտ ժամանակը եկած ատեն:

Այսպէս, երկրագործը որ իր արտը կը հերկէ օրն ի բուն, կը ցանէ, կը քաղէ և տուրք կը մճարէ, հայրենասէր մըն է, որովհետեւ հայրենիքին համար իր պարտքը կը կատարէ:

Հայրենասէր մըն է նաեւ երկաթագործը, որ կրաղին դիմաց կը կենայ օրն ի բուն, արիւն քրտինք կը մտնէ և ծանր մուրճ մը շարժելով՝ երկրին համար օգտակար գործիքներ կը պատրաստէ:

Այսպէս են նաեւ բոլոր արհեստաւորները:

Հայրենասէր մըն է նաեւ սա պարզ զինուորը, որ թշնամիին դէմ կը կռուի և արիւն կը թափէ պաշտպանելու համար իր ընտանիքը, պատիւը և հայրենիքը: Ան սիրով կը մեռնի, որպէսզի ուրիշները ապրին, իրենց պատիւովը ապրին:

Հայրենասէր պիտի ըլլաք նաեւ դուք, սիրելի տղաք, եթէ ձեր ժամանակը պարապ չանցընէք և աշխատիք անդադար մշակելու ձեր միտքը և ազնուացնելու ձեր սիրտը, որպէսզի օր մը, երբ մեծնաք, արծաւուր քաղաքացիներ ըլլաք և գործով ցոյց տաք ձեր սէրը հայրենիքին համար:

ԲԱՌԵՐ.— Անտարբեր = Բանի մը համար հոգ չընող: Արծաւուր = Արժէք ունեցող:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— ՈՎ է մեծ հայրենասէրը.— Ամէն մարդ մեծ կրնայ ըլլալ.— Ասոր համար ձեռքը ծալած կենալու է.— Հայրենասէր է երկրագործը.— Երկաթագործը.— Զինուոր.— Դուք ալ կ'ուզէ՞ք հայրենասէր ըլլալ.— Ի՞նչ ընելու էք ասոր համար:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Պակաս խօսքերը ամբողջացուցիք)

Ն Ա Մ Ա Կ

Բերա, 16 Յուլիս 1933

Սիրելի ծնողքս

Ես կը փափայիմ որ զինուոր ըլլամ, երբ . . . : Ասոր համար ճանաչուր ուշադրութիւն կ'ընեմ . . . դասիմ, որպէսզի . . . գորակայ եւ պարտականութիւնս . . . կատարել: Այս մտածումիս համար . . . եփ, այնպէս չէ:

Ձեր հայրենասէր զաւակը

29. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

Յ Օ Դ

Յօդ՝ կապ կը նշանակէ կամ կապող: Յօդ կամ որոշեալ յօդ կը կոչուին ը և ն գիրերը, որ անունին ծայրը կը դրուին զայն ուրիշներէն զատելու կամ որոշելու համար: Երբ անուն մը յօդ չունի, անորոշ է, որ ըսել է որոշ չէ, այսինքն ամէնուն համար կ'իմացուի և ոչ թէ յայտնի կամ զատ բանի մը համար, օր. երբ ըսեմ, հաց կ'ուզեմ, պէտք է հասկնալ թէ որ և ինչէ հաց կ'ուզեմ, այսինքն ո՛ր հացը կ'ուզէ ըլլայ: Բայց երբ ըսեմ՝ հացը կ'ուզեմ, պէտք է հասկնալ թէ այնի՛չ հացը կամ զատ հաց մը կ'ուզեմ:

Բաղաձայնով վերջացած բառերուն համար յօդն է ը, իսկ ձայնաւորով վերջացողներուն համար ն. օր. կ'ըսենք ծառը, որովհետեւ վերջին գիրը բաղաձայն է իսկ կատուն, որովհետեւ ու ձայնաւոր է: Բառ մը որ յօդ չունի, անորոշ է: Անորոշ է նաև երբ ծայրը ունի մը կամ մըն: Օր. ծառ, կամ ծառ մը անորոշ է, որովհետեւ ամէն ծառ կամ որ և ինչէ ծառ կը հասկցուի: Սա բան մըն է: Մը կամ մըն անորոշ յօդ կը կոչուի: Բառերը յօդերով ալ կը հոլովուին, օրինակ.

Որոշեալ յօդ

Անորոշ յօդ

Եզակի	Յոգնակի	Եզակի	Յոգնակի
Ո. Ծառը	Ծառերը	Ծառ մը	Ծառեր
Հ. Ծառը	Ծառերը	Ծառ մը	Ծառեր
Ս. Ծառին	Ծառերուն	Ծառի մը	Ծառերուն
Տ. Ծառին	Ծառերուն	Ծառի մը	Ծառերուն
Բ. Ծառէն	Ծառերէն	Ծառէ մը	Ծառերէ
Գ. Ծառով	Ծառերով	Ծառով մը	Ծառերով

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ.— Հետեւեալ բառերուն ծայրը որոշիչ եւ անորոշ յօդ մը աւելցուցեմ:

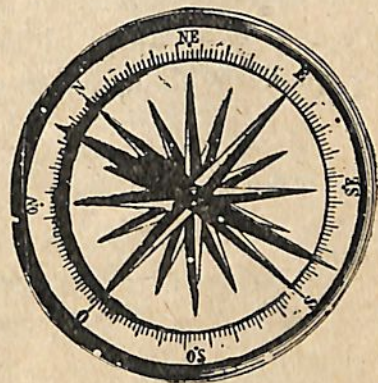
Տուն, առու, եկեղեցի, տարի, բարի, կաթ, ջուր, մատանի, ծով, գիր, հոգի, մարմին, ձեռք, աղուոր:

30. ԵՐԿՐԻՆ ԶՈՐՍ ԳԼԽԱԻՈՐ ԿՈՂՄԵՐԸ

Հորիզոն.— Երբ դաշտը ելլէք պտոյտի համար, չորս կողմերնիդ նայեցէք: Պիտի տեսնէք որ հեռուն ձեր շուրջը բարձր տեղերը կարծես թէ երկինքին հետ միացած են: Այդպէս երեւցած տեղերը հորիզոն կը կոչուին:

Հիմա դաշտին մէջէն պիտի յառաջանաք տեղ մը երթալու համար, բայց ո՞ր կողմը պիտի երթաք: Ուրեմն կողմերը գիտնալ պէտք է:

Երկիրը չորս գլխաւոր կողմեր ունի. արեւելք, արեւմուտք, հիւսիս և հարաւ: Այն կողմը ուրկէ արեւը կը ծագի, կը կոչուի արեւելք: Անոր դիմացի կողմը, ուր արեւը մարը կը մտնէ, կը կոչուի արեւմուտք: Երբ երեսնիս արեւելք դարձնենք, ձախ կողմերնիս հիւսիս է և աջ կողմերնիս հարաւ:

Մարդիկ ցամաքի և ծովու վրայ ճամբորդելու համար միշտ պէտք ունին կողմերը գիտնալու: Հին ատենները երկրիս կողմերը գիտնալու համար մարդիկ կը նայէին աստղերուն: Յետոյ հնարուեցաւ կողմնացոյցը որ շատ մեծ ծառայութիւն կը մատուցանէ ճամբորդներուն, մանաւանդ երբ օդը ամպամած է կամ մշուշ կայ: Կողմնացոյցը ժամացոյցի պէս կ'որոշուի մըն է, որուն սլաքներէն մէկը մագնիսացած ըլլալով միշտ դէպի հիւսիս կը նայի:

Աշխարհագրութեան քարտէսներու մէջ, միշտ վերի կողմը հիւսիս է, վարի կողմը հարաւ, աջ կողմը՝ արեւելք և ձախ կողմը՝ արեւմուտք:

Մեր քաղաքին համար հովին ուղղութիւնն ալ կողմը ցոյց կուտայ: Երբ հովը ցուրտ է, հիւսիսէն կը փչէ, իսկ երբ տաք է, հարաւէն:

ԲԱՌԵՐ.— Ամպամած = Ամպով ծածկուի: Մագնիս = Մագնիս մը որ իրեն քաշելու ոյժ ունի:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Խնչ է հորիզոնը.— Իրա՞ւ լեռները փակա՞ծ են երկինքին հետ.— Երկրիս գլխաւոր կողմերը քա՞նք են.— Ո՞րն է արեւելքը.— Արեւմո՞ւսքը.— Հիւսիսը.— Հարա՞ւը.— Խնչ է կողմնացոյցը.— Քարէսին մէջ կողմերը ի՞նչպէս կը գտնուին:

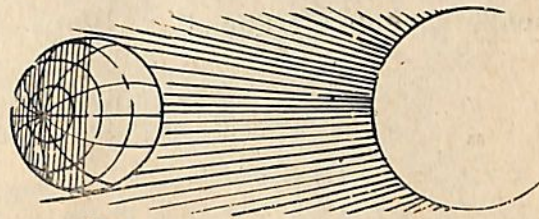
ԱՌԱԾ.— Մինչեւ որ ձին ձի ըլլայ,
Ի՞նչ կը քաշէ ձիուն տէր.
Մինչեւ տղան մարդ ըլլայ,
Ի՞նչ կը քաշեն վարպետներ:

ԳՐԱԽՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
(Հետեւեալ խօսքերը ամբողջացուցեմք)

Այն կողմը, ուրիշ արեւը կը ծագի կը կոչուի . . . : Արեւմուտք
է այն կողմը ուր . . . : Երբ արեւնիս արեւելք դարձնենք . . . մեր
. . . կողմն է, հարաւը . . . : Քարսիսին սեղ . . . : կողմը
արեւելք . . . արեւմուտք, աջ կողմնա՞նիս . . . ձախ կողմնա՞նիս . . . :

31. ԱՐԵՒԵՒԵՐԿԻՐ

Արեւը, այն աղուոր ոսկեփայլ գունդը, որ առտուն կանուխ հորիզոնէն կը բարձրանայ և իրիկունը մարը կը մտնէ մարմնուն ցոլքերով, պիտի գարմանաք, այնպէս չէ՞, երբ ըսեմ ձեզի թէ, անշարժ է: Այո՛, արեւը հաստատուն աստղ մըն է, շարժողը մենք ենք կամ երկիրը, ո՛չ թէ արեւը: Բայց ինչո՞ւ պիտի ըսէք, մենք ամէն օր կը տեսնենք որ արեւը կը ծագի և մարը կը մտնէ: Իրաւունք ունիք, միայն բան մը ըսեմ ձեզի.

դուք էք: Այսպէս է նաեւ երկրին համար: Երբ սեմ ձեզի. դուք շոգեկառքով ճամբորդա՞ծ էք: Երբ պատուհանէն նայիք, կը տեսնէք որ տուները և ծառերը կը փախչին հետզհետէ: Իրա՞ւ, այդպէս է: Ո՛չ, պիտի ըսէք անշուշտ: Ամէնքդ ալ գիտէք որ գացողը դուք էք: Այսպէս է նաեւ երկրին համար:

Երկիրը ճիշդ հօլի մը պէս՝ քսանըջորս ժամը անգամ մը, ինքնիւր վրայ կը դառնայ, այնքան շուտ որ մեզի այնպէս կուգայ թէ արեւն է դարձողը կամ շարժողը: Երկիրը դառնալու միջոցին, երբեմն մէկ երեսը ցոյց կուտայ արեւին, երբեմն ալ միւս կողմը, այսպէս ցերեկ ու գիշեր կ'ըլլայ:

Երկիրը երկու տեսակ շարժում ունի, մէկը՝ ինքն իր վրայ 24 ժամը անգամ մը: Այս միջոցը օր կ'ըսուի. միւսն ալ արեւուն շուրջը 365 օրը անգամ մը: Այս միջոցն ալ տարի կ'ըսուի: Ինչպէս վերի պատկերէն կը տեսնուի, երկրին՝ իր տարեկան շարժումով՝ արեւուն

շուրջը գծած բոլորակը ձուածել է, որով երբեմն արեւուն կը մօտենայ և երբեմն ալ անկէ կը հեռանայ: Այսպէս տեղի կ'ունենան չորս եղանակները գարուն, ամառ, աշուն, ձմեռ:

ԲԱՌԵՐ. — Ոսկեփայլ = Ոսկի և փայլ բառերէն, կը նշանակէ ոսկի պէս փայլող: Մարմուն = Մարելու վրայ եղող: Ձուածել = Ձու (հա կիթ) և ձել բառերէն, կը նշանակէ հա կիթի պէս:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Երկիրը կը շարժի թէ արեւը. — Ի՞նչպէս. — Ի՞նչպէս գիշեր, ցերեկ կ'ըլլայ. — Ի՞նչպէս կ'ըլլայ տարին. — Տարին քանի օր է — Ի՞նչպէս չորս եղանակները տեղի կ'ունենան:

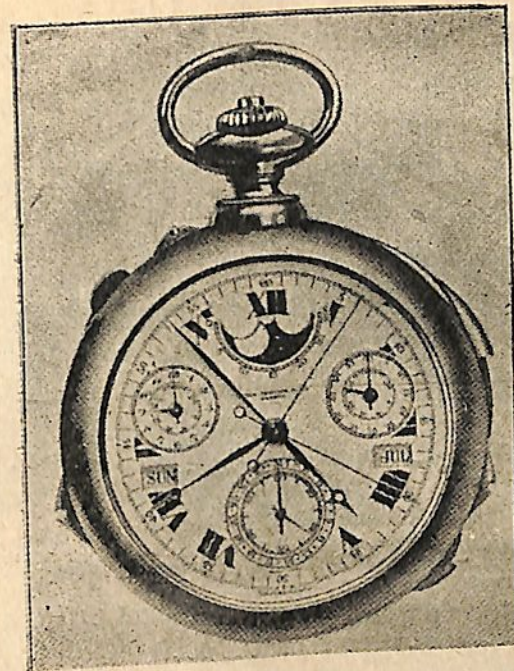
ԳՐԱԽՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
(Հետեւեալ խօսքեր ամբողջացուցիք)

Երկիրն է որ կը շարժի եւ ոչ թէ . . . Երկիրը . . . տեսալ շարժում ունի մեկը . . . վրայ . . . ժամուան մեջ եւ մեկն ալ . . . շուրջը . . . օրուան մեջ:

32. ՍՏՈՒԵՐԻՆ ԵՏԵՒԷՆ ՎԱԶՈՂ ՇՈՒՆԸ

Շուն մը գետէն կ'անցնէր, բերանը ունենալով կտոր մը միս: Իր ստուերը տեսաւ ջրին մէջ, եւ որովհետեւ ստուերները միշտ խոշոր կ'երեւին, մեր շունը աւելին ունենալու համար հաշելով ստուերին վրայ նետուեցաւ: Խեղճ շուն այսպէս թէ բան մը չհասեցաւ և թէ միսին կտորը բերնէն ինկաւ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Պէտք չէ ազատ ըլլալ: Մարդ իր ունեցածովը գոհ ըլլալու է: Հակառակ պարագային՝ ունեցածն ալ վրայ կուտայ շատ անգամ:

33. ԺԱՄԱՑՈՅՑԸ

Ժամացոյցն անա թիք, թաք կը բանի, Կարծես թէ ըլլար շունչ մը կենդանի վայրկեաններ, ժամեր իրարու ետեւ՝ Յոյց կուտայ մեզի զարկերով թեթել:

Տանկ, տանկ, տանկ երկար սա ինը հարուած Կը նշանակէ դասն է քսկըսած: Տանկ, տանկ, տանկ յետոյ՝ տասն հարուած կըրկին, Ալ վերջն է դասին, կարգն՝ զքօսանքին:

Այսպէս ժամացոյցն առտուրնէ իրիկուն, Արթուն պահակն է ամէն պահերուն: Անով կ'ունենանք մենք դաս կամ դպար, Ան մեր առաջնորդն է ուղիդ, արդար:

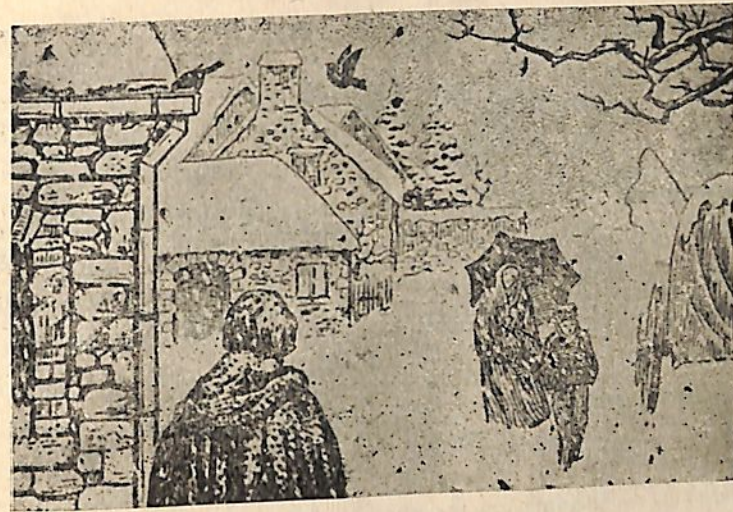
Անոր սրլաֆներ չեն նայիր ձախ, աջ,
Այ կ'ըսեն մեզի յառաջ, մի՛ս յառաջ,
Կենալ ըսել է երթալ դէպի ես,
Պէ՛տ է մի՛ս փալել ժամանակին հետ:

Աղո՛ւո՛ր ժամացոյց մենք թէ եւ պրզսիկ
Լաւ կը հասկընանք քու մեծ երախտիք.
Գուն սորվեցուցիր մեզ արժէքն անգին
Անցնող, չդարձող սա ժամանակին:

ԲԱՌԵՐ.— Ծուկ = Այստեղ կը նշանակէ հողի ունեցող մէկը:
Հարուած = Զարկը: Պահակ = Հսկողութեան համար կեցող մէկը:
Երախտիք = Աղէկութիւն՝ չնորհակալ ըլլալու: Արժէք = Գին: Անգին
= Գին չունեցող:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ.— Ժամանակին յարգը դիտցիր: Անցած
ժամանակը ալ ետ չի դառնար:

ՄՏԱԾՈՒՄՆԵՐ.— Վայրկեանը առանձին բան մը
չ'արժեք, բայց վայրկեաններն են որ ժամերը կը կազմեն:
Ժամը շատ ժամանակ չէ, բայց ժամերն են որ օրերը կը
կազմեն: Այսպէս նաև օրերը ամիսներ կը կազմեն և ամիս-
ներն ալ տարիներ: Կաթիլ մը ջուրը բան մը չէ, բայց
կաթիլներն են որ գետեր, լիճեր և ծովեր կը կազմեն: Ա-
մէնէն պզտիկ բանը անգամ արհամարհելու չէ, մեծերը
պզտիկներէն կը կազմուին:

34. Զ Մ Ե Ռ

Դեկտեմբեր է: Արդէն Նոյեմբերի վերջերը ցուր-
տը զգալի էր: Այս օրերս աւելի կը սաստկանայ հե-
տգետէ: Հիւսիսային հովր երբեմն գազանի պէս կը
մռնչէ՝ մտակելով տեղաբախ ծառերու ճիւղերը, որոնք
կմախֆներու պէս անպատշաճ կը դողդղան: Փայտի և
ածուխի պատրաստութիւններ կը տեսնուին փութով՝
անոնց կողմէ, որ ուշ մնացած են: Վառարանները կը
սկսին դրուիլ և ալ կրակը կը փնտռուի:

Օր մըն ալ, երբ առտուն կանուխ ելլենք, ի՞նչ
տեսնենք լճեփ ճերմակ է ամէն դի. տուններուն տա-
նիքները ճերմակ, ծառերը ճերմակ և դաշտերն ու լեռ-
ները ճերմակ:

Ի՞նչ հիանալի տեսարան, մանաւանդ եթէ արեւը
ծագի: Անոր ճառագայթները ձիւներուն վրայ ցոլա-
նալով՝ ադամանդի հուրեր կ'արձակեն: Աչքերը կը
խտրուին: Զմեռուան արեւը ձիւն կը ժողվէ, կ'ըսեն:
Պահիկ մը ետքը, արդարեւ կը տեսնենք որ երկինք
կ'ամպոտի յանկարծ և ձիւնի հատիկներ սպիտակ թի-

ծոյ տուածովը ամէն տեսակ բարիքներով լեցուն է, զանազան ախորժելի ուտուղներով, անուշեղէններով, նաեւ ձեգի համար սիրուն անակնկալներով: Ինչո՞ւ ասոնք բոլորը. պատճառը այն է որ ձեր ծնողքը ձեզ կը սիրեն, շատ կը սիրեն և կ'ուզեն ձեզ ուրախացընել, որպէսզի զուարթ կազանդ մը վայելելով, բացուին ձեր սիրտերուն ծաղիկները և նոր տարին ալ զուարթ անցընէք:

Ի՞նչ ազնուութիւն, հէ՛, այնպէս չէ՞. Շատ լաւ, դուք ի՞նչ ունիք փոխարէն անոնց տալու: — Մենք պզտիկ ենք տակաւին. պիտի ըսէք, ի՞նչ կրնանք ընել, ի՞նչ ունինք որ տանք:

— Լաւ խորհեցէք, տեսնեմ, չորսդին մի նայիք, ձեռքերնիդ ձեր սիրտերուն վրայ դրէք: Տեսէ՛ք, անոնք կը տրտնուին: Ինչո՞ւ, որովհետեւ բան մը կ'զգաք, ինքզինքնիդ երախտապարս կ'զգաք ձեր ծնողաց հանդէպ: Զէ՛. — Անշուշտ, անշուշտ պիտի պատասխանէք: Ուրեմն դուք ալ ձեր ծնողքը կը սիրէք: Ահա այդ սէրը բաւական է ձեզի համար իբրեւ նուէր: Յետոյ փոքրիկ, անմեղուկ շրթունքներ ալ ունիք:

Մաղթեցէք ուրեմն որ ձեր ծնողքը շատ ապրին, ուրախ և երջանիկ ապրին: Ու դուք անոնց շուքին տակ ծլիք, ծաղկիք, մեծնաք, զօրանաք և օր մըն ա շնորհքով մարդիկ ըլլաք:

ԲԱՌԵՐ.— Անակնկալ = Զայտուած բան: Անդրադառնալ = Բանի մը վրայ նորէն խորհիլ: Դիտելի = Նայուելիք պակաս, աչքի զարնող թերի: Առաջադրել = Մտքին մէջ որդեկ. խոստանալ ինքզինքին: Երախտապարս = Ազէկութիւն պարտական եղող: Հանդէպ = Դէմ: Իբրեւ = Պէս:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ.— Ե՞րբ է կաղանդը. — Ի՞նչ կ'ընեն վաճառականները. — Դուք ի՞նչ պէտք է խորհիք. — Ի՞նչ է կաղանդի սեղանը. — Ինչո՞ւ. — Դուք ի՞նչ նուէր ունիք ձեր ծնողներուն: Ի՞նչ պիտի ընէք այդ իրիկունը, սեղանին վրայ:

36. ԿԱԼԱՆԴԻՆ ԻՐԻԿՈՒՆԸ

Ի՞նչ աղուոր է այս իրիկուն.
Վառե՛նք մոմեր գոյնրգոյն,
Նոր տարին է հիւր եկեր
Կաղանդն ալ հետն է ընկեր:

Ուրախութիւն ամէն դի,
Թաղը բոլոր կը ժրպի,
Շէնչող երգեր ու նրագ
Կը հընչեն վառ շարունակ:

Ո՞ւր ես, հայրիկ, ո՞ւր ես, ո՞ւր.
Անապարէ, տուն եկուր:
Տե՛ս, պատրաստ է մեր սեղան:
Բարիքներ կը տեղան:

Բայց դուն չըկա՞ս. հայր բարի,
Շրճորհի չունի նոր տարի,
Առանց քեզի տոն. հանդէս,
Զունիմք, հայրիկ, լաւ գիտես:

Մէկ մ'ալ դո՛ւն է կը զարնեն,
Բոլոր սիրտեր թունդ կ'ելլեն,
Հա՛յրն է, տղաք, խանդավառ,
Ամէնքնիս մէկ իջնենք վար:

Բարի՛ եկար, հայրիկ ջան,
Միտ անձնուէր, ժըրաջան:
Ալ հիմա շէն է մեր տուն,
Կաղանդն իրա՛ւ բերիւր դուն:

Ընտանեկան սեղանին
Շուրջն ենք հիմա խորհովին,
Մեծ ու պրզօրիկ փոքիկ փոքիկ,
Տոնե՛նք կաղանդն հանդիսով:

Համբո՛յր, բարի հայրիկին,
Համբո՛յր, անոյշ մայրիկին,
Համբո՛յր մըն ալ, փոյր, եղբայր,
Ամէնքս համբուրենք զիրար:

ԲԱՌԵՐ. = Շենեղ = Ուրախ: Վառ = Ուժով (ձայնի համար):
Բարիք = Վայելելու ամէն աղէկ բան: Խանդավառ = Շատ ուրախ:
Անձնուէր = Ինքզինքը նուիրող: Փառջան = Շատ աշխատասէր:
Կը տեղան = Անձրիի պէս կուգան:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Հայր, մայր ու զաւակ, ի՞նչ աղուոր
երեք բառ, երբ սիրով միացած են իրարու հետ: Այսպիսի
ընտանիք մը օրհնութիւն մըն է երկրի վրայ և կը կոչուի
Դրախտ: Ընտանիք:

37. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

Ա Մ Ա Կ Ա Ն

Ածական. — Ածական կը կոչուին այն բառերը որ
անուն մը կ'որակեն կամ կ'որոշեն:

Ուրեմն երկու տեսակ ածական կայ. որակական
և որոշիչ:

Որակական ածականներ. — Որակ կը նշանակէ բանի
մը ինչպէս ըլլալը, ուրեմն որակական են այն ածա-
կանները, որ անուն մը կ'որակեն, այսինքն անունի
մը ինչպէս ըլլալը ցոյց կուտան: Որակական ածակա-
նը կրնանք գտնել՝ անունին վրայ ընելով ի՞նչպէս հար-
ցումը. օրինակ, բարի տղայ. ի՞նչպէս տղայ. — Բարի՛
որակական ածական է. կ'որակէ տղան:

Որոշիչ ածականներ. — Որոշիչ կ'ըսուին այն ածա-
կանները, որ անունը կամ գոյականը կ'որոշեն, այ-
սինքն ուրիշ անուններէն կը զատեն:

Որոշիչ ածականները չորս տեսակ են, քուական,
սացական, ցուցական և անորոշ:

Քուական ածական. — Քիւ համբանք կը նշանակէ,
հետեւաբար, թուական կը կոչուին այն ածականնե-
րը, որ անուններու համբանքը և կարգը ցոյց կուտան:
Թուական ածականները կը գտնենք անունին վրայ
ընելով քանի՞ կամ քանի՞երորդ հարցումները: Օրինակ.
հինգ տղայ. քանի՞ տղայ. — հինգ՝ թուական ածական
է և կ'որոշէ տղան: Առաջին կարգ. քանի՞երորդ կարգ. —
է և կ'որոշէ տղան: Առաջին կարգ. քանի՞երորդ կարգ. —
Առաջին՝ թուական ածական է և կ'որոշէ կարգը: Չեր
գիտցած բոլոր թիւերը թուական ածական են, երբ
անունին հետ ըլլան:

Սացական ածական. — Ստացական կը նշանակէ
բանի մը որո՞ւ ըլլալը: Ուրեմն ստացական են այն
ածականները, որ բանի մը որուն ըլլալը ցոյց կու-
տան: Ստացական ածականներն են իմ, քու, իր, մեր,

ձեր, իրենց, և կը գտնուին անունին վրայ ընելով
որո՞ւ կամ որո՞ւն հարցումը, օրինակ. իմ տունս, ձեր
տունը, մեր տունը: Որո՞ւն տունը.— իմ, ձեր, մեր՝
ստացական ածականներ են և կ'որոշեն տունը:

Յուզական ածական.— Յուզական ըսել է ցոյց
տուող: Կը նշանակէ թէ ցուցական են այն ածական-
ները որ անուն մը ցոյց տալու կը ծառայեն: Յուզա-
կան ածականներն են այս, այդ, ան կամ աս, աս, ան,
և կը գտնուին՝ անունին վրայ ո՞ր հարցումը ընելով.
օրինակ. Այս դպրոցը, այդ դպրոցը, այն դպրոցը: Ո՞ր
դպրոցը.— այս, այդ, այն: Ասոնք ցուցական ածական-
ներ են և կ'որոշեն դպրոցը:

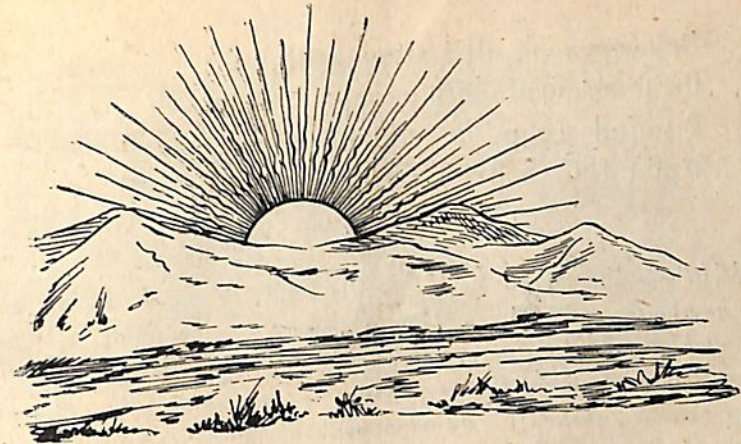
Անորոշ ածական.— Անորոշ կը նշանակէ չորոշուած,
յայտնի չեղած: Ասոր համար, անորոշ կը կոչուին այն
ածականները որ անունը բոլորովին չեն զատեր կամ
բոլորովին յայտնի չեն ընել: Անորոշ ածականները
կը գտնենք անունին վրայ ընելով՝ Բանի՞, որե՞մ, ո՞ր
կամ ի՞նչ հարցումները: Օրինակ, շատ մարդ, Ո՞րքան
մարդ.— Շատ, անորոշ ածական է և ընդհանուր կեր-
պով կ'որոշէ մարդը: Ուրի՞շ գիրք.— Բի՛շ հաց.— Ո՞րքան
հաց.— Քի՛շ: Ո՞ր գիրքը.— ուրի՛շ: Քի՛շ և ուրի՛շ ածա-
կաններ են:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 1.— Հետեւեալ բառերէն ածականները գտել եւ
իրենց տեսակները որոշել պէ՛տ էր իմ հարցումներով:

Ազնիւ տղան: Չար կատուն: Այս գիրք: Երեք տեսակ: Չար
պարտեզ: Շատ մը տղա: Իմ անուն: Քու գլխարկը: Երկրորդ սե-
ղանը: Քիչ ջուր: Շատ հաց: Ութերորդ օրը: Կարմիր խնձոր: Սեւ
թախսակ: Այն բռնունը: Իրենց դասարանը: Աճէ՛ն մէկ տղա:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 2.— Հետեւեալ ածականներուն հոյ՛ս յարմար
անուն մը դրե՛ք:

Ճերմակ, պղտիկ, չորրորդ, այն, իր, մեր, աւելի, պակաս,
աղնիւ, չար, խոշոր, մեծ, այդ, այն, մեր, ձեր, վեց, տաս-
ներորդ:

38. ՆՈՐ ՏԱՐԻ

Բարե՛ւ, Ամանոր, որ կուգաս կրկին,
Մեր հորիզոնէն ծագիլ ժրպտագին:
Նոր, նոր յուսերով մեծ, արգիւկ բոլոր՝
Քեզի կ'ըստասեն, սիրուն ամանոր:

Թո՛ղ վերագործող բազմալի այնքան՝
Նոր յաջողութեան ըլլայ թրական:
Դուն շընորհներով առաս ու բարի,
Ամէնուն եղիր բախտաւոր տարի:

Թո՛ղ արեւդ ոսկի, նոր կեանքով պայծառ՝
Շէնեող հուրերովն իր մընայ միշտ վառ:
Թո՛ղ լուսինդ արծաթ, աստղերդ նորածագ
Մեր ապագային ըլլան լուսարձակ:

Ամէնուն բարիք կը մաղթեմ յօժար,
Ինձի ալ, խընդրեմ, նուրի համար,
Տուր իմաստութիւն, քաջալերէ զիս
Որ միշտ առաջին ըլլամ իմ կարգիս:

Եւ օրըստօրէ ժիւ, յառաջադէմ,
Օր մ'ալ ուսմանքս շրջանն աւարտեմ,
Ըլլալով մէկը, որ ամէն առթիւ,
Ծընողքին, երկրին բերէ մի ԵՍ պատիւ:

ԲԱՌԵՐ.— Ժպտագին = Միշտ ժպտուն, ուրախ: Վերադարձ =
Նորէն դառնալը: Շնորհ = Պարգև, նուէր: Ապագայ = Վերջէն
գալիք ատենը: Ներկայ = Նիմակուան ատենը: Անցեալ = անցած
ատենը: Լուսաւալ = Առջեւ լոյս տուող գործիք մը, (ճաշեռան
վայ կը տեսնեմ գիշերը): Իմաստութիւն = Խելք, խելացիութիւն:
Օրըստօր = Օրէ օր: Ամէն առթիւ = Ամէն ատեն, ամէն պարտե-
զայի տակ:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ.— Բարի զգայումները ազնիւ հոգիներէն
կը բխին: Բարիք ուզէ ամէնուն համար որ բարիք գայ
քեզի: Մարդ չի կրնար երջանիկ ըլլալ, եթէ շուրջիները
դժբախտ են:

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՁ ԴԱՍԵՐ

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ.— Հետեւեալ անուններէն գտնել անուններ եւ
ածականներ, իրենց տեսակները որոշելով:

ձերմակ գառնուկներ: Կանանչ տերեւներ: Իմ տունս մեծ է:
Բաց պատուհանը: Այս գասը շատ դժուար է: Շատ մը նաւեր եւ
նաւակներ տեսայ:

39. ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ ԵՒ ԳԹՈՒԹԵԱՆ ԶԳԱՑՈՒՄԸ

Սա տօնական ուրախ օրերուն, աղաք, երբ ամէն
մէկը աղուոր, աղուոր կը հագուիք, անոյշ, անոյշ
կ'ուտէք, կը խմէք եւ ձեր առած նուէրներովը եւ խա-
ղալիքներովը հանգիստ սիրտով կ'զբօսնուք, տաքուկ
վառարանին դիմաց, վայրկեան մը մտածած ունի՞ք
թէ անդին ձեզի հասկակից պատիկներ կան, որ այս
ցուրտին, ձմրան, ո'չ կանոնաւոր հագուստ ունին, ո'չ
կօշիկ եւ ո'չ բաւականաչափ ուտելիք: Անոնք՝ թողունք
վառարանը, կտոր մը ածուխ անգամ չունին իրենց
ցուրտէն ընդամացած մարմինները տաքցնելու հա-
մար: Անոնք բնաւ յանցանք չունին այսպէս տառա-
պելու համար, ընդհակառակը անմեղուկ հրեշտակներ
են ձեզի պէս: Դժբախտութիւնը այն է որ, անոնց
ծնողքը աղքատ ըլլալով, չեն կրնար պէտք եղածը ընել
իրենց սիրելի զաւակներուն: Ամէնուն համար խղճի
պարտք մըն է անոնց օգնութեան հասնիլ եւ զանոնք
մխիթարել:

Գիտէք թէ Յիսուս խոնարհ մտաւ մը մէջ ծնաւ
ցոյց տալու համար թէ մարդիկ իրարու եղբայր են,

հարուստ ըլլան թէ աղքատ. և թէ հարուստները պէտք
չէ արհամարհեն աղքատները, ինչպէս որ ինք չարհա-
մարհեց մտուրը. բնդհակառակը պէտք է ամէն բան
ընեն, անոնց ցաւերը մեղմացնելու համար:

Տղաք, կտոր մը շաքար, պուտ մը անուշեղէն,
խաղալիք մը, աւելի կամ պակաս, բան մը չէ ձեզի
համար, բայց երբ ձեր ունեցածէն բաժին հանէք ձեր
կարօտ քոյրերուն կամ եղբայրներուն, մէկ կողմէն
զանոնք կ'ուրախացնէք և միւս կողմէն ձեր խիղճը
հանգիստ կ'ըլլայ, որովհետեւ պարտք մը կատարած
կ'ըլլաք: Այնպէս չէ՞, ապահով եմ թէ այս ուղիղ և
ազնիւ ընթացքը պիտի ունենաք ամէն ատեն:

ԲԱՌԵՐ. — Հասակակից = Նոյն հասակը ունեցող: Տառապիլ
= Նեղուիլ: Մտուր = Երկար փայտէ սնտուկ որուն մէջ կենդանիները
խոտ կ'ուտեն: Արհամարհել = Բանի տեղ չդնել: Մեղմացնել =
Քիչցնել, պակսեցնել: Ընդարձացած = Թմրած, փայտ կտրած:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ պէժք է խորհիք այս տօնական
օրերուն: Յիսուս ինչո՞ւ ծնաւ մտուրին մէջ. — Ի՞նչ հաս-
կցնել ուզեց. — Որո՞նք են ձեր կարօտ քոյրերն ու եղբայր-
ները. — Ի՞նչ պէժք է ընէք անոնց համար. — Երբ բարի
գործ մը ընէք, ի՞նչ կ'զգաք. — Գո՞ն է ձեր խիղճը. — Ե՞րբ
դժգոհ է. — Ե՞րբ խիղճը չի տանջեր մէկը:

ԳՐԱԽՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
(Պակաս խօսքերը ամբողջացուցեք)

Անցած օր ես . . . դրամ տուի . . . մը, որ ձեռքիդ . . . եւ
զիս . . . : Այդ միջոցին, ձայն մը . . . ներսէս, որ կ'ըսէր . . . :
Այս ձայնը իմ . . . ձայնն էր: Խիղճս . . . էր ինձնէ եւ ես շատ .
. . . եղայ:

40. ԺԻԺԻՆ ԵՒ ՄՐՋԻԻՆԸ (Առակ)

Ամառը բոլոր,
Ժիժին՝ ամէն օր.
Դաւսերն ու տարգեր,
Ձայն ձրգած կ'երգէր:
Շէն է չարանիին
Կ'ըսէին, ժիժին.
Կ'երգէ այսպէս միտ,
Ան չուրի ցաւ, վիշտ:
Ժիժին արդարեւ
Աւհոզ ու քեքեւ,
— Աւստա՛նք,
Ի՞նչ տանջանք,
Կ'ըսէր ինքնիրեն,
— Փափուկ եմ արդէն:
Այսօր փորս է կուտ
— Է՛ն վա՛ղը . . .
— Վաղն ալ անուտ:
Ողորմած
Է Աստուած:
Բայց ամառն անցաւ,
Ցուրտն եկաւ, ի՞նչ ցաւ:

Ժիծիկն ո՞ւր երգէր,
 Զունէր փերանք կեր:
 Օր մ'ալ ձիւն, ձըմեռ.
 Խեղճը կիսամեռ,
 Ըրաւ, չըրաւ
 Գնաց մըջիւնին
 Դուռը ափ առաւ.
 — Պրտիկ մը կեր, դըրացի,
 Ըսաւ, փոխ տուր դուն ինձի,
 Կը վընտրեմ տոկոսով,
 Երբ լճառ գայ, անցնի սով:
 — Ի՞նչ, չունի՞ս, անճար,
 Զըմեռուան պաշար:
 — Պաշի՛ւս վըկայ,
 Տունը բան չըկայ:
 — Բայց ամառը ո՞ւր էիր,
 Ի՞նչ կը բանէիր:
 — Ե՛ս... ոչի՛նչ, երաժիշտ՝
 Կ'երգէի ես մի: Ես:
 — Կ'երգէի՞ր, սիրելիս,
 Հանգիստ ձըգէ գիս,
 Սխալ հասցէի ես եկեր,
 Ես փոխ չեմ տուր կեր.
 Կ'երգէիր, չէ՞ շարունակ,
 Գրեմ, պարէ դուն հիմակ:

ԲԱՌԵՐ.— Ժիծի = ձողոտ (ժիջատ մը): Մարգ = կանաչ
 խոտով արածելու տեղ: Վիշ = Սրտիցա: Արդարեւ = Իրաւ որ:
 Կիսամեռ = Կէս մեռած. (կես և մեռած բառերէն): Տոկոս = Շահ
 զրամի: Աննար = ձար չունեցող: Երաժիշտ = Երգիչ, ձայնաւոր:

ԽՐԱՏ.— «Կեր, խմէ, ուրախ եղիր, այսօր, վաղը
 Աստուած ողորմած է», յիմարներու մտածումն է այս, Խե-
 լացի մարդը միշտ վաղուանն ալ կը մտածէ և ժամանակին
 կ'աշխատի: Այսպէս ան ուրիշին կարօտ չըլլար:

41. ՇԱՏ ԼՍԷ, ՔԻՉ ԽՕՍԷ

Վահէ անտանելի տղայ մըն էր: Աջէն կը խօսէր,
 ձախէն կը խօսէր, սուտ կ'ըսէր, իրաւ կ'ըսէր, կը խօ-
 սէր ու կը խօսէր և գլուխ կ'արդուրկէր, ինչպէս կ'ըսեն:
 Խօսք, խրատ օգուտ չէր ըներ: Հայրը խրատեց, մայ-
 րը խրատեց, ուսուցիչը խրատեց, բայց որո՞ւ կ'ըսես,
 գլո՛ւխ, գլո՛ւխ բայց ի՞նչ տեսակ գլուխ, բան մը ներս
 չէր մտներ: Լեզո՛ւ, լեզո՛ւ, բայց ի՞նչ լեզու, կը դառ-
 նար ու կը դառնար: — Լեզուդ մուկն ուտէ, ըսաւ
 մայրիկը: — Լեզուդ շունն ուտէ, ըսաւ հայրիկը,
 բայց այդ լեզուն կար ու կը մնար ու միշտ կը
 դառնար:

Ասոր վրայ, մեծ հայրիկն ալ, որ շատ կը սիրէր
 զայն, — արդէն գիտէք որ ամէն մեծ հայրիկ տկար
 կ'ըլլայ իր թոռնիկին համար —, օր մը կանչելով զայն,
 ըսաւ.

- Ըսէ՛, Վահէ, տղաս, քանի՞ աչք ունիս:
- Երկու, մեծ հայրիկ:
- Քանի՞ ականջ ունիս.
- Երկու, մեծ հայրիկ:
- Ի՞նչ, քանի բերան ունիս.
- Մէկ, մեծ հայրիկ:

— Գիտե՞ս թէ ինչո՞ւ այսպէս է:
Վահէ գլուխը քերել սկսաւ.

— Զես գիտեր, այսպէս չէ՞: Ես քեզի ըսեմ պատ-
ճառը: Տղա՛ս, Աստուած քեզի երկու աչք տուած է,
որպէսզի շատ տեսնես: Երկու ախանջ տուած է, որ-
պէսզի շատ լսես: Բայց մէկ բերան տուած է, որպէս-
զի շատ տեսնես, շատ լսես և քիչ խօսիս, և պէ՛տ
եղածը խօսիս:

Այս խրատէն շատ ազդուեցաւ տղան, օրէ օր
ինքզինք վար դրաւ և օր մըն ալ շնորհքով տղայ մը
եղաւ:

ԲԱՌԵՐ.— Անճանքի = Զբաշտ ելիք: Ազդուեցաւ = վրան
առաւ, յուզուեցաւ:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Վահէ ի՞նչպէս տղայ էր.— Ի՞նչ կ'ը-
նէր.— Շատխօսութիւնը գէ՞տ բան է.— Ի՞նչու.— Վա-
հէն խրատող եղաւ.— Ո՞վ.— Ի՞նչ ըսաւ մեծ հայրը.—
Վահէ ի՞նչ պատասխանեց.— Այս խօսքերուն վրայ, Վահէ
ի՞նչ եղաւ.— Ի՞նչ խրատ պիտի առնէ՞ այս պատմութենէն:

ԳՐԱՒՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
(Հետեւեալ խօսքեր ամբողջացուցեմ)

Ես տղայ չեմ, երբ պէ՛տ ըլլայ, այն ասեմ :
Ճպտութիւն իսկ մօրհօնը . . . կ'աշխատի, Շատխօսութիւնը .
. . . , պէ՛տ է արագրել: Ես միշտ լաւ կ'ուզեմ նայիլ, որ-
պէսզի օրէ օր շփուիմ եւ կատարեալ սը ըլլամ:

42. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

ԲԱՌԵՐՈՒ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.մատ, բարդ եւ ածանց բառեր

Բառերը իրենց կազմութեանը (ցիցուածքին) նայե-
լով երեք տեսակ կրնան ըլլալ, արմատ, բարդ և ա-
ծանց:

Ա.մատ բառեր.— Արմատ կը կոչուին այն բա-
ռերը, որոնք իրենցմէ առաջ կամ վերջը աւելորդ
գիր մը կամ վանկ մը չունին, այսինքն բուն բառն
են. օրինակ, քար, դուռ, հաց՝ արմատ բառեր են:

Բարդ բառեր.— Բարդ կը կոչուին այն բառերը,
որ սովորաբար երկու բառերէ կազմուած են, իրենց
մէջտեղ ունենալով շատ անգամ ա գիրը, որ յօդա-
մէջտեղ ունենալով շատ անգամ ա գիրը, որ յօդա-
կապ կը կոչուի. օրինակ, հացագործ բառը կազ-
մուած է հաց և գործ բառերէն և կը նշանակէ հաց
շինող: Այսպէս են նաեւ սո՛ժխագործ, ածուխ և
գործ (շինող) բառերէն, սեղանատուն, սեղան և տուն
բառերէն:

Առանց յօդակապի ալ բարդ բառեր կան. օրինակ,
ջրկիր, ջրհոր, ջուր և կիր՝ ջուր և հոր բառերէն:

Ածանց բառեր.— Ածանց կը կոչուին այն բառերը
որ իրենցմէ առաջ կամ վերջը աւելցած գիր մը կամ
վանկեր ունին, որոնք կը կոչուին մասնիկ: Մասնիկ-
ները առանձին նշանակութիւն չունին, բայց երբ
բառին վրայ աւելնան, անոր մասնաւոր նշանակու-
թիւն մը կուտան. օրինակ, մայր բառին վրայ, երբ
աւելցնենք ական մասնիկը, վերաբերող նշանակու-
թիւնը կուտայ անոր, ուրեմն մայրական կը նշանակէ
մօրը վերաբերող կամ պատկանող:

Մասնիկները անունէն առաջ ալ կը դրուին, վերջն ալ: Առաջ դրուողները կը կոչուին նախադաս մասնիկներ, վերջը դրուողները՝ յետադաս մասնիկներ: Այսպէս մայր բառին ծայրը աւելցած ական մասնիկը յետադաս է, իսկ երբ տուն բառին վրայ աւելցնենք ան մասնիկը՝ կ'ունենանք անտուն, որ կը նշանակէ տուն չունեցող: Հոս՝ ան նախադաս է, որովհետեւ բառէն առաջ դրուեցաւ:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ.— (Հետեւեալ բառերէն քսել քի որո՞նք արմատ, բարդ եւ անոնց են):

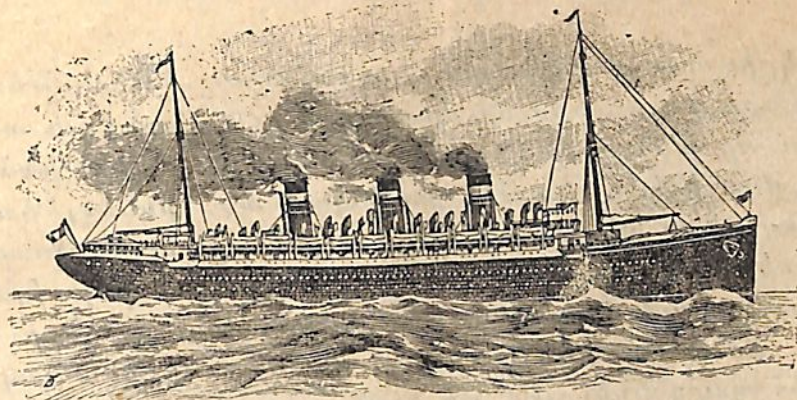
Բնաբեր, տանտիկին, փայտ, ջուր, փայտահատ, զօրաւոր, անխելք, ճիւղ, անագնիս, չորհալի, սիրուն, ժամացոյց, դեղձ, խնձորենի, տանձի:

ՆԱՍՐԷՏՏԻՆԻ ՎԵՐՄԱԿԸ

Գիշեր մը Նասրէտտին հօճան յանկարծ արթնցաւ: Աղմուկ, իրարանցում, կռիւ կար: Հօճան վերմակը փաթթուած, դուրս ելաւ: Երկու մարդ փողոցին մէջ իրարու վրայ կը յարձակէին:

Հօճան, բարի՛ մարդ, անոնց մէջ մտաւ՝ բաժնելու համար: Անոնցմէ մէկը այս միջոցին հօճային վերմակը առնելով փախաւ: Միւսն ալ կծիկը դրաւ:

— Կնիկ, ըսաւ Հօճան ներս մտնելով, կռիւը մեր վերմակին վրայ է եղեր:

43. ԳԻՏՈՒՆՆԵՐ ԵՒ ԳԻՏԵՐ

Գիտուն կը կոչուին այն անձերը, որոնք իրենց գիտցած մէկ ուսումը շատ լաւ գիտեն և կ'աշխատին օրէ օր դայն կատարելագործելու: Անոնք իրենց գիտցածովը գոհ չեն բնաւ և միշտ կ'աշխատին աւելի առաջ երթալու, որովհետեւ մարդուն համար սորվելիք բաները խիստ շատ են և կեանքը այնքան կարճ է: Եթե անոնք տարիներէ ի վեր աշխատող, աչքի լոյս թափող գիտունի մը օր մը հարցուցին թէ ի՞նչ սորվեցար, ի՞նչ գիտես. — Մինչեւ հիմա սորվածս այն է որ, պատասխանեց գիտունը, բան մը չեմ գիտեր:

Ճշմարիտ գիտունները եղած են նաեւ լաւ դիտողներ: Դիտել կը նշանակէ լաւ նայիլ, քննել բան մը և անոր վրայ խորհիլ: Իրենց այս դիտողութեան և անվիաս աշխատութեան շնորհիւ, անո՞ք յաջողած են շատ մը օգտակար գիւտեր ալ ընել, որոնց բարիքները կը վայելենք մենք այսօր:

Շատ մը պարզ բաներ, որոնք մենք կը տեսնենք ամէն օր, և սակայն չենք խորհիր պատճառներուն վրայ, առիթներ եղած են գիտուններուն համար խորհելու և նոր գիւտ մը, այսինքն օգտակար բան մը, օրէնք մը, ոյժ մը մէջտեղ հանելու:

Այսպէս, Նեւտոն, անգլիացի երեւելի բնագէտը,

երկրիս ձգողութեան կամ մարմիններու ծանրութեան օրէնքը գտաւ, երբ օր մը պարտէզը նստած էր և տեսաւ որ խնձոր մը վար ինկաւ ծառէն: Ինչո՞ւ խնձորը վար ինկաւ ծառէն խորհեցաւ ան, քննեց, հաշուեց անոր պէս շատ մը երեւոյթները և վերջապէս հասկեցաւ որ մեծ մարմին մը փոքր մարմինը իրեն քաշելու ոյժ մը ունէր, ահա ձգողութեան օրէնքը:

Տընի Բաբէն, ֆրանսացի բնագէտ մը, նմանապէս շատ պարզ երեւոյթէ մը նշանաւոր գիւտ մը ըրաւ: Ձեր մէջէն ո՞ր մէկը չէ տեսած խոհանոցին մէջ կերակուրին սանը, որուն մէջի ջուրը, երբ եռալ սկսի և գոլորեինք արձակէ, կափարիչը վեր, վեր կը նետուի: Տընի Բաբէն՝ շատ մը անտարբերներու պէս, այս երեւոյթին պարզ ակնարկ մը նետելով չբաւականացաւ. այլ ուշադրութեամբ գիտելով և քննելով հասկեցաւ թէ, նկատած շոգին ոյժ մըն էր, զոր կարելի էր օգտագործել և յղացաւ շոգենաւին գաղափարը, որուն առաջին փորձերը ըրաւ առանց սակայն յաջողելու, որովհետեւ տգէտ նաւագներ արգելք եղան. այս նոր գիւտը իրենց շահուն հակառակ գտնելով: Յետոյ ուրիշներ է որ գործը կարգի դրին:

Պէռնար Բալիսի, եթէ ոչ կատարեալ գիտուն, բայց և այնպէս յամառ աշխատող մըն էր, որ իր յաւատարմութեան շնորհիւ, յաջողեցաւ ըլլալ ոչ միայն ապակիի լաւ արուեսագէտ մը, այլեւ ընտիր գծագրող մը: Բայց այսչափը բաւական չէր իրեն. օր մը Խալիսիայէն նուէր ստացաւ յոխնապակիէ գեղեցիկ պնակ մը: Բալիսի ուղեց ինքն ալ այսպիսի պնակներ շինել, առանց նայնիսկ գաղափար ունենալու բրոսի արհեստին վրայ: Ու գործի սկսաւ: Հողեր բերաւ, շաղուեց, փուռը դրաւ, եփեց, չեղաւ: Փորձեց, նորէն փորձեց, ահագին ծախքեր ըրաւ, կրկին չեղաւ, բայց չյուսահատեցաւ, գիտէ՞ք, որքա՞ն ատեն. — ամբողջ տասներկու տարի շարունակեց իր յամառ փորձերը, նոյնիսկ իր փուռին վառելանիւք հայթայթելու համար տանը գերանները վա-

ռելով, վերջապէս յաջողեցաւ, երբ տնեցիներուն կողմէ ա՛լ յիմարի տեղ դրուած էր:

Այսօր ձեր սեղաններուն արծաթի պէս փայլուն աղուոր պնակները, դուք այս պատուական մարդուն կը պարտիք:

Բոլոր մեծ գիւտերն ալ այս տեսակ չափաչափ աշխատութեան և յարատեւութեան շնորհիւ է որ յոյս աշխարհ եկած են:

ԲԱՌԵՐ — Կատարելագործել = Գործ մը հետզհետէ աւելի աղէկ ընել: Անվիտ = Առանց յուսահատելու: Շնորհիւ = Միջոցով: Դիւս = Նոր հնարում օգտակար բան մը: Բնագէտ = Բնական ֆիզիկոս: Երբ հնարում օգտակար բան մը: Բնագէտ = Բնական օրէնքներ գիտող: Զգողութիւն = Իրեն քաշելու ոյժ: Գոլորի = Գոլորի: Արձակել = Դուրս տալ, ձգել որ երթայ: ձնուած = Ծանր: Բոլորեց = Բոլորեց: Ֆիզիկոս = Միտքը եկաւ, ծնաւ: Բոլորեց = Միտքը տեսաւ (յար և տեսաւ բառերէն): Արուեսագէտ = Մաքի աշխատութեամբ գործ մը կատարող: Ֆալսեպակի = Փուռը թրծուած փայլուն հողէ աման կամ նիւթ: Բրոս = Հողէ ամաններ շինող: Վառելանիւք = Փայտ, ածուխ, եւն. վառելու համար: Գերան = Շէնք մը բոնող հաստ փայտերը: Զաւաչաւ = Ծառ գծուար, նեղութիւն տուող: Լոյս աշխարհ գալ = Մէջտեղ ելլել:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Որո՞նք գիտուն կը կոչուին. — Ի՞նչ կ'ընեն գիտունները. — Ի՞նչ ըսաւ ծերունի գիտուն մը. — Դուք երբ լսաւէք, գիտուն եղած կ'ըլլաք. — Ի՞նչ ընելու էք. — Ի՞նչպէս եղած են հեմարիս գիտունները. — Բաւական է բան մը տեսնել եւ անցնիլ. — Ի՞նչ ընել պէտք է. — Ո՞վ էր նետուն. — Ի՞նչ գիտ ըրաւ. — Ի՞նչպէս. — Ո՞վ էր Տընի Բաբէն. — Ի՞նչ գիտ ըրաւ. — Ի՞նչպէս. — Ո՞վ էր Պէռնար Բալիսի. — Ի՞նչ զբաղում ունէր. — Ֆալսեպակիին իրեն արհեստն էր. — Ի՞նչպէս ըրաւ անոր գիտնապակին իրեն արհեստն էր. — Վառելանիւք. — Ի՞նչ ըրաւ. — Վերջապէ՞ս. — Ի՞նչ խրատ պիտի առնէք վերի օրինակներէն:

44. Կ Ա Խ Ա Ր Դ Ը

Չեռնածուն գիւղ եկեր այն օր,
Փորձեր կ'ընէր շատ դրժուար:
Փոքրիկ սրղաւ շուրջը անոր,
Կը դիտէին խանդավառ:

— Կախարհ՝ կ'ըսէր մէկը աստի՛ն.
— Հրա՛ւ՜ կ'ըսէին ուրիշներ:
Ո՞րեկ էր այս վարպետդդին,
Ձուրը ծառը կը հանէր:

— Տըղա՛ւ, ըսաւ իրիկուան դէմ՝
Գիւղին ծերուկ վարժապետ,
Կախարդութիւն ես ալ գիտեմ,
Եկէ՛ք պահ մը ինծի հետ:

Ու շարունակէ՛ն, լաւ դիտեցէ՛ք,
Հաւկիթ մ'ահա ինքնիրեն
Վար պիտի իջնէ մէկէնիմէկ՝
Սա սըրուակին նեղ բերնէն:

— Հրա՛ւ՜, հրա՛ւ՜ մ'ահա կըրկին,
Տըղա՛ւն ըսին, մեծ, պրզսիկ,
Հաւկիթն յանկարծ երբ սըրուակին
Յաւակն իջաւ հանդարտիկ:

— Ինչո՞ւ հրաւե՛ք ըլլայ սակայն,
Վարպետն ըսաւ այն ատեն,
Սա շատ պարզ փորձ մ'է գիտական,
Եթէ դիտէ՛ք դուք մօտէն:

Շիտին մէջ, երբ թուրք վառեցի,
Տափէն օդը նօսրացաւ,
Ճընեցեց վրան օդը դուրսի,
Հաւկիթը ներս սահեցաւ:

ԲԱՌԵՐ. — Չեռնածուն = Չեռքով շուտ, շուտ վարպետ խաղեր
ընող: Խանդավառ = Շատ սիրով, շատ ուղեւով, ուրախութեամբ:
Ձուրը ծառը հանել = Չյուսացուած. անկարելի բան մը ընել:
Սրուակ = Պղտիկ շիշ (հոս՝ չափաւոր կը նշանակէ): Նօսրացաւ =
Բարակցաւ, քիչցաւ: Կախարդ = Մարդ խաբելու ձեւեր կամ խօս-
քեր ընող (Ֆալսի):

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ (նրաւ անունիք խօսք). — Չեռնածուն
ներուն և կախարդներուն մի հաւատաք: Անոնք ճարպիկ
մարդիկ են, որ կը խաբեն խօսքերով կամ ձեւերով: Երբ
որ աշխատիք և գիտութիւն սորվիք, անոնց ըրածները շատ
ծիծաղելի պիտի երեւին ձեզի:

45. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՋ ԴԱՍԵՐ

ՁԱՅՆԱԻՈՐՆԵՐՈՒ ԿՈՐՈՒՍՏ ԵՒ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Բարդութեան և ածանցման ատեն, առաջին բառին մէջ գտնուած ձայնաւորներէն ոմանք կը կորսուին կամ կը փոխուին:

Կորսուող ձայնաւորներն են սովորաբար ի և ու. օրինակ. Գիր և սեղան բառերը բարդենք, կ'ունենանք գրասեղան: Ինչպէս կը տեսնուի գիր բառին ի գիրը կորսուած կամ ինկած է գրասեղանին մէջ: Լուր և բ բառերը, երբ բարդենք, կ'ունենանք՝ լրաբեր: Հոս ալ ու ն ինկած է կամ կորսուած:

Ածանցումներ. — Տուն բառը, եթէ ածանցենք ալիան մասնիկով. կ'ունենանք սնական: Հոս տուն բառին ու ձայնաւորը ինկած է: Սիւս բառը, երբ ածանցենք ոս մասնիկով, կ'ունենանք սւսոս, որ կը նշանակէ սիրտ ունեցող: Հոս ի գիրը ինկած կամ կորսուած է:

Փոխուող ձայնաւորներ. — Է գիրը կը փոխուի իի: Օրինակ՝ պարտէզ, պարտիզպան (ածանց): Սէր, սիրական (ածանց): Սէր — Սիրալիր (բարդ), կը նշանակէ սիրով լեցուն:

Եւր կը փոխուի եի: Օրինակ, ատեան — ատենական, (ածանց), ատենապետ (բարդ):

Ոյը կը փոխուի ուի: Օրինակ. լոյս — լուսաւոր (լոյս) ունեցող (ածանց): Լոյս — լուսատու (լոյս տրւող՝ ածանց):

Իւը կը փոխուի ուի: Օրինակ՝ պատիւ — պատուաւոր (պատիւ ունեցող՝ ածանց): Պատիւ — պատուաբեր = պատիւ բերող (բարդ):

ԾԱՆՈԹ. — Հետեւեալ նախադաս մասնիկները չունեցողի գաղափար կուտան եւ կը կոչուին ժխտական մասնիկներ:

ԱՆ. — Խելացի, անխելք = Խելք չունեցող: Ապ. — Ուշիմ խելացի, ապուշ = Խելք չունեցող: Տ. — Գիտուն, ագէտ = Չգիտցող: Դժ. — Գոհ, դժգոհ = Գոհ չեղող: Տժ. — Գոյն, աժգոյն = Գոյն չունեցող: Չ. = Տես, չտես = Չտեսնող:

46. ԿՕՇԻԿԷԴ ՎԵՐ ՄԻ ԵԼԼԱՐ

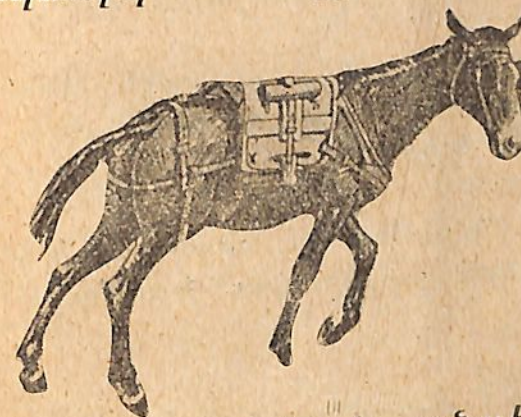
(Առակ)

Գայլը, աղուէսը և ջորին, օր մը, միասին ճամբորդութեան ելան: Շատ գացին, քիչ գացին, վերջապէս հասան անապատ մը, ուր կեր չգտնելով՝ անօթի մնացին: Այս վիճակը երկար չէր կրնար տեւել: Ինչ ընէին, երեքը մէկէն անօթի մեռնէին. — Ո՛չ, անխելքութիւն պիտի ըլլար այս ուստի որոշեցին որ իրենցմէ ամէնէն պզտիկը կեր ըլլար, ընկերներուն կեանքը փրկելու համար: Այս որոշումը անշուշտ ջորին գործին չէր գար, քանի որ մտակեր չէր, բայց առաջուրէ խնդիր չհանեց, սպասելով հետեւանքին:

— Քանի՞ տարեկան ես, հարցուցին գայլին:

— Տարիքս իրա՛ւ որ լաւ չեմ գիտեր, պատասխանեց այս վերջինը, միայն սա չափը կը յիշեմ որ Զրեղեղին ա-

տեն Նոյի Տապանը կը գտնուէի: Ա՛լ տարիքս դուք գուշակեցէք:

— Օ՛, աւելցուց անդիէն աղուէսը քնծաղով մը, դուն իմ թոռանս թոռը անգամ չես եղեր, գայլ եղբայր: Ես այն աղուէսն եմ, որ առաջին

անգամ պատիւ ունեցաւ անցնելու նախահայր Աղամին առջեւէն և անկէ աղուէս անունը առաւ:

— Տարիքս կ'ուզէք, այնպէս չէ՞, կը ցաւիմ որ որոշ չեմ գիտեր, միայն թէ լուսանոցի հայրս կ'ըսէր որ ծննդեանս թուականը նշանակուած է ամբակիս վրայ, ուստի ձեր մէջէն ով որ թիւերու մասնագէտ է, թող հաճի գալ և կարդալ զայն:

— Ներողութիւն, ըսաւ աղուէսը անդիէն, այս հրաւերէն այնքան չախորժելով, թիւը իմ ամէնէն տկար կողմս է: Այդ անիծեալ թուանշանները գլուխս երբեք չեն մտներ, ինչ ընեմ: Արդէն հին, բարի ժամանակները թիւը ինչ պիտի ըլլար: Առանց հաշուելու՝ կ'առնէինք, կուտայինք:

— Ատ ալ բա՞ն մըն է, աւելցուց պարզամիտ գայլը անդիէն, թիւերը ինծի համար գաղտնիք չունին: Ու ծռեցաւ կարդալու համար:

Այդ միջոցին ջորին՝ որ ետեւի ոտքերէն մէկը վեր առած էր, այնպիսի ուժգին հարուած մը տուաւ անոր, որ խեղճ հաշուագէտը թաւալազլոր գետին ինկաւ, գլանկը ջախջախուած:

Ասոր վրայ, խորամանկ աղուէսը՝ որ, ամէն մեղքիս վրայ, կեղծ դատաւորի մը ձեւերը առած էր, քա՛հ, քա՛հ մը փրցուց անդիէն և գալին մօտենալով՝ ըսաւ ականջնիվար:

— Ա՛յ, ողորմելի, դուն արհեստով մագործ էիր, քեզի ինչ փոյթ գիտական խնդիրներու խառնուիլ՝ «Կօճիկէդ վեր մի ելլեր»:

ԲԱՌԵՐ.— Անապատ = Աւաղով լեցուն ընդարձակ դաշտ: Կեանք վրկել = Կեանքը ազատել, ապրեցնել: Զինեղեղ — Նայ = Ս. Գիրքը կ'ըսէ թէ ասկէ հազարաւոր տարիներ առաջ, անգամ մը, 40 օր 40 գիշեր անձրեւ եկաւ, երկիրը ամբողջ ջրով ծածկուեցաւ և բոլոր մարդիկ ու անասունները խեղդուեցան հեղեղներու մէջ: Այս ժամանակը ջրհեղեղ կը կոչուի: Զրհեղեղէն աղատեցաւ միայն Նոյ անունով մէկը, որ քապան ըսուած նաւ մը մտաւ, հետը առնելով զանազան տեսակ կենդանիներ ալ, որոնք ողջ մնացին Նոյի հետ: Քմծիծաղ = Կէս ծիծաղ: Նախահայր = Առաջին հայրը:

Աղամ = Առաջին անգամ ստեղծուած մարդը, որ մեր ամէնուն նախահայրն է: Փախուտ = Փախչիլը: Լուսանոցի = Մեռած: Սմբակ = Զիտն, իշուն, ջորիին ոտքին խոշոր եղունգը կրոր ձեռով: Գաղտնիք = Ծածուկ բան: Ուժգին = Շատ ուժով: Հաշուագէտ = Հաշիւ գիտցող: Թաւալազլոր = Գառնալով գլորելը: Գանկ = Գլուխին վրայի մասը: Զախջախուած = Գտոր, կտոր եղած, կտորտած: Մասնագէտ = Ուսում մը լաւ գիտցող: Ամէն մեղքիս վրայ = Իր պակասութիւններուն չնայելով: Ողորմելի = Խեղճ, մեղքաւորք: Կօճիկէդ վեր մի ելլեր = Խելքդ չհասած բանին մի խառնուիր: Ի՞նչ փոյթ = Ի՞նչ պէտք է: Գիտական = Գիտութեան պատկանող:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Ի՞նչ րիկն գայլը, աղուէսը ու ջորին. — Ո՛ւր գացին. — Ի՞նչ միջոց խորհեցան անօթի չմեռնելու համար. — Ի՞նչ ըսաւ գայլը — Աղուէ՛սը. — Ինչո՞ւ այս տեսակ պատասխաններ տուին. — Ջորին ի՞նչ ըսաւ. — Աղուէ՛սը. — Ինչո՞ւ. — Գայլը. — Ինչո՞ւ. — Ի՞նչ պատահեցաւ. — Ջորին ինչո՞ւ այսպէս ըրաւ. — Ի՞նչ ըսաւ աղուէսը. — Այս պատմութեան ի՞նչ խրատ պիտի առնենք:

ԳՐԱԻՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

(Հետեւեալ խօսքեր ամբողջացուցիք)

Գայլը . . . կենդանի մըն է: Աղուէսը . . . կենդանի մըն է: Ջորին . . . կենդանի մըն է: Զոյժ ըլլանք միշտ եւ եւ եւ: Մարդ պիտի չի խառնուի այն բաներուն չի հաւնիր: Մարդ պիտի է գիտնայ միշտ իր :

47. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն

Դեր կը նշանակէ գործ կամ պատժ: Դերանունը բառ մըն է որ վերը յիշուած կամ նշանակուած բառի մը տեղը կը դրուի (անոր գործը կը կատարէ) զայն չի կրկնելու համար. օրինակ փոխանակ ըսելու՝ մեր տունը մեծ է, մեր տունը կը գտնուի Բերա, կ'ըսենք մեր տունը մեծ է, ան կը գտնուի Բերա: Հոս ան բառը դերանուն մըն է, որ դրուած է տուն բառին տեղ, զայն չկրկնելու համար:

Դերանունները հինգ տեսակ են. անձնական կամ էական, ցուցական, ստացական, անորոշ և յարաբերական:

Անձնական դերանուններ. — Անձնական կամ էական (է՛ անձ ըսել է) են այն դերանունները որ անձ, այսինքն հոգի ունեցող մէկը ցոյց կուտան: Անձնական դերանուններն են. ես, դուն, ան, ինքը, մենք, դուք, անոնք, իրենք:

Անձնական դերանունները դէմք ունին, այսինքն անձի մը կամ մէկու մը դերը կը կատարեն: Դէմքը երեք է. առաջին, երկրորդ, երրորդ: Առաջին դէմքն է խօսողը կամ ընողը. օրինակ՝ ես, մենք: Երկրորդ դէմքն է մտիկ ընողը կամ ան, որուն խօսք մը կ'ուղղենք. օրինակ, դուն, դուք: Երրորդ դէմքը ո՛չ ես եմ, ո՛չ դուն, հապա ան՝ երրորդ մը, որուն մասին կը խօսինք. օրինակ, ան, անոնք, ինք, իրենք:

Ցուցական դերանուններ. — Ցուցական կը կոչուին այն դերանունները որ բան մը ցոյց տալու կը ծառայեն: Ասոնք ցուցական ածականներն են, որ անունին տեղ կը գործածուին. օրինակ: Աս կ'ուզեմ: Աս

ցուցական դերանուն մըն է, որ ցոյց տրուած բանին տեղ դրուած է:

Ցուցական դերանուններն են. աս, ատ, ան կամ այս, այդ, այն, կամ ասիկա, ատիկա, անիկա, ասոնք, ատոնք, անոնք:

Ստացական դերանուններ. — Ստացական են այն դերանունները որ մէկուն ունեցած մէկ բանին տեղ կը գործածուին. օրինակ. բոլ գրիչդ կարմիր է, իմ գրիչս սեւ է, ըսելու տեղ, կ'ըսենք. քու գրիչդ կարմիր է, իմինս սեւ: Իմինս, որ գրիչին տեղ դրուած է, ստացական դերանուն է:

Ստացական դերանուններն են. իմինս, քուկինդ, իրենք կամ անորը, իմիններս, քուկիններդ, իրենցը կամ անոնցը:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 1. — (Հետեւեալ դերանուններուն տեսակները նշանակել):

Ես, քուկինդ, ատիկա, ձերինները, ատոնք, մենք, անոնք, ինքը, իրենք, իմինս, ասիկա, իրենք, դուք, իրք, անիկա, մերինք, իրենցը, դուն, ան:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 2. — (Հետեւեալ կրկնուած բառերուն տեղ յարմար դերանուն մը դնել):

Մեր հայրը շատ բարի է, մեր հայրը այսօր գործի գնաց: Տանձը և խնձորը պտուղներ են, տանձը եւ խնձորը կը գտնուին պարտէզներու մէջ: Յակոբ և Օննիկ ընկերներ են, Յակոբ եւ Օննիկ վարժարան կը յաճախեն:

48. ԵՐԿՈՒ ՀԱՇՈՒՅՑՈՒՑԱԿՆԵՐ

(Սպանիական պատմութիւն)

Լեւոն պղտիկ մանչ մըն էր, հագիւ տասը տարեկան, բաւական խելացի: Ան լաւ մտիկ կ'ընէր իրեն ըստածներուն և տեսածներէն բան մը սորվիլ կ'ուզէր:

Ատենէ մը ի վեր, անոր ուշադրութիւնը կը գրաւէին մաս մը վանառուներ, որոնք մայրիկին կը ներկայանային և հաշուեցուցակ ըստած թուղթ մը տալով՝ փոխարէն դրամ կ'առնէին: Երէկ ալ պարտիզպանը եկած էր և այդ թուղթը ներկայացնելով՝ մայրիկէն դրամ գանձած էր:

Հաշուեցուցակները մայրիկին գրասեղանին վրայ էին: Պղտիկը հետաքրքիր՝ մօտեցաւ հասկնալու համար անոնց պարունակութիւնը: Ահա այդ հաշուեցուցակներէն մէկը, ուր մօտաճառը կարգով նշանակած էր իր զրկած

ապրանքները և գումար 150 դրուշ կը պահանջէր: Երկրորդով պարտիզպանը իրարու ետեւէ ցոյց տալով իր ըրած ծառայութիւնները՝ 125 դրուշ կը պահանջէր:

Մանչուկը մտածեց. ըսել է մէկու մը ըրած ծառայութիւնները դրամ կ'արժեն եղեր, հապա իր ըրածները: Ինչո՞ւ փոխարէնը չպահանջէր:

Ու թուղթ մը առնելով՝ ճիշդ տեսածներուն պէս, հետեւեալ զարմանալի հաշուեցուցակը պատրաստեց, զոր մայրիկը գտաւ իր պնակին վրայ, կէսօրուան ճաշի ատեն:

Մայրիկը կը պարտի իր գաւկիմ Լեւոնին.

Վեց անգամ ածուխ բերած ըլլալուն համար	15	դրշ.
Շատ անգամներ փայտ բերած ըլլալուն համար	20	»
Շատ անգամ զանազան յանձնարարութիւններ կատարած ըլլալուն համար	40	»
Միշտ բարի և խելօք ըլլալուն համար	50	»
Գումար	125	դրշ.

Մայրիկը ցուցակը առաւ և բան մը չըսաւ: Իրիկունը, երբ Լեւոն սեղան կը նստէր, իր պնակին մէջ գտաւ հաշուեցուցակը՝ պահանջած 125 դրշ.ին հետ: Չափէն աւելի գոհ՝ դրամը գրպանելու վրայ էր, երբ աչքին զարկաւ ուրիշ հաշուեցուցակ մըն ալ, ուր գրուած էր.

Լեւոն կը պարտի իր մայրիկին	
Տասը տարի, տան մը մէջ երջանիկ ապրած ըլլալուն համար	Ոչինչ
Տասը տարուան սնունդի համար	Ոչինչ
Հիւանդութեան տեսնները զինքը նայելուն համար	Ոչինչ
Տասը տարի տարուակ բարի մայր մը եղած ըլլալուն համար	Ոչինչ
Գումար	Ոչինչ

Երբ Լեւոն կարդաց այս ալ աւելի զարմանալի հաշուեցուցակը, կարմրեցաւ մէկէն, շրթունքները սկսան դողալ յուզումէն և աչքերը արցունքով լեցուն, գնաց, մօրը գիրկը նետուեցաւ և «Միրելի, ահա, նուշիկ մայրիկս, բաւ, առած դրամը ետ տալով, ահա շատ կ'աղաչեմ, ներէ, ինծի: Մայրիկը բան մը չի պար-

տիւր իր զաւկին, բնաւ: Կը հասկնամ որ երբեք չպիտի
կրնամ վճարել, ինչ որ պարտական եմ քեզի: Ասկէ
վերջը, իմ անուշիկ, աղուորիկ մայրիկս թո՛ղ ապա-
հով ըլլայ թէ միշտ իր ուզածը, իր փափաքածը պի-
տի ընեմ, առանց իրմէ բան մը պահանջելու: Հաճոյք
մըն է ինծի համար մայրիկիս պարտական ըլլալ: Եւ
պարտական եմ արդէն մինչեւ վերջը:

ԲԱՌԵՐ.— Վանառորդ = Բան մը ծախող: Գանձել = Դրամ
առնել: Կը պահանջէր = Կ'ուզէր: Յանձնարարութիւն = Մէկուն
ընելու համար ըսուած բան կամ հրաման: Սնունդ = Ոյժ առողջ
ուտելիք: Պարսիլ = Պարտք ունենալ:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Լեւոն ի՞նչ տեսաւ.— Ի՞նչ մտածեց.
— Ի՞նչ է հաշուեցուցակը.— Լեւոն ինչո՞ւ գրեց.— Ի՞նչ
պէս գրեց.— Մայրիկը ի՞նչ ըրաւ.— Լեւոն ի՞նչ զգաց.—
Յետոյ ի՞նչ ըրաւ.— Ո՞վ է պարտականը միտ:

ԳՐԱԴՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
(Հետեւեալ խօսքերը ամբողջացուցէ)

Մայրիկս քնաւ պարտական չէ ինծի: Ես պարտական եմ մայրիկիս
որովհետեւ : Որովհետեւ մայրիկս : Որով-
հետեւ մայրիկս : Որովհետեւ մայրիկս : Ասկէ
հոս պարտական եմ միշտ իր : Ես պիտի աշխատիմ, որպէսզի օր-
ւր ըլլամ մայրիկիս եւ հայրիկիս:

49. ԿԱԹՆԱՎԱՃՈՒՈՒՀԻՆ ԵՒ ԻՐ ԵՐԱՋԸ

Կաթին ամանը բարձիկով՝ գրլիսին,
Մարոնիկ բըռնեց համբան փալափին:
Սակայն հանգիստ փայլ առնելու համար:
Կարն հագուստ հագաւ, կօշիկներ յարմար:
ձամբուն ընթացքին, ողջընձեւով միտ,
Կաթին արժէքը կը հաշուէր ան հիշդ:
Այդ դրամով հարիւր հաւկիք կը գրնէր
Եւ երեք թուիսով շատ մը վառեակներ
Կը հանէր: Աղուէսն անդին կար հարպիկ,
Բայց ինքն ալ ապուշ չէր, բան մը կոկիկ՝
Այս գործէն նորէն,
Կը մընար իրեն:

Ինչ որ ալ ըլլար, ըլլալիք շահով՝
Խոզիկ մը կրնար գրնել ապահով.
Խոզը մեծցընել անեուտ բան մը չէր,
Բայց ձագ կ'ունենար, ան շատ բան կ'արժէր:
Ինչո՞ւ չունենար օր մ'ալ հանդիմով:
Իր այնքան սիրած հորթուկը եւ կով:
Աղուն՝ հորթուկ մը որ դեռ կաթընկեր,
Սանկ պանիկ մըն ալ, կ'ելէր, կը ցաղէր:
Իր հորթուկին հետ միեւնոյն ասեմ,
Տեսնես, Մարոն ալ ցաղէր: Զա՛ւր բախտէն,
Ամանն է ինկաւ, կաթը բափեցաւ,
Խեղճին երազը ցընդեցաւ, ի՞նչ ցաւ:
Ո՞վ երազ չունի այս աշխարհի մէջ,
Ուր ցաւեր, հոգեր լեցուն են անվերջ:

Անկէ կը տարուին հաւասարապէս
Գիտունն ու զգէտ, ինծի, քեզի պէս:
Դիպուած մը պէտք է անախորժ այնքան,
Որ հասկըցնել գայ մեզի սակայն,
Թէ պէտք չէ տարուիլ երազէն բընաւ,
Ան խաբուսիկ է եւ կեանքի իրաւ:

ԲԱՌԵՐ. — Ընթացիկն = Միջոցին, ատեն: Ողջնալ = վերի
վերոյ չափ, ձեւ. ո՛չ բոլորովին ճիշդ: Թուխս դնել = Հաւը հաւ-
կիթներուն վրայ նստեցնել՝ ձագ հանելու համար: Կարքնկեր =
կար և կեր բառերէն. կը նշանակէ կաթ ուտող: Անվերջ = վերջ
բառէն և ան ժխտական մասնիկէն, կը նշանակէ վերջ չունեցող:
Դիպուած = Մէկէն պատահած բան: Խաբուսիկ = Խաբող:

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ. — Երազ բառը հոս, գիշերուան մեր
տեսած երազը չի նշանակեր, այլ կը նշանակէ երեւա-
կայել, մտքին առջեւ բաներ մը բերել: Շատերը միջոց մը
կ'ունենան այս տեսակ երազներ կամ երազանք և անշուշտ
հաճոյք կ'զգան անոնցմէ, ներքին ժամանց մը պահիկի
մը համար անշուշտ: Բայց ծիծաղելի կ'ըլլան անոնք որ խեղճ
կաթնավաճառուհիին պէս, երազը իրականութեան, այս-
ինքն իրաւի տեղ կ'ընդունին: Այն ատեն, զգալիս թիւնը
այն է որ, ոչ միայն բան մը չեն շահիր, այլ ունեցածնին ալ
վրայ կուտան:

50. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

ԴԵՐԱՆՈՒՆՆԵՐ

Անորոշ դերանուններ. — Անորոշ ածականները, երբ
առանձին գործածուին, կամ անուններուն տեղ դըր-
ուին, անորոշ դերանուն են. օրինակ, փոխանակ ըսե-
լու ուրիշ տղայ չեմ սիրեր, երբ ըսեմ ուրիշ չեմ սի-
րեր, ուրիշ անորոշ դերանուն է: Անորոշ դերանուն
են շատր, քիչը, մէկը, ուրիշը. բան մը, եւայլն:

Յարաբերական դերանուն. — Յարաբերական դերա-
նուն կը կոչուի որ բառը — յոգնակին՝ որոնք — որ իրմէ
սուաջ գտնուած բառի մը տեղ կը դրուի կամ զայն
կը յարաբերէ: Օրինակ, ջեմ սիրեր այն տղան որ դաս
չի սորվիր: Հոս, որ բառը դրուած է տղայ բառին տեղ
և յարաբերական դերանուն է. կը յարաբերէ տղան,
այսինքն տղային տեղ դրուած է:
Դերանունները անուններու պէս կը հոլովուին:
Վերջը պիտի տեսնէք:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 1. — (Հետեւեալ դերանուններուն տեսակները
նշանակել պարտականութեան տեսակին մէջ:

Մենք, իրենք, աս չեմ ուզեր, իմինս ասոր, շատեր տեսան,
անոնք եկան, ասոնք չեմ ուզեր, ինք խօսեցաւ, քու կինդ կ'ուզեմ,
ասոնք ներս եկան, այն տղան, որ չ'աշխատիր, չի սիրուի. քիչը
ասոր անոր:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ 2. — (Հետեւեալ խօսքերուն մէջ կրկնուած բա-
ռերուն տեղ յարմար դերանուն մը դրեմ):

Արշալոյս բարի աղջիկ մըն է, Արշալոյս չատ կ'աշխատի: Այս
տղան ծոյլ է, այն տղան աշխատասէր: Իմ թեւերս մաքուր չեն,
քու թեւերդ աղուր են: Այս տղաքը բարի են, այն տղաքը
ինչ որ կ'ուզես որ մարդ մը բնէ քու անձիդ, զուն ալ այն մարդուն
այնպէս ըրէ:

51. ԳԱՐՈՒՆ.

Մեր քաղաքին համար Մարտի գարնան առաջին ամիսը չէ կրնանք ըսել: Անիկա իր փոփոխական օդերով, աւելի ձմեռ է, քան թէ գարուն: Մեր գարունը սովորաբար Ապրիլին կ'սկսի. եթէ երբեք գարուն կայ այս կլիմային տակ, վասնզի ցուրտերէն վերջ, յանկարծ տաքը կ'սկսի:

Ասոր հետ մէկտեղ, ձմրան անտանելի օրերէն յետոյ հաճոյք մըն է ողջունել աղուոր, տաքուկ արեւը, որուն կարօտը կը քաշէինք ամիսներէ ի վեր: Այլ չկայ հիւսիսային պարզաւակ քամին, որուն սառուցիկ շունչը մինչեւ ոսկորներդ կը քափափցէր: Անուշիկ գեփիւնը հաճելի զովութիւն մը կը սփռէ ամէն դի:

Սիրտ բացող, սիրուն կապոյտը երկինքին՝ կը ցուլանայ լազուարթ կապոյտին մէջ ծովուն: Եւ ո՞ւր աւելի շէնշող է կապոյտը քան Վասփուրի մէջ, ինչպէս կը կրկնէր հրբեմն մեր շատ յարգելի գրագէտներէն մէկը, զոր պիտի ճանչնաք յետոյ:

Կանանչ են հազեր դաշտերը բոլոր, ծաղիկ են հազեր ծառերը բովանդակ և սպիտակ երիցուկներ կը կէսկիսեն մարգերուն զմրուխ կանաչութիւնը:

Չատիկ տօնը գարնան տօնն է, յոյսերու, նոր կեանքի մը տօնը զոր մեր նախնի գեղեցիկ մտածումով մը՝ դրած են գարնան մէջ: Արդարեւ երբ չոր-ցած ծառը կը ծլի և սմբած թուփը կը ծաղկի, ինչո՞ւ մարդիկ յուսահատին և գարնան հետ նոր կեանք մը ապրելու չսկսին: Գարունը նոր կեանք և կենդանութիւն կը բերէ ամէնուն:

ԲԱՌՈՒՆ. — Կլիմայ = Տեղի մը օդին վիճակը: Ողջունել = Բարեւել: Թափանցել = Մէջը անցնիլ: Լազուարթ = Կապոյտ գոյն մը (լանվերս): Վասփուր = Պոլսոյ նեղուցը: Գրագէտ = Գրելու և մը (լանվերս): Վասփուր = Պոլսոյ նեղուցը: Գրագէտ = Գրելու և մը (լանվերս): Կանաչ = Տեղ աւել զարգարիլ: Զմրուխ = Կանանչ (վափաքիա): Կէսկիսել = Տեղ աւել զարգարիլ: Զմրուխ = Կանանչ թանկագին քար մը: Սմբած = Քաշուած:

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ. — Ե՞րբ կ'սկսի գարունը. — Պոլսոյ համար ի՞նչպէս է. — Ի՞նչու. — Գարնան ի՞նչպէս է օդը. — Հս՞վը. — Երկր՞մբը. — Ծովը. — Դաւեթ՞ըր. — Ծառե՞րը. — Չափիկը ե՞րբ կուգայ. — Ինչո՞ւ. — Կը սիրէ՞ք գարունը. — Չափի՞կը. — Ինչո՞ւ:

ԳՐԱԻՈՐ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ
(Պակաս խօսքերը ամբողջացուցեմ)

Բերա, 15 Ապրիլ 1933

Սիրելի ընկերուհի,

Կը շնորհաւորեմ Ս. . . ը եւ տարիներ կը ընդթեմ
. . . : Զատնուան նուերի համար կը դրիմ քեզի . . . կարմիր . .
. . . որով մեր . . . ամսը եւ, Շաբ . . . եւ: Կը խնդրեմ որ . . .
. . . Բարեւներ

Քեզ սիրող ընկերուհիդ

52. ԳԱՐՈՒՆ ԵՒ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ

(Ե Ր Գ)

Ողջո՛յն, շէկող դու գարուն,
Ողջո՛յն զրարք մանկութիւն,
Կեանքի աղուռ այս առտուն,
Ոսկի արեւն է ժրպտուն:

Մն, երգենք խանդավառ՝
Մենք գարնան համար:
Գարունը մեր մէջ
Թո՛ղ ապրի անվերջ:

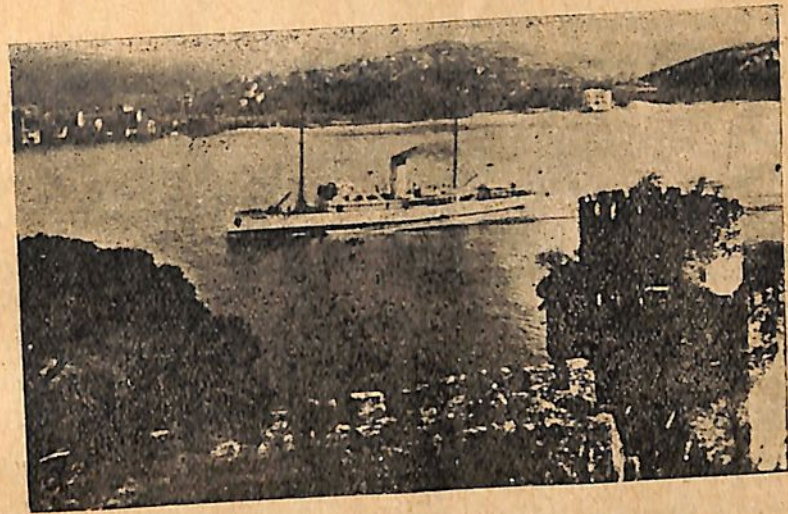
Ժըպիս, ծիծաղ ամէն դի,
Երգ, դայլայլիկ, մեղեդի,
Մանուկ, քրոջուն փվէ փվ,
Պար բրնձած են հահոյփով:

Մն, երգենք խանդավառ՝
Մենք գարնան համար:
Գարունը մեր մէջ
Թո՛ղ ապրի անվերջ:

Մանկութիւնը մեր կեանքին
Արեւոյսն է թանկագին,
Յարգը գիտնանք մենք անոր՝
Կեանքի գարունն է աղուռ:

Մն, երգենք խանդավառ
Մենք գարնան համար:
Գարունը մեր մէջ
Թո՛ղ ապրի անվերջ:

ԲԱՌԵՐ. — Ողջոյն = Բարե՛ւ: Խանդավառ = Սիրով լեցուն,
Խանդով լեցուն: Դայլայլիկ = Թռչուններուն անոյշ երգը: Մեղեդի
= Սրտի զպչող տխուր երգ:

53. ՄԱՅԻՍԻ ՊՏՈՅՏԸ

Մայիս 5ը պտոյտի օր նշանակուած է դպրոցնե-
րուն համար: Շատ իմաստուն որոշում, որովհետեւ
ուսումը որքան կարեւոր, առողջութիւնն ալ այն-
քան կարեւոր է, և թէ տղաքն ալ մարդ են վերջա-
պէս: Այդ սիրուն փոքրիկները ձմեռուան բանտար-
կութեան երկար օրերէն վերջ, ծաղիկներու պէս, քիչ
մըն ալ օդի և լոյսի պէտք ունին, գարունը լիաթո՛ք
շնչելու կը կարօտին ապրելու համար:

Մայիսի պտոյտը պարտաւորիչ է, բայց օրը խըն-
դիր չէ, որովհետեւ մեր քաղաքին համար, օդերը ընդ-
հանրապէս փոփոխական են Մայիսի սկիզբները:
Մեր վարժարանին պտոյտը տեղի ունեցաւ Մայիս
29ին: Բուժէլի Գավաք պիտի երթայինք, ժամադիր
եղանք Շիրքէթի շոգենաւերէն մէկը, որ կամուրջէն
կը մեկնէր առաւօտեան ժամը 9.30ին: Ժամը 9էն
սկսեալ՝ ամէն հասակի ընկերներ և ընկերուհիներ
մաքուր, կոկիկ հագուած, պայուսակներով կը խու-
ժէին դէպի շոգենաւին վերնայարկը, որ քիչ ատենէն

կատարեալ զպրոց մը դարձաւ։ Որոշեալ ժամուն, երգերով և ուրախութեան ազադակներով մեկնեցանք դէպի Վոսփոր։ Ի՞նչ հաճելի ժամանց։ Ձախ կողմերնիս՝ Եւրոպան, աջերնիս՝ Ասիան։ Միշտ մէկ կողմէն միւսը կը վազէինք կուշտ ու կուռ ծծելու ծովուն առողջարար օդը և անյագ աչքերով գիտելու սիրուն, աղուոր գիւղերը իրենց ծովահայեաց ապարանքներով, ծաղկազարդ պարտէզներով և զմրուխտի պէս անտառակներով։ Կէս օր էր, գրեթէ, երբ Գալաք հասանք։ Ծովեզերեայ զբօսարանը անմիջապէս մեր տեղերը գրաւեցինք, սեղաններ պատրաստեցինք և մեր սիրելի ուսուցիչներուն և ուսուցչուհիներուն հետ աղուոր դաշտային ճաշ մը ըրինք համով ու հոտով։

Օրը բոլոր, երգերով, պարերով և պտոյտներով անցընելէ յետոյ իրիկուան վերադարձանք, հաճելի յիշատակ մը պահելով մեր այս պտոյտէն։

ԲԱՌԵՐ.— Լիարոք ընչել = Եւրոպայի թոքով. ու ծով մը շունչ առնել։ Ժամադիր ըլլալ = Ժամ որոշել։ Ասիա, Եւրոպա = Մեր նեղուցին՝ Բերայի կողմը Եւրոպա, Սկիաթարի կողմը Ասիա կը կոչուի։ Ծովահայեաց = Ծով տեսող։ Ապարանք = Պալատ, գեղեցիկ մեծ շէնք։

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ.— Ե՞րբ է վարձարաններու պոյսը.— Պոյսը կարելո՞ւ է.— Ի՞նչո՞ւ.— Անպատեան Մայիս 5-ին կ'երթան պոյսի.— Դուք այս տարի ո՞ւր գացիք.— Ի՞նչ միջոցով գացիք.— Ի՞նչ ըրիք ամբողջ օրը.— Զուարճացա՞ք.— Ե՞րբ վերադարձաք.— Ժամը քանի՞ն.— Ի՞նչպէս.— Պոյսը կը սիրէ՞ք.— Ի՞նչո՞ւ։

54. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐՁ ԴԱՍԵՐ

Բայ.— Բայ կ'ըսուին այն բառերը, որ գործողութիւն մը կամ ընել, ըլլալ և ըլլալի ցոյց կուտան։ Օրինակ. ուտել՝ բայ է, որովհետեւ բան մը ընել ցոյց կուտայ։ Իյնալ՝ բայ է, որովհետեւ բան մը ըլլալ ցոյց կուտայ, պատժուիլ՝ բայ է, որովհետեւ բան մը ըլլալի ցոյց կուտայ։

Բայերը չորս տեսակ են. էական, ներգործական, կրաւորական և չէզոք։

Էական բայ.— Ըլլալ բայը, եթէ անձի մը համար գործածուի, կը կոչուի էական բայ։ Օրինակ. եմ, ես, է. եղայ, պիտի ըլլամ, պիտի ըլլայ, էական բայեր են, որովհետեւ եզոզը կամ իմ անձս է կամ քու անձդ կամ անոր անձը։

Ներգործական բայ.— Ներգործական կ'ըսուի այն բայը, որ բան մը ընել ցոյց կուտայ։ Օրինակ. կ'ուզեմ, կը գրեմ, կը տեսնեմ. ներգործական բայեր են, որովհետեւ բան մը ընել ցոյց կուտան։

Կրաւորական բայ.— Կրաւորական կը կոչուին այն բայերը, որ ըլլալի ցոյց կուտան կամ գործողութիւն մը մէկէ մը, բանէ մը կրել։ Օրինակ. պատժուիլ, սիրուիլ, տարուիլ՝ կրաւորական բայեր են, որովհետեւ ըլլալի կամ մէկէ մը բան մը կրել ցոյց կուտան։

Չէզոք բայ.— Չէզոք կը կոչուի այն բայը որ ըլլալ կը նշանակէ։ Չէզոք բային մէջ գործողութիւնը կամ կատարուածը ընողին վրայ կը մնայ, ուրիշին բան մը չըլլար։ Օրինակ. իյնալ, ելլել և հիւանդանալ՝ չէզոք բայեր են, որովհետեւ գործողութիւնը ընողին վրայ կը մնայ և ուրիշին բան մը չըլլար։

Վահան ժպտեցաւ և ապահովցուց զայն թէ, բնաւ
նշանակութիւն չունէր այդ ըրածը սրտակից ընկեր-
ներու համար:

— Ընդհակառակը, աւելցուց Արա, շատ անվայել
էր, միայն թէ կը վստահեցնեմ քեզ, ազնիւ ընկերս,
թէ առաջինը ու վերջինը պիտի ըլլայ ինծի համար
այս արասը, զոր այնքան ազնուութեամբ կը սրբես:
Ներողութիւն:

Արայի խիղճը հանդարտած էր հիմա:

ԲԱՌԵՐ. — Վերաբերում = վարուելու կերպ: Ներքին = ներ-
սի, ներսը գտնուող: Թիրիմացութիւն = Սխալ հասկացողութիւն:
Իբրեւ նուէր = նուէրի համար, նուէրի տեղ: Տեղի տալ = Ըստա-
ծը կամ ուզուածը ընել: ձիգ = Ուժով ջանք: Արար = Գործ:
Անհանելի = Չտարուելիք. չքաշուելիք: Գիւերոքիկ = Գիշերը
պառկելիք, անցնելիք (տեղ): Արաս = Բիծ:

ՀԱՐՅՈՒՄՆԵՐ. — Ի՞նչ է գիւերոքիկ վարժարանը. —
Ի՞նչ տեսակ կրթութիւն կ'առնէին տղաք այդ դարոցին
մէջ. — Արա եւ Շաւարս ո՞ր էին. — Ի՞նչ պատահեցաւ. —
Ի՞նչպէս համոզեց Շաւարս. — ձիւղ էին ըսածները. —
Ի՞նչ եղաւ Արա. — Իրա՞ւ, դաստիարակին դէմքը փոխ-
ուած էր. — Ինչո՞ւ այնպէս կ'երեւէր — Ի՞նչ ըրաւ Արա. —
Ի՞նչպէս խիղճը հանդարտեցաւ. — Ի՞նչպէս կը գտնէր Արա-
յի ընթացքը:

56. Կ Ա Թ Ի Լ Ն Ե Ր

Կանանչներ հագած սա ժպտէն յուշիկ,
Կը կաթէ զուլալ ջրիկ մ'անուշիկ:
Կարծես աղամանդ՝ կաթիլներն լրտա
Կը ժրպտին քեզի նուրբ ցոլեբուն զակ:

Թէ ուզես խրմել գաւաթ մը անկէ,
Բաւական տեսն ըսպատել պէտք է.
Ուսի ափիս մէջ ժողովելով ըզգուշ՝
Պոտ մը խրմեցի, ա՛ն, ո՛րեան անո՛յս:

Ինչո՞ւ համար էր այս ցուրբ համեղ,
Ինչո՞ւ աղբիւր մը չեն շիներ այստեղ,
Կը մըրմընջէի, հարց տալով ինծի,
Երբ աչքիս զարկաւ ծառը դիմացի:

ձիւղերուն վրայ անոր փառաւոր,
 Բոյնը դրած էր քրոջուն մը աղուոր,
 Երբեմն ան կուգար այդ կաթիլներէն
 Կըտցէ, ձագերուն սանիլ որ խրմեն:

Հիմա հասկըցայ թէ բարին Աստուած
 Գութին երակն էր ձագերուն բացած:
 Անոնց համար էր դրած այդ կաթիլ.
 Ուրեմըն ինչո՞ւ կենալ, գանգաւիլ:

ԲԱՌԵՐ.— Յուշիկ = Կամաց մը: Զուլայ = Շատ յտակ:
 Աղամանգ = Տեսակ մը աղնիս քար (եմաս): Նուրբ = Բարակ:
 Յով = Բարակ լոյս, փայլ: Հարց տալ = Հարցնել: Կցել = Կապել:
 Գող առնել: Գուր = Մեղքնալու զգացում: Համեղ = Համ բառէն
 և եղ մասնիկէն, լաւ համ ունեցող:

Մ Տ Ա Ծ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Բնութիւնը կամ աշխարհը, եթէ ուշադրութեամբ դի-
 տենք, պիտի տեսնենք որ ամէն բան իր տեղը ունի և իր
 օգուտը: Բնութիւնը կրնա՞նք ըսել թէ բաց գիրք մըն է,
 զոր պէտք է կարդալ գիտնալ: Միայն միտքով կոյրերն են
 որ զայն չեն տեսներ: Պէտք է լաւ նայիլ, մտածել և պատ-
 ճառները հասկնալ:

57. ԻՇԽԱՆԸ ԵՒ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Արեւելքի հին իշխաններէն մէկը, որ սովորու-
 թիւն ունէր երբեմն ծախելով ժողովուրդին մէջ մտնե-
 լու, անցած դարձածը աչքովը տեսնելու և ահանջովը
 իմանալու համար, օր մը, պտոյտի միջոցին, հանդի-
 պեցաւ վաթսուն տարեկան ծերունիի մը և հարցուց
 անոր. «Ի՞նչ են իր կրօնին պայմանները», այսինքն
 թէ, ի՞նչ պէտք է գիտնալ կամ ի՞նչ պէտք է ընել կա-
 տարեալ կրօնաւէր մը ըլլալու համար: Խեղճ ծերունին, որ
 բարի հաւատացեալ մըն էր, այդ տեսակ խրթին բաներէ
 չէր հասկնար: Ան՝ ժամանակին, աղօթքը կ'ընէր, մէ-
 կուն ծուռ աչքով չէր նայեր և կը ջանար ձեռքէն
 եկած բարիքը ընել ամէնուն: Ամէնը այսչափ: Ան
 ուրիշ բան չէր գիտեր: Ուստի կակաղեց և պատաս-
 խան մը շկրցաւ տալ:

Իշխանը ուշադրութեամբ զայն դիտելէ վերջ, տա-
 րիքը հարցուց և յետոյ բարկութեամբ աւելցուց.
 «Դուն ի՞նչ տեսակ մարդ ես, որ վաթսուն տարի շա-
 րունակ կրօնքի մը մէջ ապրելով, տակաւին չես գիտեր թէ
 ի՞նչ են անոր պայմանները: Պակա՛ս թող ըլլայ քեզի
 պէս մարդը:» Ու իր հետեւորդներուն հրամայեց որ
 այդ մարդը բռնեն, բանտ նետեն, յաջորդ օրը կա-
 խաղաւ բարձրացնելու համար:

Տղաք, այն ատենը տակաւին, հանրապետութիւն,
 օրէնք չկային երկրին մէջ, իշխանին հրամանը օրէնք
 էր: Գիտցէք մեր ժամանակին յարգը:

Ծերունին շատ խելացի տղայ մը ունէր որ բարձր
 դպրոց 'ը կը յաճախէր: Իրիկունը երբ տուն դարձաւ,
 առտոիկ զարմացաւ տեսնելով ամէն բան տակն ու
 վրայ, ամէնքը իրար անցած, լացի, ողբի մէջ:

58. ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

Մ Ա. Կ Բ Ա Յ

Մակ՝ վրայ ըսել է, ուրեմն մակբայ կը նշանակէ բային վրայ: Արդարեւ մակբայ են այն բառերը որ բայի մը գործողութիւնը կ'որակեն կամ կ'որոշեն: Օրինակ. աղէկ խօսիլ, ուր հասնիլ: Աղէկ և ուշ մակբայ են:

Անշուշտ կը յիշէք թէ այս կանոնը սորված էք ածականներու ատեն ալ: Ածականը բառ մըն էր որ կ'որակէր կամ կ'որոշէր բայց ի՞նչ. — Անուն մը կամ գոյական մը, այնպէս չէ: Մակբայն ալ բառ մըն է որ կ'որակէ կամ կ'որոշէ ո՛չ թէ անուն մը, հապա բայ մը: Լաւ հասկցա՞ք: Շատ զիւրիւն է, Արդէն շատ մը բառեր թէ ածական են և թէ մակբայ: Ածական են երբ հարցումը գոյականին վրայ կ'իյնայ, մակբայ են, երբ հարցումը բային վրայ կ'իյնայ: Օրինակ, աղէկ խօսք, ի՞նչ տեսակ խօսք. — աղէկ, հոս աղէկ ածական է, որովհետեւ խօսք գոյականին ինչպէս ըլլալը ցոյց կուտայ: Աղէկ խօսիլ, ինչպէս խօսիլ, աղէկ: Հոս աղէկը բայ մը կ'որակէ, ուրեմն մակբայ է:

Ուրիշ կանոն մըն ալ, լա՛ւ ուշադրութիւն: Մակբայները կ'որակեն կամ կ'որոշեն ո՛չ միայն բայ մը, այլ երբեմն ալ ուրիշ ածական մը կամ մակբայ մը. օրինակ շատ ազուր: Հոս շատը կ'որակէ ազուրը ածականը: Շատ ուշ: Հոս շատը կ'որոշէ ուր մակբայը:

Մակբայները գործողութիւն մը կամ գործողութեան մը պարագաները, այսինքն տեղը, ժամանակը և կերպը կ'որակեն կամ կ'որոշեն և կը գտնուին հետեւեալ հարցումներով. տեղի համար՝ ո՞ւր. օր. հոն կը բնակի: Ո՞ւր կը բնակի. — հոն, հոն՝ մակբայ է: Ժամանակի համար՝ ե՞րբ. օրինակ. այսօր եկաւ: Ե՞րբ եկաւ. — այսօր: Այսօր՝ մակբայ է: Կերպի համար՝

Ինչպէս. օրինակ. աղէկ խօսեցաւ: Ի՞նչպէս խօսեցաւ. — աղէկ: Աղէկ՝ մակբայ է:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. — Հետեւեալ բառերէն գտել ածականներ եւ մակբայներ՝ յարմար հարցումներով:

Շատ խօսեցաւ, վաղը պիտի գայ, շատ բազմութիւն կար, արագ վազեց, արագ աշխատութիւն, ներս մտաւ, դուրս ելաւ, համարձակ կը քալէր, համարձակ խօսք մը, այսօր պիտի գայ, կամ մայ կը քալէր, սաստիկ աշխատեցաւ, շատ ազուր խօսեցաւ:

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ

Շաղկապ կը կոչուին այն բառերը կամ վանկերը որ երկու բառ կամ խօսք իրարու հետ կապելու կը ծառայեն: Արդէն շաղկապ՝ կը նշանակէ կապ կամ կապող. դուն եւ ան: Եւ շաղկապ է, կը կապէ դուն անին հետ:

Գլխաւոր շաղկապներն են. և, ու, որ, կամ, բայց, սակայն, որովհետեւ, վասնզի, եթէ, թէ, ուստի. եւ այլն:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. — Հետեւեալ խօսքներուն մէջ շաղկապներ նշանակեցէ՛ք:

Այլն և Շուշան դուրս ելան: Շունը և կատուն ընտանի կենդանիներ են: Կ'ուզեմ որ բարի ըլլաս: Եթէ ոչ գաս, կը պատժուի: Կ'ուզէի գալ, բայց ժամանակ չունեցայ: Ոտք տուաւ, ուստի պիտի գայ: Այլն կամ Շուշան, մէկը թող գայ: Պէտք է աշխատիս, որովհետեւ պատուաւս: Ես: Չեմ կրնար երթալ. վասնզի ժամանակ չունիմ: Թէ՛ աշխատասէր է և թէ՛ բարի: Դասը չէ պատրաստեր, ուստի պէտք է պատժուի:

59. ՄՏԱԾԷ ՈՒ ԳՈՐԾԷ

«Ա՛ն, շո՛ւս հասէ՛ք, շո՛ւս, Տրդա՛ք,
Գորս մը ահա պաղգաւալ»
Պոռաց մանչ մը չար ու հենգ,
«Եկէ՛ք զանի ըսպաններ»
Ասոր վրայ բազմաթիւ
Տրդա՛ք, անկիրք, անպատիւ
Վազնիվազր աղմուկով,
Եկան հասան գորսին ֆով:
Որ մէկուն ձեռն փայտ մը կար,
Ուրիշներն ալ տոնին ֆար,
Ու խեղճ կենդանին
Պիտի սպաններին
Երբ էօ մ'եկաւ անդիւն,
Քաշելով կառն մ'եսեւէն:
Ո՛հ, գորսն էր հիւղ ոսքին տակ,
Ինչ վրտանգ,
Քայլ մըն ալ նոր
Մահն էր անոր:

Բայց ի՞նչու մեր անբան
Փոխեց մէկէն իր նամբան:
— Տրդա՛ք, ըսաւ Կովսաս,
Ահա մեզի աղուոր դաս.
Էօ մը բարի՛ ու մենք չա՛ր,
Ըսէ՛ք, տեսնեմ, չէ՞ք զողջար:

ԲԱՌԵՐ.— Նենգ = Ուրիշին ծածուկէն գէշ մտածող: Մահն
էր անոր = Պիտի մեռնէր:

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ.— «Տաս՛ը համրէ, մէկ գործէ», կ'ըսէ
ժողովրդական առածը: Սա կը նշանակէ թէ մարդ առանց
մտածելու բան մը ընելու չէ, հոգ չէ թէ ընկեր մը ըլլայ
ըսողը: Անպիտան ընկերներէ զգոյշ ըլլանք: Անոնք շատ
անգամ անպատուութիւն կը բերեն մեզի:

Այս առակը ուրիշ դաս մըն ալ կուտայ մեզի: Մարդ
իւր խելովը, իւր ազնիւ զգացումներովը միայն բարձր է
կենդանիներէն: Երբ այդ լաւագոյն յատկութիւնները պակ-
սին մարդուն քով, ան իրաւունք չունի պարծնալու, վա-
սին մարդուն քով, որ իրենց բնազդով աւելի կ'արժեն
քան մաս մը անպիտան մարդիկ, որ երեւոյթով միայն
մարդ են:

60. ՔԵՐԱԿԱՆ ՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԶ ԴԱՍԵՐ

ԵՆԹԱԿԱՅ, ՍՏՈՐՈԳԵԼԻ

Ենթակայ. — Ինչպէս տեսանք, բայց գործողութիւն ցոյց կուտայ, այսինքն ընել, ըլլալ, ըլլուիլ: Սակայն դուք գիտէք որ բան մը ինքնիրեն չըլլար, անպատճառ ընող մը կ'ունենայ: Այդ ընողը կամ գործողութիւնը կատարողը կը կոչուի ենթակայ կամ սէքայի:

Ենթական միշտ ուղղական հոլով կ'ըլլայ և կը գտնուի խօսքին մէջ՝ ո՞վ կամ ի՞նչ հարցումով: Օրինակ. Ալիս եկաւ, ո՞վ եկաւ. — Ալիս: Ալիս ենթակայ է եկաւ բային: Քարը ինկաւ, ի՞նչ ինկաւ. — քարը: Քարը ուղղական հոլով ենթակայ է ինկաւ բային:

Ստորոգելի. — Ստորոգելի կը կոչուի այն ածականը կամ գոյականը որ էական բային հետ կը գործածուի և ենթակային ինչ կամ ինչպէս ըլլալը ցոյց կուտայ: Ստորոգելին կը գտնուի ի՞նչպէս կամ ի՞նչ հարցումով: Օրինակ. Արշակ բարի է, Արշակ ի՞նչպէս է. — բարի: Բարի ստորոգելի է Արշակին: Այս տղան եղբայրս է, Այս տղան ի՞նչ է. — եղբայրս: Եղբայրս ստորոգելի է տղային:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 1. — (Հետեւեալ խօսքերուն մէջ ենթակաները գտնե՛ք՝ հարցումներով)

Անձրեւ եկաւ, հաց կերայ ես, Սեւ դուրս ելաւ, Յակոբ պատժուեցաւ, ծաղիկը բուսաւ, տղաքը քար կը նետեն, ան պիտի դայ, ապակին կտրեցաւ, օրիորդը դաս տուաւ, այս տիկինը երգեց:

ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ. 2. — (Հետեւեալ խօսքերուն մէջ ստորոգելիները նշանակե՛ք):

Ձուրը պիտի է, այս մարդը ծեր էր, դուք եկայն էր, ես բարի պիտի ըլլամ, դուն քաջ եղիր, չունը հաւատարիմ է, այս տղան առաջին եղաւ, դուն հիւանդ պիտի ըլլաս, Տիգրան և Զաւէն եղբայրներ են, դուն վերջինը եղար:

61. ԾԱՂԻԿՆԵՐՈՒ ԼԵԶՈՒՆ,

(Մեկախօսութիւն)

Առտուան քունը անոյշ է կ'ըսեն: Սխալ, շատ «խալ»: Ընդհակառակը, մանաւանդ գարունը և ամառը, շատ աւելի անոյշ է առտուն կանուխ ելլել, այց մը տալ ձեր պարտէզին, բարի լոյս մաղթել ծաղիկներուն և մտերմիկ խօսակցութիւն մը ունենալ անոնց հետ, անուշակ բոյրերը ծծելով լիաթօք: Ի՞նչ հաճոյք:

Ծաղիկները լեզու ունին, պիտի ըսէք: Անշուշտ, անշուշտ, և լեզուներուն է՛ն շնորհալին, գոյներու և ներդաշնակութեան լեզուն, զոր կը հասկնան միայն անոնք որ ճաշակ ունին, զգացում ունին: Ինծի համար, այս լուռ խօսակցութիւնը, սիրտերու խօսակցութիւնը շատ աւելի հաճելի է քան անհամ շաղակաւութիւնը մաս մը վայրերաններու, որոնք ժամեր ամբողջ՝ կկոցի պէս կը բանին սրահներու մէջ, և յետոյ. «բամբասանք չէ, բանն ասանկ է», ըսելով, կէս ժամ ալ կը շարունակեն դրան սեմերուն վրայ, արդուկը կասարեալ ընելու համար: «Ըսէ ինծի թէ ուր՞ Ըսէ հետ կը տեսնուիս և ես ըսեմ թէ դուն ո՞վ ես», կ'ըսէ առածը: Առանց ինքնագովութեան, կրնամ ըսել թէ իմ ընկերներս և բարեկամներս եղած են միայն ծաղիկները: Եւ ասոր համար բնաւ դժգոհելու պատճառ մը չունիմ, վասնզի ո՞ր ընկերը պիտի ըլլար աւելի սակաւախօս՝ քան ծաղիկը, ո՞ր բարեկամը պիտի ըլլար աւելի գաղտնապահ՝ քան ծաղիկները: Մեր խօսակցութիւնները ո՛չ աղմուկ ունին, ո՛չ իրարանցում: Ո՛չ գլխու ցաւ ունինք, ո՛չ ալ ձանձրոյթ: Ի՞նչ երջանակութիւն:

Տեսէք, այս առտու էր տոկաւին, տրշալոյսին

արթնցայ: Վաղեցի մէկէն ու պատուհանս բացի:
Հրաւարի էր: Առտուան թարմ օդին հետ՝ խնկազօծ
բոյրերու հոսանք մըն էր, որ սենեակէս ներս թափան-
ցեց: Անմիջապէս հասկցայ, ծաղիկներս էին որ բարի
լոյս կը մաղթէին ինծի: Պահիկ մը ետքը արդէն պար-
տէզս էի, շրջապատուած՝ սիրելիներէս, որոնք աջէն
ու ձախէն. «Ծո՛ր թեզի, փոյլ թեզի, կը մըմնջէին,
այսքան ո՛ւշ, այսքան ո՛ւշ:» Ժպիտ մը մէկուն, համ-
բոյր մը միւսին, և ահա անոնց աղուոր աչուկները
սկսան ուրախութեամբ փայլիլ: Եւ թոյրերու ու բոյրե-
րու գեղեցիկ բացատրութիւններով սրտէ սիրտ՝ լուռ
խօսակցութիւն մը սկսաւ մեր մէջ: Ո՞ր մէկը լսել,
որո՞ւն մտիկ ընել: Չեմ գիտեր թէ ո՛րքան ատեն ան-
ցաւ այսպէս, միայն թէ արեւը հորիզոնին վրայ
բարձրացեր էր արդէն, երբ լսեցի մայրիկիս ձայնը
որ կ'ըսէր... Նուարդ, Նուարդ, ո՛ւր մնացիր: Նա-
խաճա՞շը որուն միտքը կուգար, բայց մայրիկին հնա-
զանդիլ պէտք էր: Իմ սիրուն բարեկամուհիներս չու-
ղեցին բաժնուիլ ինձմէ, հո՛ս են հիմա անոնք ամէն-
քով՝ սա շնորհալի փունջին մէջ քովէ քով:

Կ'ուզէ՞ք որ քիչ մը խօսիմ անոնց հետ, իրա՛ւ որ
շատ գոհ պիտի մնաք:

Ահա եղանակին առաջին վարդը, Տեսէք ի՞նչ
կ'ըսէ.

- « Պըլպուլին պէս ու՛շ ասեմ,
- « Զիս երգողներ խիստ շատ են,
- « Սակայն միայն քովս առնուն՝
- « Քեզ կը գրքնեմ ես արթուն:
- « Քուկդ է շէնուդ բոյս անոյ՛ւ,
- « Եւ չարերուն իմ սուր փուռ:

Ներկայացնեմ հիմա: Սիրուն մեխակը, խօսքը
անորն է.

- « Վարդը անուր եւ քննոյ՛ւ
- « Դըժբաղդարար ունի փուռ:

- « Առանց փուռի վարդ միակ
- « Ունիս քեզի փոյ՛ւ մեխակ:

Սա աղուոր մարգարտածաղիկը, տեսներք, ի՞նչ
կ'ըսէ.

- « Թերթերու մէջ շափիւղայ
- « Ոսկի սիւրս մը կը շողայ:
- « Զարդ մ'է քեզի մարգարիտ,
- « Բարեկամդ հրճարիտ:

Ներկայացնեմ, անմոռուկը, յիշատակի ծաղիկը:

- « Երկինքին պէս բաց կապոյտ,
- « Սիւրս կը բանամ ամենուդ.
- « Յիշատակն է սիւրս, հոգիս.
- « Անունս է. «մի մոռնար գիս:»

Հիմա անմեղուկ շուշանը, եթէ կը հաճիք:

- « Զիւներու պէս թափսալ
- « Մաքուր սիւրս մը կուրծքիս քալ՝
- « Ծաղիկներուն գունազեղ
- « Օրինակ մ'եմ ես անմեղ:

- « Շուշանք քեզ օրինակ,
- « Անքիծ եղիւ շարունակ
- « Սիւրսդ քիչայ, քէ մաքուր
- « Զիս ունիս միտք քեզի փոյր:

Վերջին խօսքը մանուշակինն է, այնքան ազնիւ
ու համեստ:

- « Արժանիքն իրական
- « Պէտք չէ փնտել վերն այնքան:

- « Խորշերու մէջ շուրջը ձեր,
« Գրքներ կարող էք գտնաւեր:
« Տերեւներու սակ ըզգոյ՛՛:
« Ծաղիկներ կան շատ բնօրէն:
« Անոնք համես են, սակայն
« Եւ գեղեցիկ չե՞ն այնքան:
« Աղջկան մը համար,
« Էն չքնաղ գոհար
« Բնութիւնն է համես,
« Ընթացքը պարկեւ:
« Ձեւեր ու ցոյցեր
« Բան մը չեն արժեր:
« Արժանիքն ըստից
« Խոնարհ է, պարզուկ:»

ԲԱՌԵՐ.— Մտերիկ = Շատ մօտէն բարեկամ: Վայրերան = Ուրիշին համար գէշ խօսող: Հրաշայի = Շատ զարմանալիք, շատ ախորժելիք: Շաղակրատ = Շատախօս: Արդուկը կասարեայ ընելու համար = Շատ խօսելով զուր ջաւացնել: Իրական = Իրական, ճիշդ: Խորշ = Ներս քաշուած տեղ: Խնկազօծ = Խուճկ և օծել բառերէն, խուճկով օծուած, խուճկի հոտ ունեցող: Հոսանք = Հովիտ կամ հեղուկի մը վազելով անցնելը: Թոյր = Գոյն: Բոյր = Հ, Շափիւղայ = Ճերմակ գոյնով թանկագին քար մը: Կը շողա Կը փայլի: Գունագեղ = Գեղեցիկ գոյներով: Իրական = Ճիշդ: Զեւաղ = Շատ գեղեցիկ: Գոհար = Թանկագին քարերով կամ մաշաղներով զարդ:

62. ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷ ՎԵՐՉ

ՀԱՅՐԸ, ՄԱՅՐԸ, ՍՕՆԱ ԵՒ ԶԱԻՆ

(Տրամախօսութիւն)

ՀԱՅՐԸ.— Տղաք, կարծեմ թէ այս օրերս եռամեայ քննութիւն մը անցուցիք, այնպէս չէ՞:

ՍՕՆԱ և ԶԱԻՆ.— Այո՛, հայր:

ՀԱՅՐԸ.— Լա՛ւ: Սա վիճակացոյցները ինծի բերէք, տեսնեմ:

ՍՕՆԱ.— Անմիջապէս, հայր:

(Վիճակացոյցը կը ներկայացնէ):

ՀԱՅՐԸ (վիճակացոյցը բնկելով).— Ապրի՛ս, աղջիկս, լաւագոյն թիւեր և Ձրդ՝ 35 աշակերտուհիներու մէջէն: Արդա՛ր, շատ արդար: Կը չորհաւորեմ, աղջիկս: Յարաւել ջանքերդ, որոնց ակամասեւ կ'ըլլանք ամէն օր, շատ ուրախ եմ որ կը գնահատուին նաեւ վարժարանին կողմէ: Սա վիճակ մըն է, որ պատիւ կը բերէ թէ քեզի և թէ մեզի: Այս բնթացքով, սպասով եմ թէ առաջիկայ եռամեայ յին՝ առաջնութիւնն ալ պիտի չահիս: Հաճոյք մըն է ինծի համար ստորագրել վիճակացոյցդ՝ վարժարանին յայտնելով իմ ֆերմագին գոհունակութիւնս, թէ վարժիդ և թէ աշխատութեանդ համար:

ՀԱՅՐԸ.— Զաւէն, ո՛ր ես:

ԶԱԻՆ.— Հրամայէ, հայրիկ:

ՀԱՅՐԸ.— Զոյսեցի՛ր, վիճակացոյցդ: Շատ երես ելլելու բան չէ՞, է, ինչու անկիւնները կը քաշուիս:

ԶԱԻՆ.— Բնա՛ւ, հայրիկ. միայն թէ քաղաքավարութիւնը կը անհանջէր որ առաջնութիւնը քուրիկիս տայի, քանի որ ան ինձմէ մեծ է:

ՀԱՅՐԸ.— Լա՛ւ, պարոն քաղաքավար: (վիճակացոյցը կ'առնէ): Զարմանալի՛ բան, բաւական լաւ թիւեր, և 12րդ՝ 30 աշակերտուհիներու մէջէն: Ինչպէս կ'ըլլայ այս: Շիտակը, խելքս չի հասնիր: Այս դպրոցին մէջ՝ երկու հափ, երկու կշի՞ռ կայ:

ԶԱԻՆ (կարմրելով).— Ի՞նչ ըսել կ'ուզես, հայրիկ:

ՀԱՅՐԸ.— Դուք շատ աղէկ կը հասկնաս ըսածս, պարոն խելկասակ: Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, հայերէն 7: Ո՛րիկէ առիթ այս 7ը, երբ տող մը գրուածքին մէջէն 25 սխալ կը հանես:

ՄԱՅՐԸ.— Բայց, սիրելիս, ա՛յ մէկու մը հետեւէ չի յնաս: Մէկ տողին մէջ 25 գիր կա՛յ որ. 25 սխալ հանէ:

ՀԱՅՐԸ.— Կնիկ, կ'աղաչեմ տեղդ ծանր նստէ: Այս տղուն սա ողորմելի վիճակին պատճառը դուք չե՛ս: Միշտ պաշտպանութիւն, միշտ կողմակցութիւն: Ծշմարիտ սէրը այդպէս չըլլար. թերու-

թիւնը մի պարսկեր: Աղէկին աղէկ, գէշին գէշ: Նայէ, աղջկանդ բան մը բսած ունի՞մ: Ան ալ զատակս է, ա՛ս ալ:

ՄԱՅՐԸ.— Հիմա ալ իմ օձիքիս մի փակչիր: Ո՞վ ի՞նչ կ'ըսէ, խրատէ, յանդիմանէ, բայց չափը մի անցներ: Տղան ալ անձնասիրութիւն ունի:

ՀԱՅՐԸ.— Անշուշտ, անշուշտ, անոր համար է որ խաբէութիւն կ'ընէ բնականաբար: Այնպէս չէ՞: Նայէ, թուաբանութիւն 6, այսինքն միջակէն վեր, երբ պարզ գումար մը ընելու համար, տասն անգամ «ձեռք, տփր» կը մոռնայ: Գիտութիւն 8, է՛, կեցցես, բսելիք չկայ: Դուն ո՞ր, գիտութիւնը ո՞ր: Սըւոր տգիտութիւնը ըսէք, այն ատեն խնդիրը կը փոխուի, 10ն ալ կ'արժես: Միսս զասերն ալ այսպէս: Ամօթ, ամօթ:

ԶԱԽԷՆ (աչեք լեցում) — Բայց, հայրիկ, կ'աղաչեմ, այս թիւերը ե՛ս դրած եմ կամ կը կասկածի՞ս որ կեղծած եմ:

ՀԱՅՐԸ.— Ո՛չ, ես այդպիսի բան բսած չունիմ: Միայն թէ կը հաճի՞ս ինծի ըսել թէ ինչո՞ւ համար տուած են քեզի այս թիւերը:

ԶԱԽԷՆ.— Անշուշտ աղուոր աչքերուս համար չէ:

ՀԱՅՐԸ.— Աշխատութեան համար բսել կ'ուզես:

ԶԱԽԷՆ.— Հարցնելը աւելորդ է:

ՀԱՅՐԸ.— Լա՛ւ, սակայն դուն ո՞ր թուականէն ի վեր սուտ կը խօսիս: Աշխատութիւն, կը համարձակի՞ս այդ բոլոր բերանդ առնել: Դուն ո՞ր ատեն կ'աշխատիս որ մենք չենք տեսներ:

ԶԱԽԷՆ (յուզում) — Հայրիկ, կ'երեւի թէ աչքէդ այնքան ելած եմ որ բրածս անգամ աչքիդ չերեւիր:

ՀԱՅՐԸ.— Ո՛չ, տղաս, ատոնք պատուականներ են օձիքդ աղատելու համար: Եթէ քեզ չսիրէի, սիրտ չէի հառցներ: Դալով սա բրածիդ, գիտեմ, այո՛, կը տեսնեմ որ, երբ ես հոս եմ կամ դաս հարձիք, քեզի, սանկ պահիկ մը գիրքդ ձեռք կ'առնես և ակնարկ մը ցնեմ քեզի, սանկ պահիկ մը գիրքդ ձեռք կ'առնես և ակնարկ մը կը նետես վրան, բայց երբ ես ուշադրութիւն չընեմ կամ գրադում կը նետես վրան, բայց երբ ես ուշադրութիւն չընեմ կամ գրադում մը ունենամ, անուշիկ հոգիդ կ'աղատես: Ա՛յ փնտռէ որ գտնես: Այդ բրածդ, տղաս, աշխատութիւն չէ, այլ աչքկապուկ: Սա սիրտ կան մարիկդ թո՛ղ ըսէ, ուրիշ ատեն կ'աշխատի՞ս:

ՄԱՅՐԸ.— . . .

ՀԱՅՐԸ.— Կը տեսնե՞ս, մայրիկդ անգամ չի կրնար բան մը ըսել: Կը նշանակէ թէ գպրոցը կ'աշխատիս, բայց ես ժամանակացոյցդ տեսայ, բոլոր ժամերդ ալ բոնուած են, միշտ դաս ունիս: Ուրեմն, կը հաճի՞ս ըսել թէ ե՞րբ կ'աշխատիս, պարոն գիտիկոս:

ԶԱԽԷՆ.— Բաւական է որ կը յաջողիմ, հա՛յր: Ասոր ըսելիք ունի՞ս:

ՀԱՅՐԸ.— Այո՛, կը յաջողիս, տղաս, բայց ստութեամբ և խաբէութեամբ: «Ստախոսին ճրագը ժամանակ մը կը վառի» կ'ըսէ առա՛մը: Այդ քու ճրագդ վաղը ստտու պիտի մարի, քեզի կ'ըսեմ:

ԶԱԽԷՆ (ղող ելած) — Ի՞նչ պիտի ըլլայ վաղը, հա՛յր:

ՀԱՅՐԸ.— Վաղը, պարոն, խաբեբայ մը պիտի խայտառակուի և ճամարտութիւնը մէջտեղ պիտի ելլէ:

ԶԱԽԷՆ (լայով) — Ես խաղա՛խ, խաբեբայ: Ինչե՛ր ալ կ'ըսես, հայր: Վիճակացոյցին թիւերը ե՛ս պատրաստեցի կամ թէ զանոնք փոխեցի՞: Կ'աղաչեմ, հայր, մի մոռնար որ գաւակդ եմ:

ՀԱՅՐԸ.— Անշուշտ, անշուշտ: Եթէ գաւակս չըլլայիր, ինչո՞ւ այսքան սիրտ պիտի հառցնէի, թիւերը խնդիր չեն, բայց խնդիր է թէ ի՞նչպէս յաջողեցար ստանալ զանոնք:

ԶԱԽԷՆ (միտք բաւկնակիր աչիկ) — Դասի ելելով և քննութիւն տալով: Ուրիշ կերպով կարելի՞ է:

ՀԱՅՐԸ.— Շատ լաւ, պարոնիկ, եթէ, իրա՛ւ, այդ գասերը ըսողը դուն ես, քննութիւնը տուողն ալ դուն ես, ուրեմն պատրաստուէ, վաղն ալ քննութիւն պիտի տաս:

ԶԱԽԷՆ (լացր շարունակելով) — Հա՛յր, ինչո՞ւ, ինչո՞ւ նորէն քննութիւն պիտի տամ: Ի՞նչ կ'ուզես ինձմէ:

ՄԱՅՐԸ.— Մա՛րդ Աստուծոյ, ա՛յ հերի՛ք, տղան հոգին հանեցիր: Դուն գութ, զգացում չունի՞ս:

ՀԱՅՐԸ.— Նորէ՛ն սկսար դուն, Տիկին, այդ քու զգացում բսածդ հիւանդութիւն մըն է: Ես ալ կը սիրեմ այս տղան, անգամ մըն ալ ըսե՛մ, բայց ո՛չ քեզի պէս՝ թերութիւններուն աչք զոյգելով: Դուն ալ գիտես որ այս տղան չաշխատիր, ուրեմն ինչպէս կը յաջողի: Ես ցոյց պիտի տամ որ այդ ճամբան սխալ է, պէտք է ինքզինք ուղղէ:

ԶԱԽԷՆ.— Ամէնքը ինչ որ կ'ընեն, ես ալ նոյնը կ'ընեմ: Ուրեմն ինչո՞ւ խայտառակուիմ դպրոցին մէջ:

ՀԱՅՐԸ.— Ամէնը ինծի չի վերաբերիր, բայց քեզի համար չեմ կրնար անտարբեր գտնուիլ: Խայտառակութեան խնդիր չկայ: Եթէ, իրաւ, դուն ես այդ քննութիւնները տուողը, ինչո՞ւ դոդ կ'ելլես, բնականաբար նորէն պիտի յաջողիս և ես ամէնուն մէջ ճակատդ պետի համբուրեմ, բայց «գո՛ղ, սիրտը դո՛ղ», դուն ալ գիտես որ այդ քու գործդ չէ: Ճշմարտութիւնը կ'ուզե՞ս, ահա ըսեմ քեզի թէ ի՞նչպէս յաջողած ես: Երբ դասի ելած ես, ընկերներդ ետեւէդ բսած են: Ատկէ աւելի մեծ թշնամութիւն չըլլար: Քննութեան մէջ ալ ուրիշներէն օգտուած ես անպատճառ, անպատճառ: Հասկցար, պարոն:

ԶԱԽԷՆ (հեկեկալով) — Ա՛խ, հայրիկ, սիրելի հայրիկս, չա՛տ կը ցախիմ: Ինչո՞ւ, այդքան գէշ համարում ունիս իմ վրայ:

ՀԱՅՐԸ.— Փախուստի մի դիմեր, հայրական զգացումներուս կոչում րնելով: Տարակոյս չկայ որ քեզ կը սիրեմ, բայց ճշմարտութիւնը աւելի կը սիրեմ: Որոշումս որոշեմ, վաղը Գ. Տնորէնին պիտի գամ և վերաքննութիւն պիտի պահանջեմ: Քեզի հետ ես ալ

պիտի ցուիմ, եթէ խայտառակութիւն, սակայն ուրիշ կերպ չեմ կրնար
ընել: Պէտք է շտկուիս, որովհետեւ այդ ճամբան չ'իլլեր: Խօսքս
խօսք է, պարտքս պիտի կատարեմ: Վերջակե՛տ: Գնա՛ւ:

ԶԱԻԷՆ (լայով անկիւն մը փառում է եւ չի հեռանար: Մայրն
ալ քաշկիկակը աչքին տարած է):

ՍՕՆԱ. (յուզուած) — Հայր, ներողութիւն, բան մը կրնամ
խնդրել:

ՀԱՅՐԸ. — Հրա՛մա՛ն աղջիկս պատրաստ եմ միշտ քեզի մտիկ
ընելու, դուն ազնիւ զաւակ մըն ես:

ՍՕՆԱ. — Ազնիւ աղջիկդ ուրեմն կը խնդրէ իր սիրելի հայրիկէն
որ բաւական սեպէ աղբարիկին աշտորուան տուած դասը, որ շատ
արդար էր, այնպէս չէ՞ Զաւէն: Այս օրուրնի սկսեալ անոր դասերը
պատրաստել պիտի տամ իմ հակողութեանս տակ, ճիշդ իմ դասերուս
պէս: Հայր, ապահով կրնաս ըլլալ. ազնիւ խօսք: Զաւէն, դուն ալ
կը խոտանաս, այնպէս չէ՞:

ԶԱԻԷՆ (հեծկիսալով եւ զլուխը շարժելով). — Այո՛. . . Այո՛. . .

ՀԱՅՐԸ. — Շա՛տ լաւ, սիրելի աղջիկս. ազնուական սիրտէ մը
բխած այդքան ազնիւ խնդրանք մը չեմ մերժեր: Վաղը դպրոց չեմ
երթար, քանի որ այդ աստիճան կ'ապահովցնես զիս: Միայն թէ
որոշուծս որոշուծ է: Եթէ մինչեւ ատոջիկայ քննութեան այս պա-
րտնը չուղղէ ինքզինքը, ըսածս պիտի ընեմ: Ա՛լ ինք գիտէ:

ՍՕՆԱ. և ԶԱԻԷՆ. — Ա՛հ շատ շնորհակալ ենք, ազնիւ հայրիկ,
սիրելի հայրիկ...

(Սօնա եւ Զաւէն հայրիկին ու մայրիկին ձեռքեր կ'համբուրեն
եւ յետոյ, իսկեց պայուսակներ առնելով քովի սենեակը կ'երթան աւ-
խասելու համար):

ԲԱՌԵՐ. — Ականատես ըլլալ: Աչքով տեսնել, Գնահատել =
Գին կտրել, արժէքը հասկնալ: Զեմագին = Զեմ բառէն եւ զին
մասնիկէն, շատ տաք, շատ սիրով: Գոնուցակութիւն = Գոհ ըլլա-
լը, գոհ ըլլալու գգացում: Խեղկատակ = Անշնորհ կատակ ընող,
խենթ ձեւեր ընող: Պարկել = Գողցել, ծածկել բանի մը մէջ: Կեղ-
ծել = Սուտը կամ սխալը իրաւի տեղ դնել, չինել: Պատուակ =
Սուտ պատճառ: Գիթիկոս = Խնքզինքը գիտցողի տեղ դնող: Խաբե-
բայ = Մարդ խաբող: Համարում = Կարծիք, գաղափար: Կոչում
ընող = Կանչել, գիծել: Ազնիւ խօսք = Կ'ըսեն նաեւ պատշաճ խօսք.
պատիւին վրայ տրուած խօսք: Կեցցես = Ապրիս:

ՎԵՐԶ

ՆԻԻԹԵՐՈՒ ՑԱՆԿ

	Էջ
1. Վերամուտ	5
2. Սիրումը տղան	7
3. Աշխատութիւն եւ հանգիստ	8
4. Կեանքը շարժում է	10
5. Իշխանն ու բանուորը	12
6. Քերականութեան պարզ դասեր. — Անուն	14
7. Պարտք եւ իրաւունք.	15
8. Աշուն	17
9. Քերակ. պարզ դասեր. — Անուններուն տեսակը	19
10. Հայրիկին անունը	20
11. Երկրագործը	21
12. Քերակ. — Անունին թիւը	23
13. Կռակը, ջուրը եւ պատիւը	24
14. Նապաստակը եւ կրիան	25
15. Քերակ. — Անուններուն հոլովումը	27
16. Գոհն ու կովը	28
17. Տունն ու դպրոցը	30
18. Քերակ. — Անուններուն հոլովը	32
20. Երկու ճամբայ (թրգ.)	33
21. Կրթութիւնը, ամէն բանէ առաջ	35
22. Մայրիկիս	37
23. Քերակ. — Հոլովներ	38
24. Պարկեշտ եղիր ամէն բանէ առաջ	39
25. Ազտան ու աղուէսը (թրգ.)	41
26. Քերակ. — Անուններուն հոլովը	45
27. Հայրենիք	46
28. Ո՞վ է բուն հայրենասէրը	48
29. Քերակ. — Յօդ	50
30. Երկրին չորս զխաւոր կողմերը	51
31. Արեւ եւ երկիր	53
32. Ստուերին ետեւէն վազող շունը	54
33. Ժամացոյցը	55
34. Զմեռ	57
35. Կաղանդ	59
36. Կաղանդին իրիկունը	61
37. Քերակ. — Ածական	63

38. Նոր Տարի	65
39. Տօնական օրեր	67
40. Ժիմին եւ մրջիւնը	69
41. Շատ լսէ, քիչ խօսէ	71
42. Քերակ.— Բառերու կազմ	73
43. Դիտուններ եւ զիտներ	75
44. Կախարդը	78
45. Քերակ.— Չայնաւորներու կորուստ եւ փոփոխ	80
46. Կօշիկէդ վեր մի ելլեր	81
47. Քերակ.— Դերանուն	84
48. Երկու հաշուեցուցակներ	86
49. Կաքնավահառու հին եւ իր երազը	89
50. Քերակ.— Դերանուններ	91
51. Դարուն	92
52. Դարուն եւ մանկութիւն	94
53. Մայիսի պտոյտը	95
54. Քերակ.— Բայ	97
55. Խղճին ծայնը	98
56. Կարիւնք	101
57. Իշխանը եւ ծերունին	103
58. Քերակ.— Մակբայ	106
59. Մտածե ու գործէ	108
60. Քերակ.— Ենթակայ եւ ստորոգելի	110
61. Ծաղիկներու լեզուն	111
62. Քննութիւններէ վերջ	115

Վ Բ Ի Պ Ա Կ

էջ 13	տղ	վերջին —	Թագուն	պէսf է	բլլայ	բախուն
» 32	»	6րդ.—	Ինչէ՞ն	»	»	ինչին
» »	»	25րդ —	Հարցումներով	»	»	հարցումներով
» 37		Բառեր.—	Անտամ	»	»	անգամ
» 42	»	վերջին.—	Քեզ	»	»	ձեզ
» 43	»	24րդ.—	Կան	»	»	կամ
» 44	»	վերջին.—	Գիրքը	»	»	գիրքը
» 48	»	11րդ.—	Աշխատելու	»	»	աշխատելու
» 52		Բառեր.—	Մագնիս մը	»	»	Մեծադ մը
» 56	»	8րդ.—	Ժամանակին	»	»	Ժամանակին
» 66		Վարժ.—	Անու ճներէն	»	»	բառերէն
» 71	»	4րդ —	Կ'արդուր կեր	»	»	կ'արդուր կեր

<< Ազգային գրադարան

NL0246401

7p 904 9434

Մ. ԱՍԼԱՆԵԱՆ
ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԵՐ

Ա.	գիրք	գին	30
Բ.	»	»	40
Գ.	»	»	75
Դ.	»	»	85

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ
ՏԱՐԵՐՔ ԳԻՏՈՒԹԵԱՆՑ

Ա.	գիրք	գին	25
Բ.	»	»	35
Գ.	»	»	50
Դ.	»	»	60

ԶԱՐՄԱՅՐ Ա. ՔԶՆՅ. ԿԷԶԻԻՐԵԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ ԿՐՕՆԻ

Հին Ուխտի	գին	40
Նոր Ուխտի	գին	50

ԾԱՂԿԱՔԱՂ ԲՐԻՍՏ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ. գին 50

ՖՐԱՆՍԱԶԱՅ ԳՐՊԱՆԻ ԲԱԴԱՐԱՆ Մ. Նուպարեան
Գին 100 դրու

ԲԱՐԻ ԼՈՅՍ	ԻՐԱՆԿԱՎԱՐԺ. ԲԵՐԱԿԱՆ Մ. ՍՈՒԼԹ.	գին	30
»	»	ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ Ա ՏԱՐԻ	գին 35
»	»	»	Բ. ՏԱՐԻ գին 40

Գ Ի Ն 40 Ղ Ր Ո Ւ Շ